

KATEDRA KATEDRA

SEPARATIZEM NI ANARHIZEM

Zavest, da je pred novo združitvijo nujno zgodovinska odcepitev, je našla domovino v Vzhodni Evropi. Ko je sredi tega stoletja Evropo obvladoval princip ideološkega združevanja ob močnem botru, verjetno ni bilo pričakovati, da bo že naslednja generacija na tem koncu sveta poznala dva druga koncepta. Prvega, ki narekuje racionalno združevanje s patetiko na skrajnih robovih; prislusnimo zmagovalni pesmici letošnje Evrovizije (Toto Cotugno: Insieme 1992) in drugega, ki ga prepoznavamo na vzhodu; Odcepitev terja kot pogoj za Združitev. Logika je naslednja: razmejiti je treba med tistimi, ki se odcepljajo in tistimi, ki se odcepljajo, da se združujejo. Pessimisti utegnejo podvomiti v konsistentnost takšnega početja, levitve Vzhodnega roba v Zahodni rob.

Obsedenost združevanja ob vnaprejšnji odcepitvi je zajela naše kraje: poroka iz Jajca komaj utegne postati zlata. Samostojna Slovenija, Slovenija + Hrvaška, Slovenija + Avstrija, Slovenija + Evropa, Kraljevina Prekmurje z Ottom Habsburškim kot monarhom, Istra, ... Vse takšne pogodbe pa so ujete v zanko separatizma. In prav zato je kronist »prehodnega obdobja« v zagati: ali naj razmišlja o separatizmu ali o integracijah. Ali pa naj ugotovi, da sta procesa konvergentna, morda počaka, da bo videl, če sta v nujnem sosledju? No, vaš si bo pomagal s tem, da nikakor ne bo evforičen. Pribil bo namreč, da je vsaka država zlo. In če je nujno, prav zato nič manjše.

SAŠO DRAVINEC

JUGOSLAVIJA JE IDEALNI SEPARATOR

SEPARATIZEM — INTERDISCIPLINARNI, SEPARATNI POGLED

Vidite, separatizem je novolatinška skovanka, ki ima svoje korenine v staroslovenski sintagmi se parati. Tej je preprosto dodan še en izem.

Enciklopedije po svetu separatizem imenujejo gibanje, ki se želi odcepiti ali osamosvojiti od neke organizacije ali skupine, večje skupnosti in podobno. Separatisti in separatistična gibanja so značilna v političnih in verskih organizacijah in skupnostih in niso od danes. Zgodovina jih je polna. Spomnimo se vsaj šizmatikov, nonkonformistov, raskolnikov, znana so separatistična gibanja v Španiji (katalonsko, baskijsko), Veliki Britaniji (škotsko, irsko), tudi v Češkoslovaški (slovaško), celo v ponovno združujoči se Nemčiji so Porenske pokrajine po prvi svetovni vojni hotele imeti svojo lastno državo. Tudi Jugoslavija ima, od kar obstaja, bogato zgodovino separatizma. Že med obema vojnoma smo imeli makedonsko separatistično gibanje, da o hrvaških frankovcih sploh ne govorimo.

Vprašamo se, kako to, da vsa ta zgodovinska gibanja niso dosegla kakšnega vidnega, da ne rečem tudi trajnega uspeha? Zadeva je enostavna. Kljub pozitivnim in progresivnim težavam, kot je tista o osvoboditvi zasužnjenih narodov ali pa ona o lastni prvi nogometni ligi, ta gibanja niso mogla uspjeti, saj so v svoji sicer dodelani politični opciji in defini-

ranih ciljih vendarle popolnoma zanemarila tehnološke plati separatizma, ki jim z eno besedo rečemo separacija.

Prav z opozorilom na interdisciplinarni pristop k tej problematiki, bi na tem mestu po svojih močeh želeli od pomoči zadregam slovenskega (in kar je še drugih jugoslovanskih) separatizma.

Odrešila beseda, pravzaprav stroj, je seveda separator. Separatorje že uporabljajo v energetskih obratih za prečiščevanje goriv in maziv, pa tudi v mlekarstvu in farmacevtski industriji in še v nekaterih panogah. To dejstvo je ugodno zaradi dvojega. Z analoģijo se lahko od spoznanja delovanja mehničnega stroja dokopljemo do delovanja nekakšnega družbenega separatorja, ki bi pospešil začetno separatistično pulziranje od Triglava pa vsaj tja do Beograda. Druga ugodnost je povsem praktična. Iz izkušenj Litve vemo, kakšen hudič je ostati brez pogonskih goriv, uporaba separatorja pa nam bi v kante nalila še čistejši bencin, od sedanjega (res je, da se ta še prej vžge, pa vendar) separatorji v mlekarstvih bi nam cedili mleko, farmacevtska industrija pa bi tržišče mogla izdatno zalagati z aspirini, kar bi prišlo prav proti glavobolu tistih, ki bi jim rotiranje v jugoslovanskem separatorju in odcepitev preveč naškodila.

Torej, separator je stroj, ki razdvaja heterogene zmesi razli-

čnih specifičnih tež. Najznamenitejši so centrifugalni separatorji, koder se težje materije nabirajo ob zunanjem oboju bobna, lažje pa proti notranjosti, od koder jih brez zapletov odvajamo. Separatorji delujejo kontinuirano, zmes vanj privedemo po centralni cevi v sredino bobna, ki rotira. Kot vidimo, je sedanja Jugoslavija idealni separator. Več zmešanosti kot je prihaja po centralni cevi, nameščeni v Beogradu, bolj se republike in narodi, po svoji specifični teži različni (vsak sicer misli, da je prav njegova specifična teža najtežja, zato si tako drug drugemu težimo, vendar je to le obrobna pripomba, ki je v čisto znanstvenem, tehnološko-marksiističnem pogledu brez teže), razdvajajo. Pravzaprav je treba, da bi proces pospešili in dobili popolnoma ločene in homogenizirane narode, samo še vključiti rotor. Tega so pred kratkim hoteli zakurbati navijači Rdeče zvezde in Dinama na maksimirskem stadionu, vendar se zdi, da je bila iskra prešibka. Rotor v resnici lahko požene le takšna sila, kot je Jugoslovanska ljudska armada.

Povejmo še, da se da separacijo opraviti tudi s pomočjo različnih tokov. Če gre za tok vode je to potem hidraulična separacija, s katero so jugoslovanske oblasti že poskušale v Prištini in drugih krajih Kosova, ko so po demonstrantih polivale curke vode. Potem je tu magnetni tok in tako

imenovana magnetna separacija. Slednja je opisana v US World Report, povzel pa jo je tudi Neue Kronen Zeitung, temelji pa na starem Avstro-slovenskem magnetizmu. Potem, če imamo opravka s tokom zraka, govorimo o pnevmatski separaciji, ki jo opazimo v Srbiji, koder v zraku visi duh Dušanovega carstva. Ne smemo pozabiti tudi separacije,

BORIS JAUŠOVEC

Darka Zvonar

VSE, KAR STE HOTELI VEDETI O SEPARATIZMU IN SEPARACIJI, PA SE NISTE SPOMNILI NA SEPARATIZEM

Darka Zvonar v trenutku, ko še ni vedela, da je Tomšičeva nagrajenka. Čestitkam se pridružuje tudi naše uredništvo.

BLIŠČ IN STISKA RAČUNALNIŠKEGA CENTRA UNIVERZE V MARIBORU

RAČUNALNIKI NE ZARDEVAJO OD SRAMU, ZATO PA ZASTAREVAJO

Vzpon RCUM (po tej kratlici je ta računalniški center veliko bolj znan v Jugoslaviji — morda tudi namerno, da ne bi bil samo eden od računalniških centrov univerz), sega, danes se to zdi komaj verjetno, komaj sedem let nazaj. Pravi mejnik pa je še bliže — pred tremi leti je bil RCUM določen za glavnega izvajalca zveznega projekta izgradnje informacijskega sistema znanstvenih in tehnoloških informacij. S to izbiro je bila ta institucija tudi uradno promovirana v najbolj pomemben računalniški center v državi, zagotovila si je, takrat se je vsaj zdelo tako, reden dotok denarja iz zveznega sklada za izvajanje strategije tehnološkega razvoja. Predvsem pa je njen dejanski status pričel močno presegati formalni status univerzitetnega računalniškega centra.

Mag. Tomaž Seljak, direktor RCUM, celo meni, da »v Jugoslaviji mariborsko univerzo poznajo predvsem po RCUM« — to v določenih, predvsem z informatiko povezanih krogih, gotovo drži. Toda s stališča Univerze v Mariboru je bilo ves čas očitno, da se je ta, predvsem v prvih letih vzpona, težko sprizajnila z ambicijami svojega člana. Na šegah sveta Univerze je bilo sredi 80. let nič koliko bitk zaradi »prevelikih investicijskih načrtov« Računalniškega centra, tudi Tehniška fakulteta, sama z velikimi razvojnimi ambicijami, se ni zlahka vdala »uporništvu« ekipe, ki nikakor

ni hotela biti samo računalniški center Univerze. Vsaj v javnosti ni bilo nikoli razločno vprašanje, kakšno vlogo so pri tem igrali konkurenški odnosi znotraj Tehniške fakultete, kjer obstaja tudi katedra za računalništvo in kjer so se s tem področjem in razvojem nove programske opreme ukvarjali že pred ustanovitvijo RCUM. Resnici na ljubo je bilo sprva celo precej komično stanje: obstajala je ekipa centra, a ni delala praktično nič, ker je računalniška oprema obtičala na carini. A po teh začetnih težavah je vse steklo kot namazano in ker so tudi vodilni ljudje RCUM o svojem delu govorili v samih superlativih, je kazalo, da ima Maribor vsaj eno res solidno firmo...

V Bruslju ne bi razumeli beograjsko nagajanje

Seveda pa olepševanje in diplomatsko prikrojevanje resnice ne more vzdržati večno. Mag. Seljak, ki tudi danes trdi, da ima odlične odnose v vseh delih države in da strokovno RCUM dela povsod nemoteno; še pred nekaj meseci ni bil prav nič navdušen za pogovor o težavah RCUM (v tem času je srbski tisk že premleval »resnice« o nesolidnosti RCUM, ki jih je radodarno razkrival bivši predsednik nekakšne nadzorne komisije tega zveznega projekta — ta predsednik je bil prav nič slučajno v službi pri glavnem konkurentu RCUM za vlogo hosta — to je informacijskega servisa v sistemu znanstvenih in tehnoloških informacij).

Čeprav je takrat natolcevanje ovrge najbolj kompetentni človek, predsednik zveznega sekretariata za razvoj, dr. Božo Marendić, so se nato razmere vse do danes za RCUM samo še poslabšale. Pokazalo se je, da so beograjski pritiski pod republiško zaščito, da je načelnost zveznega sekretariata v hudem

precepu (Marendić ni izpolnil obljube, da bo sklical o tem tiskovno konferenco), razpis o dodelitvi hosta je bil preklancan in tako RCUM, ki začasno opravlja to delo, verjetno do konca leta ne bo izvedel, pri čem je (razpis naj bi ponovili prihodnji mesec, izbira pa se bo zavlekla vsaj nekaj mesecev).

Nepoznavalcem terminologije in pomenov posameznih nalog v računalniškem informacijskem sistemu, verjetno ni jasno, zakaj je odločitev o hostu tako pomembna. Zelo poenostavljeno gre za to, da je RCUM zgradil sistem, ki bi ga v primeru dodelitve informacijskega servisa nekemu drugemu, dejansko izgubil —

RCUM IN KADRI

Pred 3. leti je imel RCUM okrog 35 zaposlenih, danes jih ima čez 50, pri čemer je petina zaposlenih za določen čas. To je seveda previdnost zaradi negotove prihodnosti, v kateri pa bi RCUM, če bi šlo vse po sreči, povečal svoje vrste na približno sto ljudi. Povprečna starost v kolektivu je pri tridesetih letih, večina ima visoko izobrazbo, eden ima magisterij in eden doktorat. Za razliko od prvih let, ko je RCUM na široko odpiral vrata za zunanje sodelavce, tudi za študentsko in dijaško občasno zaposlitev, je danes teh možnosti bistveno manj. V RCUM navajajo kot razlog resnost del, ki ne trpijo neizkušenih ljudi, razen tega imajo slabe izkušnje s fluktuacijo (pre)mladih sodelavcev, nimajo pa tudi časa za mentorstvo. Priznavajo sicer, da morajo skrbeti za podmladek, a očitno se raje odločajo za mesečno pomoč nadarjenim (seveda tudi sedaj še komu od študentov ponudijo delo, a predvsem tistim, ki imajo več časa). Svojim ljudem omogočajo izpopolnjevanje v tujini s krajšimi strokovnimi potovanji, vnaprej naj bi v tujino pošiljali tudi na daljši študij. Ko ugotovijo v RCUM, se na njihove razpise prijavljajo v glavnem samo najboljši — očitno je sloves opravil delo selekcije.

Maribor in Slovenija pa bi s tem izgubila strateško zelo pomembno ključno točko v pretoku informacij.

RCUM se zato trudi dokazati, da ima najboljše pogoje za servis in njegovi »ambasadorji« so nenehno na poti med republiškimi centri in zvezno prestolnico. Žal v zveznem sekretariatu niso prav nič napredovali, nič kaj zadovoljni pa niso tudi z bivšo republiško vlado. O teh zamerah več kasneje, tu raje o nedavnem uspešnem nastopu na evropski konferenci o avtomatizaciji knjižnic v Bruslju. Branko Zebec, pomočnik direktorja RCUM, je tam, kot pravi sam, s svojim predavanjem o jugoslovanskem modelu naletel na veliko zanimanje in priznanje. Še zlasti je udeležence konferenca zanimalo, kako smo rešili problem komuniciranja v več jezikih in pisavah (cirilici in latinici). Zebec ocenjuje, da bi lahko imeli v prihodnjih letih lepe možnosti za vključitev v skupne evropske projekte, ki so izdatno financirani; če bi to dopuščali naši državni odnosi z evropsko skupnostjo. Toda Zebec v Bruslju ni govoril o začasnem informacijskem servisu RCUM — tega tam ne bi razumeli, saj svoje sisteme gradijo pri temeljih. Verjetno ne bi razumeli tudi tega, da Zvezni sekretariat dolguje RCUM za lani 10 milijonov dinarjev.

RCUM in Univerza v Dom družbenih organizacij

Med zamerami RCUM na račun Maribora je bila predvsem ta, da želi občinska uprava spodriniti RCUM pri kandidaturi za dosedanje prostore Doma družbenih organizacij v Mariboru. Kot trdi Seljak, lahko šele s preselitvijo v ustrežnejše prostore računajo na uspeh v kandidaturi za host (v Beogradu so namreč pripravljeno dati odlično prostorsko rešitev za tak namen). Po zadnjih informacijah

je Maribor vendar pokazal posluš in RCUM se bo skupaj z rektoratom selil na lepše (za Univerzo bo to le začasna rešitev, RCUM pa bo do nadaljnjega ohranil tudi lokacijo na Tehniški fakulteti).

Neposredno korist od skupne strehe bo imelo tudi vodstvo Univerze, saj bo RCUM nadaljeval povezave z optičnimi vlakni (te so že vzpostavljene med Tehniško fakulteto, Univerzitetno knjižnico, Ekonomsko poslovno fakulteto in Višjo pravno šolo), še z Domom družbenih organizacij, nato pa bosta na vrsti še Pedagoška fakulteta in Višja agronomska šola. S tem, ko bodo vse članice mariborske univerze, razen šole v Kranju, na ta sodoben način povezane v mrežo, bo to zagotovilo optimalno porazdelitev računalniških kapacitet. Za študente je verjetno najbolj zanimiv načrt, po katerem naj bi tako povezal tudi študentske domove in po tem idealnem modelu pripeljal priključke v študentske sobe. Kajne, lepo si je zamisliti študenta, ki preko svojega osebnega računalnika (žal mu tega verjetno tudi v prihodnosti nihče ne bo prinesel v sobo!), zvečer, ko je računalnik manj obremenjen, lepo v miru pripravlja svojo nalogo, namesto da bi dneve in tedne čakal na prosto mesto za katerim od

terminalov na Univerzi.

Mariborska univerza namreč že precej časa tako v številu računalnikov kot v kakovosti te tehnologije ni več med vodilnimi; ljubljanska univerza si je v minulih letih zagotovila precejšnjo prednost. Zebec pravi, da je za to »zaslužna« pristranska pomoč republike, ki je ljubljanskemu računalniškemu univerzitetnemu centru omogočila to, kar je mariborskemu centralni računalnik, takrat supermoderni VAX 8800, ki ga kljub drugačnim obljubam republiške izobraževalne skupnosti, plačuje sam. Zato je pač odpadlo nadalnje opremljanje centra in univerze v Mariboru. V RCUM menijo, da bi bila najboljša rešitev, ki naj bi sodila tudi v tovrstne svetovne trende, če bi zase pridobili manjši sodobni računalnik, sedanjega bi odstopili Tehniški fakulteti, ustrežno pa bi se opremile še druge šole Univerze. Ta decentralizacija bi pomenila, pravi Zebec, realnejšo delitev dela med centrom in fakultetami — RCUM bi ostal informacijski center univerze, te pa bi same poskrbele za računalniško podporo svoji pedagoški in raziskovalni dejavnosti.

Marsikaj iz prihodnjega razvoja RCUM je danes še neznan. Veliko, celo največ, je odvisno od tega, ali bo dobil omenjeni host. Predvideno je tudi njegovo preoblikovanje v inštitut v okviru mariborske univerze (dogovarjali so se celo o mariborsko-zagrebsko-beograjski združitvi inštitutov, ki bi s sedežem v Mariboru skupaj tvorili Inštitut informacijskih znanosti). Seveda bo nanj vplival tudi razvoj Univerze v Mariboru, katere del naj bi ostal. Še in še pa bo odločilna tudi enotnost in pristnost zagnanosti njegove ekipe, ki se ne bi smela spremeniti v zasebniške interese izven RCUM.

JASNA KONTLER-VENTURINI

Veliko je slišati o izrednih zasluhkih v RCUM. Branko Zebec je v pogovoru zagotovil, da so v povprečju izničeni s povprečjem na Univerzi (»Moja osnova je okrog 1000 mark«), pač pa večina zasluži več zaradi množice nadur, ki jih zaradi administrativnih ovir delno izplačujejo kot avtorske honorarje. Toda tudi če ni rekordnih zasluhkov, drži, da se denarni problemi RCUM v nagajevanju ne poznajo preveč...

LABODJI SPEV

JANEZ JANŠA

PADEC V PRETEKLOST

Nerazumljiva ignoranca, ki je v predvolilni sezoni spremljala znano Močnikovo tezo o tem, da je »prva žrtev novega slovenskega režima ukinjena revija Telex«, je na konstitutivni seji prve slovenske svobodno izvoljene skupščine pod vodstvom najstarejših poslancev doživela svoje nerazumno stopnjevanje: molk, ki je obdajal marčevski pokop »pederskega, premalo slovenskega in preveč intelektualnega« tednika, je na osrednjem mestu politične moči spregovoril v jeziku diktature. V spomin na čase dirigiranega novinarstva in v opomin novinarstvu, da ti časi zlepa ne bodo minili. Prva postkomunistična oblast je s svojo bolj ali manj jasno zahtevo po servilnem, apologetskem novinarstvu torej spremenila staro komunistično geslo: svoboden tisk naj bo preklet! tako, da je v geslu prečrtala pridevnik. Vprašanje, ali bi tovrstno prečrtavanje, ki izhaja iz zahteve, da »oče naroda nemudoma zamenja« urednike vseh tistih medijev, ki so že prvič prikazali novo oblast v pravi, se pravi v njej nevsčene luči, bilo sprejeto z aklamacijo na »najvišji ravni« političnega odločanja, če bi novi-

narska srenja pokazala vsaj drobec solidarnosti ob pokopu »prve žrtve«, kajpak ostaja v polju špekulacij o tem, kar je, in onem, kar je bilo; o tistem, kako naj bi kaj bilo, pa je še zmeraj, če že ne nevarno, vsaj nezaželjeno javno misliti.

Skupščinski škandal, ki so ga z nedvoumno grožnjo avtonomiji medijskega prostora ustvarili poslanci vladajoče koalicije, ima kljub javnemu razkazovanju oblastniškega simplicizma in primitivizma — sem še posebej sodi z demokraciji pravili igre nezdružljivo javno poimensko glasovanje — velik pomen. Opozarja namreč na tisto veliko malenkost, ki jo je preglasilo veselje nad volilno zmago Demosa. Seveda je simbolični pomen te zmage velik. Ne glede na to, kaj si kdo misli o novi oblasti, je to prva svobodno izvoljena oblast, ki ima kot taka demokratično legitimiteto. In to za naše razmere ni malo. Vse drugo pa je stvar javne presoje. In s tega vidika je prvi skupščinski škandal dragocen: na najboljši možni način je namreč pokazal na potrebo po javnem nadzoru oblasti. Ta, ki ima družbeno legitimiteto, tej potrebi ne

DRAGICA KORADE

more ugovarjati, ker jo mora javno mnenje že po definiciji zanimati. To je pač ena od norm parlamentarne demokracije; brez nje radikalno kritiko novinarjev v parlamentu ne bi bilo mogoče imenovati škandal. In brez tega škandala morda ne bi tako hitro opazili, kako težko bo oblast opustila opozicijsko razmišljanje. To opuščanje bo toliko težje, kolikor manj se je v opoziciji razmišljalo in kolikor več se je preprosto oporekalo zdaj temu, zdaj onemu. Argumenti à la »vaša stališča nas ne zanimajo, ker smo jih morali 45 let prenašati« zdaj, ko se je struktura oblasti spremenila,

ne morejo biti več sprejeti z dobrodoščico v nobeni resni javni razpravi. Tudi preteklost — bela ali rdeča — ne more več biti poslednji azil te ali one današnje resnice. Mnogi, ki jo danes razkazujejo, niso sposobni pokazati razlike med fenomenom in njegovim mitom, ker so sami (bili) agenti tega mita. Politična obračunavanja, ki so ohranila svojo ostrino še po volitvah, bi bila za neprizadetega opazovalca malodane zabavna, če ne bi bila posredi skrb, da imamo, kljub pohodu demokracije skozi institucije, opravka s padcem v preteklost. In to ne v katero koli

preteklost, ampak v tisti njen del, s katerim nima moja generacija nobenega neposrednega izkustva. Nobenega opravka. Tudi tistega, ki se imenuje narodna sprava, ne.

Še huje: nihče ji ne ponuja roke sprave. Nima se torej s kom spraviti. In izredno veliko težav ima pri razumevanju dejstva, da so se nekateri šele leta 1990 sprijaznili, da se je druga svetovna vojna končala leta 1945. Gre za čas, v katerem je Nemčija že prestala svojo kazen; krizo ekskluzivizma, ki ga je simboliziral Berlinski zid, je rešila na način, ki je glasnikom naše narodne, ne pa tudi družbene sprave, očitno tuj. Prav zaradi načina, na katerega nameravajo slovenske, pa tudi nove hrvaške oblasti, reševati krizo ekskluzivizma, se zdi, da še nikoli nismo bili tako zelo blizu Vzhodni Evropi, kot smo danes, ko so vzhodnoevropejci obsojeni na plačilo 200 dolarjev vstopnine v državo, ki je bila do zadnjega dne v dobrih odnosih z zdaj že pokojnim Ceausescujem. Tako tu kot tam mahajo nove politične elite s svojimi frustracijami kot zastavami. Vsaka od njih razkazuje svoj Katynski gozd. S tem, ko je zapolnila

praznine v doslej enostransko sestavljeni retrospektivi Herojske dobe, je svojo »zgodovinsko vlogo« skupaj s tistimi, ki jih je zamenjala na oblasti, odigrala. Glede na konfliktno situacijo, ki jih po vzoru starih oblasti kar naprej producira, bo najbrž vse do novih volitev »nič novega« še zmeraj dobra novica, vici na njihov račun pa vsakdanji rešilni pasovi. V turških časopisih so ta čas najbolj popularni vici na račun novega premiera, ki velja za malce omejenega. Nasmehnimo se samo enemu: Taksist, ki bi rad nasmejal svojo stranko, vpraša potnika, ali je že slišal zadnji vic o premieru. Ta mu v zadregi pove, da je on premier. »V redu,« reče taksist, »bom pa pripovedoval bolj počasi.«

Si predstavljate, kako bi izgledala seja skupščine, če bi naše časopisje objavilo vsaj približno tako smešne vice na račun nove vlade?

NA ZVEZNO TEKMOVANJE PRIDITE S KAMNI

Razkosanje države je v jugoslovanskem političnem kaosu že lep čas ena od najbolj priljubljenih iger novih strankarskih voditeljev in njihovih pristašev. V tem svojevrstnem mazohizmu se počasi izrisujejo nove republiško-pokrajinske meje, katerih konture bi bile veliko bolj jasne, če tudi novi kvartopirci ne bi naleteli na nejasnosti na območju Bosne in Hercegovine. Lahko bi rekli, da ta večnacionalna skupnost na določen način doživlja te dni vse tisto, kar je preživljala že pred stoletji: vsi se prepirajo za krajček njenega čudnega podnebja. Tako denimo jurišni bojovníki Hrvatske demokratske zajednice na čelu z ex-generalom Franjom Tuđmanom ne skrivajo svojih aspiracij za »cvjetom hrvatskog naroda«, še posebej pa ne za območjem zahodne Hercegovine, na katerem so pred nedavnim, ko so uprizorili glasovanje za Sabor, zabeležili množični prebeg prebivalstva, ki je odšlo na začasn obisk v Zagreb in njegovo okolico, da mu ni bilo treba s svojimi glasovi podpreti hrvaške variante »velikega voditelja«. Na drugi strani dolgobradi liderji Srbske narodne obnove (gibanja) ne skrivajo

svoje odločnosti, da bodo branili »svoje« vzhodne dele Bosne tudi za ceno človeških življenj. V to svojevrstno poravnavanje medsebojnih računov vstopa tudi tretja stran, v kateri so najglasnejši ekstremni Muslimani, ki so prepričani, da je naposled napočil čas za ozelenitev centralne republike, v kateri so bili desetletja prav oni brez kakršnihkoli pravic.

Aktualna dilema na relaciji federacija—konfederacija je sproducirala tudi nekaj variant, o katerih razmišljajo tukajšnji državljani (državljan — kako ošabno zveni ta beseda!), ki pa še zmeraj niso dosegli statusa uradnega stališča. V teh variantah lahko seveda odkrivamo veliko cinizma in rezkega, ljudskega humorja. Najstarejši in medijsko najbrž najbolj eksploatiran scenarij je tisti, po katerem bo Bosna in Hercegovina v primeru kakšnega večjega notranjega pretumbavanja postala naša najvplivnejša duty-free cona. To bi za njo bržčas pomenilo ekonomsko prosperiteto in odklon od bazične industrije, ki so ji jo že od vojne naprej vsiljevali v imenu zajedništva in vsedravnega ho-ruka. Nasproti tej, dokaj nerealni možnosti,

GORAN TODOROVIĆ

stoji drugo, ekstremistično stališče, po katerem bi tudi Bosna v primeru spreminjanja meja lahko zahtevala mnogo več od tistega, kar danes ima. Tu gre v prvi vrsti za povečanje tistega dela lastne obale, ki ga poznamo kot »rdeče«, neumsko morje. Znano je namreč, da je Bosna večji del svoje obale izgubila po vojni zaradi dogovorov nekaterih tedaj vidnih revolucionarjev, ki so tudi na ta način »džentlemansko« reševali medse-

bojne spore. Ob takih stališčih si utirata pot v javno življenje tudi varianti, ki bi ju lahko umestili v iskanje lastne samobitnosti in do sedaj nedorečene bosanske identitete. Tako je eden od mladinskih časopisov pred nedavnim na naslovni strani plasiral parolo »Tudi Bosna se lahko odcepi«. Ta parola je logična posledica obstoječega stanja in predvsem otroške pravne regulative. Res je, da je o tej možnosti le malokdo

resno razmišljal predvsem zaradi centralnega položaja Bosne in Hercegovine, stisnjene v sendvič dveh republik, pa tudi zaradi dolgotrajne ideologije, da je ta del države velepomembno povezovalno tkivo, kovačnica bratstva in enotnosti ter idealni primer večnacionalne koeksistence in sobivanja najrazličnejših religij in kultur.

O tem bi vsekakor morali razmišljati sedaj, ko si le stežka predstavljamo situacijo, v kateri bi eventualni konsenz glede konfederacije lahko pomenil tudi eliminacijo Bosne in Hercegovine ali pa njeno razkosanje med lačne sosedne. In prav v luči tega razmišljanja prihajamo bržčas do najbolj originalnega in najsmelejšega pogleda na trenutno situacijo, ki je nastal v glavi Zdravka Grebe, kontraverznega profesorja na sarajevski Pravni fakulteti. Ob neki priložnosti je v intimni atmosferi v eni od številnih gostiln, v katerih sicer nastaja največji del tukajšnje politike, simpatični profesor predlagal takojšen sprejem pobude, po kateri bi skupščina Bosne in Hercegovine sprejela poseben dokument, s katerim bi jamčila svojim sosedom, še posebej Srbiji in Hrvaški, nes-

preminjanje meja. To genialno presojanje je morda najboljši kazalec norosti in neresnosti, ki jo te dni mnogi plasirajo kot prioritete politične naloge. Zelo malo domišljije potrebujemo namreč za razumevanje dejstva, da bi samo milimetrsko spreminjanje notranjih meja avtomatsko pomenilo tudi prelivanje krvi, po katerem bi morali priznati, da nas tokrat ni premagal sovražnik, ampak da smo to storili mi sami. Samo zato, da do takih poskusov ne bi prišlo, je nastala bosanska iniciativa, da bi bil novi kongres ZKJ v Sarajevu. Od nje je veliko bolj zanimiv in pomemben predlog, ki je nastal pod vplivom nedavno gledane serije odštekanih fantov iz »Top liste nadrealistov«. Po tem predlogu bi izvedli vsejugoslovansko tekmovanje v »hrkljušu«, priljubljeni igri, v kateri udarjate s kamni po glavi. Morda bi s pomočjo te igre končno prišli k pameti.

VESNA PUSIĆ

ROBERT RAJTIĆ

KATEDRA Kljub številnim razlikam ima današnja Vzhodna Evropa še zmeraj veliko skupnega. Če sploh kaj, potem postaja po spektakularnem propadu etabiliranega socializma v tem delu sveta jasno vsaj to, da uspešno odpravljanje komunizma ne pomeni istočasno tudi že uveljavljanje demokracije, ki je izhodišče vseh sprememb, ki so se nagradile ob koncu 80. let. Tako na Poljskem kot v Romuniji, na Madžarskem, pa tudi v Sloveniji in na Hrvaškem se je pokazalo, da je vzpostavljane demokracije mukotrpno delo, ki ga ni enostavno opravljati. Vi ste prav o prehodu starega reda v novi red — o prehodu, ki naj bi bil čim manj boleč in čim bolj varen, če naj bo demokratičen — razmišljali zelo praktično. Že ko je Evropa slavila propad komunizma, ste opozarjali, da prehod te vrste lahko omogoči nova začasna politična elita, sestavljena predvsem iz menedžerskih krogov. Pri tej tezi, ki sloni na vašem dolgoletnem raziskovanju participacije v upravljanju in odločanju v politiki in gospodarstvu, me za začetek zanima zlasti dvoje stvari. Prvič: ali sloj, ki ste ga vi identificirali kot menedžerski sloj, pri nas sploh obstaja? In drugič: ali lahko glede na obči polom gospodarstva tej skupini ljudi zaupamo bolj kot kateri drugi?

Pusić: Očitno je, da je po zatonu realsocialističnih režimov potrebna nova politična elita. To je jasno. Stara je izčrpala svoje možnosti. Ko pravim, da je potrebna nova elita, ne mislim samo na to, da so potrebni novi ljudje, ki bodo politiko vodili na nov način, ampak predvsem na novi institucionalni sistem. Očitno je, da demokracija ne more funkcionirati v starem. To je tudi institucionalno nekaj povsem drugačnega. Vse od ja-

vne uprave naprej je potrebno drugače strukturirati. Ne gre torej samo za to, da je neka politična elita sestopila z oblasti, ampak predvsem za to, da se je zrušil institucionalni red, po katerem je država funkcionirala. To seveda ne pomeni, da je funkcionirala dobro, je pa funkcionirala v povsem praktičnem smislu: skrbela je za javni promet, oskrbo z vodo in podobno. To so državni posli, ki morajo funkcionirati v vsakršnih okoliščinah in vsi ti posli so sedaj pod vprašajem tako v vzhodnoevropskih državah kot pri nas.

KATEDRA Pri nas se vendarle ni zgodil tako radikalni rez, kot denimo, v Romuniji.

Pusić: Pri nas je vse bolj boleče zaradi tega, ker represija ni bila tako zelo strašna, da bi ljudje bili zadovoljni samo z odpravo represije in da jih pri tem ne bi motilo, da institucionalni sistem ne funkcionira. Njegovo funkcioniranje je bilo pri nas vidno. Zato je sedaj naša glavna naloga, da pridobimo na času, da si zagotovimo obdobje relativne stabilnosti, v katerem se bo lahko vzpostavila nova institucionalna struktura in nova politična elita, ki se bo s politiko ukvarjala profesionalno. Mi danes nimamo ne enega ne drugega. Zdaj so v politiki ljudje, ki v njej bržčas ne bodo ostali. V politiko so prišli bodisi zaradi »trenutka«, bodisi zaradi svojih zaslug pri rušenju starega režima. To seveda ni nepomembno, vendar ti ljudje nimajo nobenih izkušenj pri vzpostavljanju nove institucionalne strukture in so brez kakršne koli druge baze moči. Svojo moč utemeljujejo s svojo glasnostjo pri rušenju starega sistema, vendar to po mojem mnenju ne zadošča niti za količino avtoritete, niti za količino ekspertize, s katero naj bi razpolagala taka družbena skupina. V tem kontekstu je nastala ideja o me-

nedžerjih kot novi začasni politični eliti, čeprav menedžerjev ne opazujem kot elito, ki bi sama prevzela politične funkcije, ampak kot bazo, iz katere lahko črpamo znanje, izkušnje in ljudi za začasno izpopolnjevanje političnih praznin in reševanje posameznih vprašanj.

KATEDRA Tej ideji je mogoče ugovarjati s preprostim dejstvom, da menedžerji, prav tako kot vse druge družbene skupine, nimajo nobenih izkušenj za delo, ki ga imenujemo demokratično organiziranje družbe. Te izkušnje si bomo šele pridobili. Kaj od vsega potrebnega torej menedžerji imajo, česar drugi nimajo?

Pusić: Menedžerji nimajo izkušenj pri političnem vodenju, imajo pa izkušnje pri vodenju, kar ni veliko, je pa boljše kot nič. Elita, ki je zdaj prišla na oblast, nima izkušenj pri vodenju ničesar, še posebej pa ne pri vodenju akcij, ki so povezane z doseganjem cilja. Pri menedžerjih pa je pomembno to, da znajo voditi akcije, ki so povezane z zahtevami po merljivih rezultatih. Ljudje v politiki nimajo nobene take izkušnje, poleg tega pa imajo menedžerji še eno pomembno izkušnjo: biti na poziciji moči. Ta moč je seveda veliko manjša od politične moči, vendar pa je dragocena že sama izkušnja moči, nevarnosti, pasti, ki izhajajo iz take pozicije. Menedžerji so edina razpoložljiva elita s tovrstnim izkustvom.

KATEDRA Novi ljudje na oblasti vendarle imajo nekaj grenkih izkušenj z močjo. Mnogi med njimi so na lastni koži občutili njene zlorabe.

Pusić: Novi ljudje imajo izkušnjo nemoči in izkušnjo biti v politični opoziciji. To je lahko vsaj po mojem mnenju v tej »prvi rundi« zelo nevarno. Ti ljudje so se namreč navadili, da se zoperstavljajo močni, definirani oblasti. V taki pozi-

ciji se jim ni treba počutiti povsem odgovorne za svoje izjave ali akcije, ki jih radikalizirajo do skrajnosti. Problem je v tem, da se enako obnašajo, ko pridejo na oblast, često so enako radikalne tudi njihove odločitve. Nekaj takih individualnih primerov poznamo že od prej, ko so različni intelektualci z isto intenziteto, kot so prej kritizirali oblast, kasneje izvajali oblast. To se sedaj lahko ponovi ne na nivoju posameznika, ampak na nivoju celotnih političnih elit.

KATEDRA In da bi se temu izognili, bi morali poklicati na pomoč menedžerje?

Pusić: Menim, da imajo menedžerji »občutek za mero«, za »pravičniški gnev«, s katerim pride nekdo na oblast, misleč, da bo zdaj čez noč popravil vse krivice. Menedžerji vedo, da te stvari niso tako preproste, da je pozicija »pravičniškega gneva« pozicija nemoči ali opozicije, ne pa pozicije oblasti. Seveda ne trdim, da so menedžerji idealna elita. Pravim samo, da potrebujemo začasno elito, ki ima koliko toliko vladarskih izkušenj, ki je koliko toliko kvalificirana in ki je koliko toliko zainteresirana za stabilnost in pri kateri je koliko toliko jasno, da ne reflektira na trajno zasedbo oblasti. Kot vojska, ki bi lahko bila tudi potencialna alternativna politična elita. Menedžerji niso zainteresirani za politično oblast, ampak samo za oblast, ki bo sposobna zagotavljati stabilnost političnega sistema, v katerem bodo lahko funkcionirali.

KATEDRA Kako bi ocenili situacijo, ki je nastala po volitvah na Hrvaškem? Stranka, ki je zmagala na volitvah, namreč utešala marsikatero nevarnost, na katero ste opozarjali.

Pusić: Smo tako rekoč v absurdni situaciji: na oblasti imamo elito, ki se obnaša, kot da bi bila v opoziciji. Problem je, da se bo tako še lep čas obnašala, pri tem pa bo vihtela instrumente oblasti. Potrebna nam je stabilizirajoča baza, iz katere bodo novi črpali tako znanje kot tudi ljudi. Pri tem ni nepomemben podatek, da je na Hrvaškem prišla na oblast elita, ki nima ekonomskega programa in ki smatra — sodeč po enem od Tudmanovih intervjujev — za žaljivo, da jo glede na okoliščine, v katerih je prevzela oblast, sploh kdo sprašuje, ali ima ekonomski program. Že to veliko pove o tej partiji.

KATEDRA Vprašanje je, ali sploh ima precizen politični program, saj kar naprej govori o programu »hrvaškega naroda«.

Pusić: Ima. Ima nek arhaičen politični program, vendar to ni tako zelo pomembno. Lahko si seveda mislite, kakšni so šele drugi programi, če nima ekonomskega: socialni,

energetski. Sedaj, ko so prevzeli oblast, bodo ta program potrebovali. In zaradi tega bodo potrebovali ljudi, ki to znajo delati: raznovrstne skupine ljudi, ki bodo delale različne programe za reguliranje posamičnih sfer. In za to delo so najprimernejši menedžerski krogi. Ne vem pa, če se bo to tudi zgodilo.

KATEDRA Ali v primeru, ko do tega sodelovanja ne bo prišlo, obstaja nevarnost, da nova oblast ne bo vedela, kaj početi z oblastjo in bo prav zaradi tega vlekla docela nepremišljene poteze?

Pusić: Te nevarnosti ni. To se bo zagotovo zgodilo.

KATEDRA Določeno količino nadzora je vsem spremembam navkljub ohranila še stara oblast, ki je sedaj v opoziciji. Kaj menite o njej?

Pusić: Opozicija je v našem primeru nedvomno bolj kvalitetna od oblasti. Ima tudi več izkušenj. Poleg tega je na Hrvaškem zmagala partija, za katero je značilen populizem. Znano je, da so vse populistične partije veliko uspešnejše pri prevzemanju oblasti, kot pri razvijanju demokratičnih političnih institucij in modernih profesionalnih orientacij v politiki. Bojim se, da v kolikor zmagovita partija ne bo izkoristila znanj, o katerih sem govorila, prav lahko pride do političnega regresa. Opravka imamo z nekim starinskim populizmom, ki je to partijo pripeljal na oblast, čeprav ni pokazala ničesar drugega. Normalno bi torej bilo, da bi se zdaj začela oddaljevati od populizma.

KATEDRA To so resni ljudje napovedovali tudi ob vzponu Slobodana Miloševića, pa se ni zgodilo nič takega: ko je zasedel oblast, je populizem dobil nov zaleh.

Pusić: Populizem seveda lahko preživi. Poglejmo Srbijo ali pa Argentino. Obe dokazujeta, da populizem lahko preživi, vprašanje pa je, ali lahko pod njimi preživi država kot moderna država. Odgovor je seveda ne. Zato kar naprej poudarjam, da so menedžerji edini sloj, ki ga imamo v tej situaciji, iz katere se lahko z nji-

Demokracija ni nič drugega kot dolga, komplicirana, včasih tudi boleča procedura, ki pa je edina operacionalizirana institucionalna oblika oblasti. Vse drugo je neka vrsta prevare, v kateri je potrebno kar naprej z ideološkimi argumenti opravičevati uzurpacije oblasti. Te so seveda možne tudi v demokraciji, vendar je razlika v tem, da se uzurpacija oblasti v demokraciji imenuje uzurpacija oblasti. Ne narodna rešitev ali diktatura proletariata. Menim, da je najbolj šlampasta demokracija boljša od najbolj precizne in rafinirane diktature. Slednja ne more prenesti, da njeni oponenti živijo politično aktivno življenje.

hovo pomočjo izvečemo na najmanj boleč in na relativno moderen način. Naši menedžerji imajo v tem pogledu večje možnosti, ker že lep čas niso več samo ekspoziture političnih elit. V Vzhodni Evropi je situacija drugačna, ker so menedžerji de facto bili politiki, ki so kontrolirali industrijo. Naši že nekaj let to niso več. Že sredi 80. let so predstavljali prvo opozicijo stari politični eliti, ki je imela veliko težav s tehnokratizmom. Spominimo se samo 70. let, ko je Marković predstavljala opozicijo tej eliti. Tedaj je eden njenih predstavnikov izjavil: »Marković, to je navaden kapitalist, ne boste menda za njega glasovali!« Ne glede na to, da se nam Marković danes zdi malo staromoden, je tiste čase predstavljala opozicijo tradicionalni politični eliti. Menedžerji kot skupina imajo torej tudi v tem pogledu pomembne izkušnje, predvsem pa že dolgo nočejo biti samo ekspoziture politike. Glede tega imajo zelo profilirana stališča: ko so v politiki, niso zaradi tega, ker bi si želeli prigrabiti oblast, ampak zaradi svoje osebnostne integritete, vesti.

KATEDRA Ali se v novih razmerah poleg svojega rednega dela sploh še želijo ukvarjati s politiko?

Pusić: Glede tega imajo zelo jasna stališča. Pri tem morate upoštevati, da sem raziskovala samo najuspešnejše direktorje. Ker so uspešni, je njihova samozavest zelo visoka in ker so uspešni, niso odvisni od lokalnih ali republiških političnih elit. Menijo, da politiki nimajo kaj delati v podjetjih, da pa imajo oni kaj delati v politiki ne kot politiki, ampak kot eksperti na področjih, ki neposredno zadevajo gospodarstvo. So zainteresirani za participacijo v politiki in prijetno me je presenetilo dejstvo, da imajo o čisto določenih stvareh zelo konkretne ideje.

KATEDRA Nam lahko katero od teh zaupate?

Pusić: Seveda. Denar za nerazvite je taka stvar. Ta sistem je za nje obsurden ne zaradi tega, ker razviti dajejo denar za nerazvite, ampak zaradi načina upravljanja s tem denarjem, ki je tak, da nima od njega nihče nobene koristi.

KATEDRA Nekdo jo najbrž ima, sicer bi se ta sistem že zdavnaj zrušil.

Pusić: Seveda, vendar ne tisti, kateremu je denar namenjen. Direktorji, ki sem jih intervjuvala, so ugotovili, da velik del tega denarja ne odide niti iz Zagreba, še največji pa ostane kar v Beogradu. Zaradi tega so večkrat uradno predlagali, da bi ustanovljali podjetja, kjerkoli bi oblasti že-

NA OBLAST SO PRIŠLI DINOZAVRI

lele, formirali time in jim za obdobje petih let zavarovali trg.

KATEDRA **Ti predlogi so najbrž bili zavrjnjeni.**

Pusić: Jasno. Za nerazvite so zahtevali samo denar in nič drugega. Direktorji so menili, da je njihov predlog bolj racionalen, vendar so jim pojasnili, da je treba ta denar razporejati in da ne more vsakdo delati tistega, kar mu pade na pamet. Zakaj to pripovedujem? Ker bi rada opozorila na tip predlogov, ki prihajajo iz menedžerske elite. Tovrstno razmišljanje je del njihovega vsakdanjega dela. Za politiko, ki se veliko ukvarja z iracionalnimi stvarmi, bi po mojem mnenju bilo zelo dobro, če bi imela vsaj racionalno metodologijo. Današnja politika je zelo naklonjena iracionalizmu — kjerkoli lahko prepoznate iracionalne momente.

KATEDRA **V menedžerskih krogih česa takega niste identificirali?**

Pusić: Pri teh, ki sem jih zajela v raziskavo, ne. Poglejte samo tozde. Vsi ti direktorji so tozde tako rekoč protizakonito ukinali že dve leti pred sprejetjem zakona o podjetjih, ker so ugotovili, da tako iracionalno ne morejo več poslovati. Seveda pa ni slučajno, da je prišlo do izbruha iracionalizma prav v predvolilnem času, ker se je ta iracionalna kultura razvijala strašno dolgo. Strašno dolgo je bilo lepo grdo, dobro zlo, cel čas smo časopise brali med vrsticami, delalo se je eno, govorilo pa drugo. Tako se ljudje tudi na volitvah niso odločali na osnovi programov, ali pa tistega, kar je nekdo rekel, da bo naredil; odločali so se na osnovi sovraštva in ljubezni, lepo zvenceh parol. Veliko časa bo potrebno za odvajanje od vsega tega.

KATEDRA **Mnogi menijo, da »prve svobodne povojne volitve« sploh niso bile volitve, ampak le referendum, na katerem se je odločalo o dveh velikih temah: usodi komunističnega režima in samostojnosti naroda. Se vam zdi to razlikovanje upravičeno?**

Pusić: Teško bi utemeljevala razliko. Res je, da sta glavni temi pri nas bili antikomunizem in hrvaški narod. Za ta program je glasovalo 40 % prebivalcev, in teh 40 % glasov je stranki prineslo 80 odstotno osvajanje oblasti. Vendar pa preostalih 60 % glasov pomeni, da so se ljudje opredeljevali tudi na osnovi kreativnih programov, kar pa sedaj v parlamentu ne bo prišlo do izraza. Zdi pa se mi, da tudi zmagovita HDZ ni homogena skupina, da so bili na njeni listi ljudje, ki jih vodstvo stranke sploh ne pozna in torej ne more predvideti njihovega nadaljnega obnašanja, kar je razumljivo glede na to, da HDZ še ni formirana partija, ki bi lahko nameščala svoje kandidate. Škoda pa je, ker sabor ne bo politično bolj raznovrsten. Je zelo enobrazen. In prav zaradi tega bo imela veliko vlogo izvenparlamentarna opozicija. Tega se zaveda celo Tuđman, ki je rekel, da bodo spoštovali načelo odprtosti. Opraviti imamo z mnogimi stvarmi, s katerimi se bomo srečali prvič ne samo v Jugoslaviji, ampak v Evropi, kjer se doslej na ta način niso vzpostavljale demokracije. Posredi so bile vojne, revolucije. Pri nas pa smo ob zatonu stare politične elite razpisali večstrankarske volitve, na katerih je zmagalo starsko politično gibanje. Menim, da se bo tudi hrvaški

narod počasi nasitil tega, da je hrvaški, da se sme uporabljati »hrvaško ime« ali peti »hrvaške pesme«. To, da smete peti hrvaške pesmi, je pomembno samo tedaj, ko to ni možno ali pa je nevarno. Ko pa vse to postane samoumevno, ne morete teh stvari izkoriščati več za politično motivacijo.

KATEDRA **Rekli ste, da bo treba nekatere institucionalne rešitve preprosto izumiti. Katere?**

Pusić: Kako vključiti na Hrvaškem v redno demokratično proceduro izvenparlamentarno opozicijo. Zaradi volilnega sistema namreč nimamo močne parlamentarne opozicije, ker pa preko 50 % volilcev ni glasovalo za partijo na oblasti, je očitno, da bomo imeli zelo močno izvenparlamentarno opozicijo. Sedaj moramo torej ugotoviti, kako bi to opozicijo vključili v redno institucionalno demokratično proceduro. Tu nimamo nikakršnih zgledov.

KATEDRA **Ampak samo dodaten argument za to, da je demokracija zelo kompleksno proceduralno vprašanje?**

Pusić: Demokracija ni nič drugega kot dolga, komplicirana, včasih tudi boleča procedura, ki pa je edina operacionalizirana institucionalna oblika oblasti državljanov. Vse drugo je neka vrsta prevare, v kateri je potrebno kar naprej z ideološkimi ali kakšnimi drugimi argumenti opravičevati uzurpacije oblasti. Te so seveda možne tudi v demokraciji, vendar je razlika v tem, da se uzurpacija oblasti v demokraciji imenuje uzurpacija oblasti. To ni ne narodna rešitev, ne diktatura prole-

Menedžerji nimajo izkušenj pri političnem vodenju, imajo pa izkušnje pri vodenju, kar ni veliko, je pa bolje kot nič. Elita, ki je zdaj prišla na oblast, nima izkušenj pri vodenju ničesar, še posebej pa ne pri vodenju akcij, ki so povezane z doseganjem cilja. Poleg tega pa imajo menedžerji še eno pomembno izkušnjo: biti na poziciji moči. Novi ljudje v politiki imajo samo izkušnjo nemoči in izkušnjo biti v opoziciji. To je lahko vsaj po mojem mnenju v tej »prvi rundi« zelo nevarno.

tariata, ampak uzurpacija oblasti. In v tem je prednost demokracije. Z demokracijo se končuje politika kot legitimna prevara. V demokraciji postaja politika z jasnimi pravili reguliran del javne sfere, v kateri obstajajo vse možnosti za kršenje pravil. Vendar se samo v demokraciji kršitve imenujejo kršitve. Samo v demokraciji obstaja nekaj, na kar se tisti, ki kršitve dokazuje, lahko tudi sklicuje. Čisto možno je, da bodo zaradi tega nad demokracijo mnogi razočarani. Poznam mnoge, ki so danes razočarani nad volilnimi izidi: takoj, ko je bilo možno svobodno voliti, so ljudje izvolili dinozavre. Pri tem sploh ne gre zato, ali se z njihovo politikom strinjate ali ne. Osebnost nistem pristaš niti konzervativcev Margaret Thatcher, vendar menim, da je to moderna konzervativna partija, s katero se lahko pogovarjate. To je moderna poli-

Smo tako rekoč v absurdni situaciji: na oblasti imamo elito, ki se obnaša, kot da bi bila v opoziciji. Problem je, da se bo tako še lep čas obnašala, pri tem pa bo vihtela instrumente oblasti.

tika, ne pa dinozaver, s katerim imamo danes mi opravka in pri katerem človek ne ve, kako bi se proti njemu postavil.

KATEDRA **Vendar celo svobodno izvoljeni dinozavri niso argument proti instituciji volitev. Eden od vplivnih Poljakov je izjavil, da bi v primeru, ko bi lahko izbral med komunisti in opico, volil opico.**

Pusić: Seveda ne. Kljub vsemu mislim, da je to naš prvi resen korak v tisti smeri, kjer se tudi v politiki imenujejo stvari s pravimi imeni in kjer politika ni več usodna; v smeri, kjer je možno preživeti pod oblastjo, s katero se ne strinjaš. Ne samo preživeti, ampak tudi živeti polno, politično angažirano življenje. Menim, da je najbolj slampasta demokracija še zmeraj dosti boljša od najbolj precizne in rafinirane diktature. Slednja ne more prenesti, da njeni oponenti živijo politično aktivno življenje. Postopoma bo prihajalo do novih tem, na novih volitvah se bo spet ocenjevalo oblast, le da bo oblast druga. Jasno pa je, da noben naslednji volilni krog ne bo več ta krog.

KATEDRA **Če bi primerjali volitve na Madžarskem, v Sloveniji in Hrvaški, bi morala lahko identificirati že kakšno prednostno razliko na samem začetku?**

Pusić: Slovenski volilni sistem se mi zdi najbolj dizajniran. Ta ocena seveda izhaja s pozicije volilnih rezultatov. Po mojem mnenju so v Sloveniji na eni strani najbolj verodostojno predstavljene želje volilcev, saj je parlament dovolj pisan, po drugi strani pa so na oblasti ostale osebnosti, ki predstavljajo element kontinuitete in ki so svojevrstni garant stabilnosti. V tem smislu je slovenski elektorat še najbolj prišel na svoj račun.

KATEDRA **Račun je eden od razlogov za vrnitev k menedžerjem, ki so po vaših ugotovitvah še najbolj sposobni omogočiti varen prehod v demokracijo. Medtem ko o stilu življenja politikov vemo že precej, so nam razvade in navade menedžerjev tako rekoč neznan. Kdo so, kakšni so, kakšne so njihove vrednote, kaj delajo, ko ne delajo?**

Pusić: Obstajajo velike razlike med direktorji izpred 15, pet let in direktorji našega časa. Stari so od 38 do 50 let, vsi so fakultetno izobraženi, običajno iz tehnične in ene od družboslovnih smeri. Znani imidž je imidž direktorja s trebuhom, ki je na poslovnih večerjah jagnjetino. Pravijo, da bi v podjetju raje delali po tri ure na dan več, samo da bi se lahko izognili tem večerjam. Sicer pa so zelo fleksibilni, odprti. Pripovedujejo o knjigah, ki so jih brali, o filmih, ki so jih gledali. Tudi o političnih zadevah se pogovarjajo tako kot sedaj vi in jaz. Tega si pred 15 leti ni bilo mogoče niti zamisliti. O politiki ne razpravljajo kapriciozno, ampak analitično. Vsi so se opredelili za demokratični način vodenja, kar pomeni, da se osnovne odločitve sprejemajo po normalni demokratični proceduri, iz njih pa izhaja njihov mandat.

KATEDRA **Ste imeli sedaj tudi lažji dostop do njih kot pred 15 leti, ko so vodstva tovarn raziskovalcem zagrenila marsikatero raziskovalno nalogo?**

Pusić: Tudi tu je nastala velika sprememba. Sedaj mi je direktor povedal, da me v delovnem času ne more spre-

jeti, ker nima časa, je pa prišel popoldne k meni domov, kjer sva se normalno pogovarjala. Prej je bilo drugače. Lahko ste sicer prišli k njim v tovarno in v njihovi pisarni sedeli deset ur, vendar se je vedelo, kdo je šef in kdo je h komu prišel. Tega ni več. Zanimivo je, da vsi poudarjajo tim, znotraj katerega so zelo egalitarni odnosi in v katerem funkcionirajo direktorji bolj kot koordinatorji.

KATEDRA **Ali iz tega direktorskega kroga izhaja tudi Marković?**

Pusić: Ne, Marković je predstavnik zgodnejše generacije; iz časa, ko sta gospodarstvo in politika še bila tesneje povezana. Marković se je šele v gospodarstvu pričel osamosvajati in postopno predstavljati drugi interes. Ljudje, o katerih govorim, so prišli na te funkcije kot uspešni upravljalci brez politične podpore. Marković se je od te podpore naknadno distanciral, je pa eden tistih, ki je direktorjem, o katerih govorim, omogočil, da so se formirali. Njegova generacija je tem ljudem štivila hrbet.

KATEDRA **Kaj sicer mislite o Markovičevih vladnih potezah? Mnogi menijo, da so njegovi uspehi samo navidezni.**

Pusić: Zdi se mi, da je njegovo delo treba vrednotiti po uspehih. To, kar mu je uspelo do sedaj, je nedvomno pomembno: pogledajte samo, kaj je naredil z inflacijo. Vprašanje pa je, ali bo enako uspešen tudi pri kreiranju nove

ekonomske politike, ker njegov pristop predpostavlja veliko stopnjo politične centralizacije, ki je nima in je najbrž ne bo imel. Če planirate ekonomsko politiko na predpostavki, da imate centralizirano politično odločanje, ki ga nimate in ga ne boste imeli, potem to ne more biti dobra ekonomska politika. Kar mene osebno zadeva, mi je simpatičen. To ni nepomembno za politike še posebej sedaj, ko imajo vsi peno na ustih. Je prepoznavna figura, ki lahko pokaže rezultate svojega dela in mislim, da je danes v Jugoslaviji pozitivna figura.

KATEDRA **Mnogi menijo, da je cena, s katerimi je dosegel te rezultate, previsoka: na mikro ravni ostaja za Markovičem poleg slabo plačanih in odpuščenih delavcev povsem izčrpano gospodarstvo.**

Pusić: Cena je standardna. Gre za ceno prestrukturiranja celotne nacionalne ekonomije, ki so jo drugod plačali z vojnami. Vprašanje je, ali bomo našli način, da bomo to ceno lahko plačali na obroke, z določenimi varnostnimi ventili. Ta čas nam sindikati ne morejo nič pomagati, ker funkcionirajo na tržni logiki.

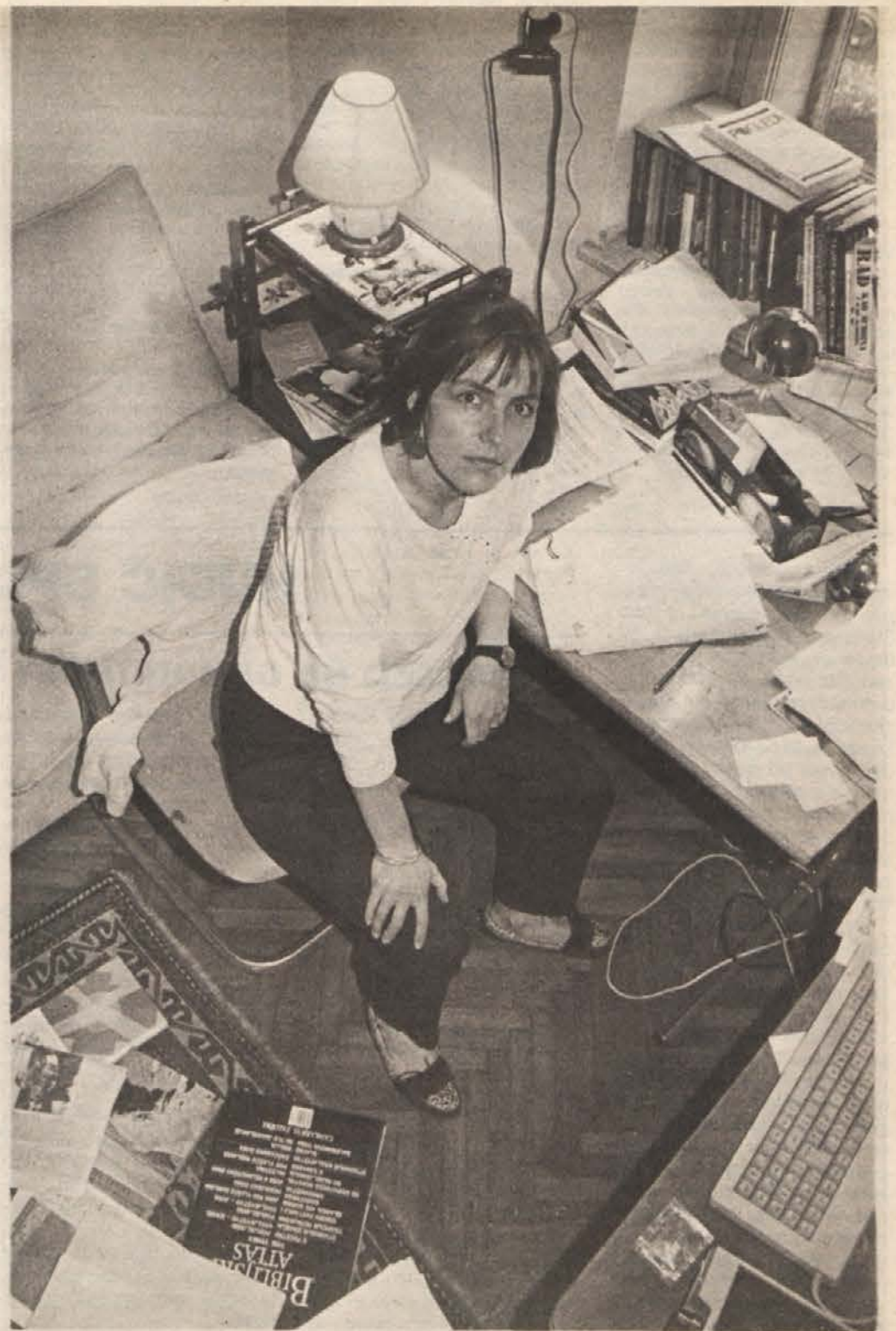
Če je delovne sile v izobilju, lahko sicer funkcionirajo kot socialna organizacija, vendar le na kratki rok, ker pač nimajo denarja. Za take situacije je zelo pomembno, da so v sam sistem vgrajeni mehanizmi, ki blažijo posledice prestrukturiranja gospodarstva, ki ne temeljijo na konfliktnem modelu. Polarizacija lahko dobro funkcionira samo v normalnih situacijah.

ranja gospodarstva, ki ne temeljijo na konfliktnem modelu. Polarizacija lahko dobro funkcionira samo v normalnih situacijah.

KATEDRA **Vaša raziskovanja o stilih vodenja v najuspešnejših zagrebških podjetjih je tudi osnova za knjigo »Upravljalci in vladarji«, ki bo pri nas in v Angliji izšla drugo leto. Kakšna je razlika med vladarji in upravljalci?**

Pusić: Upravljalci so tisti, ki svoje delo opravljajo na profesionalni način, kot vrsto profesije. Vladarji so ljudje, ki za upravljanje sistema izkoriščajo svoj karizmatični, ideološki moment. O tej razliki je seveda mogoče govoriti samo na ravni modela. Menim, da bi v politiki morali imeti več upravljalcev, čeprav je po drugi strani dobro upravljanje brez karizmatičnega momenta skoraj nemogoče. Pri nas je bilo problematično to, da je karizmatični, ali pa quasi karizmatični, iracionalni moment bil navzoč od predsednika občine do predsednika države. Tega je bilo preveč. Dovolj je, da je velik del političnega dela upravljalški, da tovrstno opravilo postane posel, ki se ga lahko naučite, saj to ni nobena posebna politična misija. Redno funkcioniranje političnega sistema mora temeljiti na upravljanju.

DRAGICA KORADE

ROBERT RAUČIĆ

SEPARATIZEM MED MARIBORSKIMI STRANKARSKIMI VELJAKI

Dr. sc. TILKA KREN — Slovenska demokratična zveza, poslanka v republiško skupščino

BRANKO ŽNUDERL — v. d. predsednika ZSMS — Liberalna stranka

BOŽIDAR IPAVIC — predsednik Socialdemokratske zveze Slovenije in poslanec v republiško skupščino

JANEZ GAJŠEK — predsednik Slovenske krščansko demokratične stranke in poslanec v republiški skupščini

MAGDA TOVORNIK — Socialistična zveza Slovenije, poslanka v DPZ mariborske skupščine

ANKETA

Že krepko čez mesec dni je minilo od prvih svobodnih volitev po drugi vojni v naši mali državi Sloveniji. Imamo večstrankarski sistem, svobodno izbrane poslance v skupščino, pardon: parlament in tudi predsednika in vlado že imamo. Boljših kot so, si vsaj zaenkrat še ne zaslužimo. Z njimi bomo krmari skozi razburkane vode gospodarskega in družbenopolitičnega življenja v Jugoslaviji in tudi širše.

Toda v predvolilnem boju se je veliko obljubljalo, med drugim tudi odcepitev Slovenije, če ne bomo mogli doseči in realizirati nekaterih svojih interesov v okviru države. Ker pa ni samo Slovenija izkoriščana, zapostavljena in ogrožena v Jugoslaviji, ampak je podobno tudi z Mariborom v okviru Slovenije, smo povprašali mariborske strankarske veljake, kako gledajo na separatistične težnje Slovenije in Maribora sedaj, ko so volitve mimo in imajo čas za tehten razmislek o vsem skupaj. Vseh seveda ni bilo mogoče dobiti, predstavnik JLA pa ni hotel dati nobene izjave.

Izjave anketirancev, ki jih je bilo mogoče dobiti, in so bili pripravljeni dati izjavo, so pred vami, avtorjev komentar ankete pa je izostal. Ne zaradi dobesednega spoštovanja pravil novinarske etike, ampak bolj zato, ker bi želel ohraniti svojo strankarsko neprilagodnost neokrnjeno. Pa tudi sicer izpričujejo izjave same dovolj nazorno razpoloženje mariborskih strankarskih veljakov do zastavljenega vprašanja.

pripravil: MIRO LENIČ

Budimpešto in Zagrebom in seveda navezo na Maribor, pri čemer to ne velja kot izstop iz Slovenije, ampak mislim bolj na gospodarske tokove, tokove kapitala, prometne in turistične tokove. Sama sem odprta oseba, zame je Evropa premala in sem zato proti vsakemu zapiranju, razen seveda, če gre res za suverenost slovenskega naroda. To je povsem druga dimenzija.

Separatizem na splošno, kot pojem mi ni všeč, sploh mi ni všeč noben izem. Sem bolj pristaš združevanja, sinteze, integracije. Ker pa gre tu za ločitev ene republike, ene države od skupnosti nekih zelo različnih republik oz. držav, pojmem to drugače. Bljže mi je sklop pojmovan, ki jim pravimo suverenost, samostojnost, neodvisnost.

Svet pojmuje Jugoslavijo kot celoto, čeprav to ni, zato mi je bližje pojem konfederacija in suverenost Slovenije v formalnem imenu Jugoslavije, vsaj zaenkrat.

Obstoječe kulturne razlike v Jugoslaviji bi morale biti vir bogatstva, medsebojnega spoštovanja kulturnih razlik, ki se med seboj dopolnjujejo, se primerjajo, lahko tudi tekmujejo. Na žalost pa so izvor konfliktov, nasprotovanj in tekme, medsebojnega zaničevanja in očitanja. To je zelo boleče in to lahko pripelje do mednarodnih kriz. Prihodnost v Sloveniji vidim v postopni rasti in razvoju suverenosti in v postopni osamosvojitvi. Poudariti moram, da sem za suverenost Maribora v suvereni Sloveniji, kar je zelo kompleksno stališče in odnos in zdi se mi, da brez bipolarnega sodelovanja med obema ne bo šlo. Zelo mi je všeč ideja nekaterih mladih, ki so za kanton Maribor. Maribor kot bivši industrijski bazen, ki se vtaplja v tej svoji težki industriji, je treba kot drugo univerzitetno mesto dvigniti v znanost, to njegovo kulturno svivino pa obarvati.

Na lastni koži občutim, da nas Mariborčane, tudi če smo s povsem istimi akademskimi naslovi, naši ljubljanski kolegi gledajo navzdol. Če je Slovenija kot drevo, ima en sam vrh in to je Ljubljana, medtem ko je Maribor nekje pod tem vrhom. To je neka logika mrežne zakonitosti, iz katere pride včasih do medsebojnega tekmovalstva, sama pa sem bolj pristaš policentričnega sistema in upam, da ga bomo razvijali.

Odcepitvene težnje v vzhodni Evropi izhajajo iz socialnega, ekonomskega in političnega položaja teh narodov in pokrajin in so odraz tega, da so ti narodi sedaj dobili neko stopnjo svobode oz. neodvisnosti v smislu odločanja o svoji usodi. Tu ne gre samo za politično ali ekonomsko odvisnost, ampak za cel kompleks odvisnosti, tudi kulturnih, zgodovinskih in drugih.

Jugoslavija prav tako hodi ves čas po robu oz. po neki meji, kjer se ugotavlja, ali je še umestno, da obstaja skupaj ali da pride do razpada. Rekel bi, da je to v bistvu tudi čisto normalna situacija.

V vseh večnacionalnih državah obstajajo vedno neke sile, ki držijo skupaj, skupni interesi recimo, in druge sile, ki vlečejo narazen, kot so razlike. Razmerje med temi silami pa določa trdnost take večnacionalne tvorbe in moram reči, da trdnega razmerja med temi silami v Jugoslaviji še nismo dosegli.

Vprašanje ekonomskega izkoriščanja samo se mi ne zdi pomemben faktor separatističnih težnej, vendar v družbi z vsemi možnimi razlikami zato toliko odločilnejši.

Rekel bi, da separatistične govorance pri nas dominirajo v glavnem v političnem govoru in se uporabljajo v čisto politične namene, medtem ko drugod po vzhodni Evropi izhajajo in temeljijo na resničnem trpljenju malih narodov.

Na neki točki pa vsake separatistične težnje izgubijo smisel.

Mislim, da se Maribor nima kam odcepiti, ker je vprašanje, če bi ga kdo sploh hotel, pa tudi tako ozemlje ni, da bi se lahko odcepil.

Zelo umestno pa je razpravljati, kaj je Maribor vsa minula leta dal in kaj je dobil nazaj. To so resne stvari in o tem je treba v parlamentih govoriti in tudi dosegati konkretne ukrepe.

Moje stališče do vprašanja separatizma je identično stališču stranke, katere predsednik sem. Sem za samostojno Slovenijo.

Naši, slovenski interesi so trenutno zelo ogroženi in zato jih je treba zaščititi. Ne moremo in nečemo dovoliti, da vsa breme jugoslovanske stabilizacije pade na slovenska ramena. Letos naj bi dala Slovenija milijardo štiristo milijonov dolarjev za nerazvite, in to v tej gospodarski situaciji, ki jo imamo. Mislim, da to ne bo šlo in tudi neumno bi bilo, če bi se v to spuščali.

Tudi znotraj Slovenije bo treba vzpostaviti jasne odnose, mestno suverenost oziroma ta policentričnem, o katerem toliko govorimo.

Treba bo razmisliti o mariborski suverenosti znotraj Slovenije. Ali še bolje, razmisliti bo treba o odgovornosti centra Slovenije za njeno periferijo. Mislim, da bo treba štiti predvsem slovenske interese, pri čemer se bo treba najprej dogovoriti, kaj so sploh slovenski interesi. Seveda pa ne moremo govoriti o slovenskih interesih brez Maribora. Namreč, da se ne bi znotraj Slovenije zgodilo nekaj podobnega kot v Jugoslaviji, kjer veliko govorimo o jugoslovanskih interesih, posamezne republiške interese pa zanemarjamo. Vendar mislim, da odcepitev Maribora od Slovenije le ne pride v poštev. Današnje stanje v Mariboru je posledica preko štiridesetletnega realsocialističnega odločanja, v katerem so se rojevali ekološko problematični industrijski giganti. Toda, če so bile v preteklosti narejene napake na tem področju, da se je Maribor znašel, ne po svoji krivdi, v tem nezavidiem položaju, mislim, da je moralna dolžnost Slovenije in naloga, da v Mariboru nekaj stori.

Na državo in republike gledam kot na zakon. Če se mož in žena ne razumeta več, če nimata skupnih ciljev za življenje, je veliko bolj pametno, da gresta narazen, kakor da drug drugega varata, goljufata, se kregata zaradi tega in nazadnje še stepeta.

Res je tudi, da je Ljubljana izkoriščala celo Slovenijo, toda po drugi strani je tudi Maribor izkoriščal Štajersko in to je privedlo do tega, da ponekod na vaseh, zlasti tistih malo odročnejših, sploh več ni ljudi. Politikantstvo vseh teh povojnih let ni gledalo na malega človeka. Prepričan pa sem in verjamem, da bo sedaj drugače, osebno poznam predsednika vlade Peterleta in imam vanj popolno zaupanje, zato mislim, da se bo stanje v Sloveniji pričelo obračati na boljše.

Že od otroških let sem pristaš teze, da imajo posamezni narodi pravico sami odločiti o svoji usodi, da svoje življenje, svojo kulturo in vse skupaj urejajo tako, kot njim odgovarja.

V preteklosti je bilo veliko težej, da postane Slovenija provinca Srbije. Že Vuk je govoril o enotni pisavi na jugoslovanskem ozemlju, o tem, da smo vsi en narod. Že on je takrat pozabil na kulturo in to me je vedno zelo motilo. Zadnjih pet let imam občutek, da se Slovenija skoraj vsako leto bolj prikraduje za materialne dobrine, v zadnjem letu pa imam občutek, da prihaja do čiste goga ropanja Slovenije, začeniši od gospodarskih ukrepov, zakonodaje in ostalega.

V predvolilnem boju sem nastopal s programom, v katerem sem bil za konfederacijo in v skrajnem primeru, če se ne bo dalo drugače rešiti položaja Slovenije, za odcepitev. Toda vse bolj prihajam do tega spoznanja, da je težnja po odcepitvi večja kakor težnja po konfederaciji in da je konfederacija samo minimalna rešitev nastalega položaja, v katerem se je znašla Slovenija.

Na državo in republike gledam kot na zakon. Če se mož in žena ne razumeta več, če nimata skupnih ciljev za življenje, je veliko bolj pametno, da gresta narazen, kakor da drug drugega varata, goljufata, se kregata zaradi tega in nazadnje še stepeta.

Res je tudi, da je Ljubljana izkoriščala celo Slovenijo, toda po drugi strani je tudi Maribor izkoriščal Štajersko in to je privedlo do tega, da ponekod na vaseh, zlasti tistih malo odročnejših, sploh več ni ljudi. Politikantstvo vseh teh povojnih let ni gledalo na malega človeka. Prepričan pa sem in verjamem, da bo sedaj drugače, osebno poznam predsednika vlade Peterleta in imam vanj popolno zaupanje, zato mislim, da se bo stanje v Sloveniji pričelo obračati na boljše.

HUDIČ SPLOH NI ČRN

POGLED NA SAMOBITNOST SKOZI PLANETARNA OČALA

Cinična pozicija, češ — najprej bi se Slovenija odcepila od Jugoslavije, potem Štajerska s Prekmurjem od Slovenije, potem bi šla narazen Štajerska in Prekmurje, potem bi se celjski del Štajerske ločil od mariborskega, na koncu pa bi se ločevali še levi del mesta od desnega in levi del ulice od desnega ter prvo nadstropje od drugega in prav na koncu še leva roka od desne — istočasno pa se združuje Evropa, je prekratka vsaj z dveh zornih kotov.

Separatizem in njegove korenine (nacionalna identifikacija) so preresne stvari, da bi se z njimi igrčkali kozmopolisti ki dušebrižniki, ki svojo lastno bedo kompenzirajo s predstavo o (razvitem) svetu, v katerem kulturne meje izginejo. Predvsem pa je pluralizem oblik temelj obstoja katekologije kulture kot take, tudi planetarne. Kvaliteta neke kulture, nekega etnosa ali naroda, ki o sebi razmišlja tudi politično konstitutivno, ni odvisna od kvantitete (števil prebivalcev), ampak predvsem od tega, koliko specifičnih identifikacijskih točk znotraj same sebe prinaša

katerakoli konkretna kultura. Majhen etnos, majhen narod ni nujno državotvoren, nujno pa je bistveno drugačen od kateregakoli drugega (in s tem tudi teritorialno determiniran). In, seveda, v časih, ki na planetarnem nivoju hrustajo vse, kar je pisanega in raznolikega, se majhnim kulturnim skupnostim (ali, če hočete, narodom), ne piše nič dobrega — pa ne zato, ker bi kakšne multinacionalne pohopsale dvomilijonski narod za majhen zajtrk, ampak zato, ker se tisti, ki hočejo na vsak način plesati v ritmu modernega zeitgeista, nojevsko oziroma vstran in vidijo nacionalistične izbruhe zgolj skozi očala konceptualnega aparata 18-tega stoletja.

Planetarna kultura 20-tega stoletja je plod razvoja množičnih komunikacijskih medijev in samo kot tako jo je mogoče razumeti. Kljub temu, da so tisk, radio in televizija že

do sedaj povsem pometli s starimi državnimi mejami (predvsem s tistimi, ki so vse do devetdesetih let vztrajale v oklepu bodoče žice), pa se prava informacijska doba šele rojeva in zaradi tega je ohranitev temeljnih pluralnih kulturnih momentov znotraj dokaj jasno zarisanih meja edina protiutež vsesplošni unifikaciji, ki bi zatrla krativnega duha partikularne sfere. Celo v okviru fundamentalnih fizikalnih raziskav si ne moremo predstavljati napredka brez pisane množice posameznih raziskovalcev, ki k problemom pristopajo vsak na svoj način, (ki jo determiniran z duhom njihove kulture), čeprav so se prisiljeni združevati v okvirih nadnacionalnih institucij (recimo Cern v Švici). In takoj, ko bi izginila pisana slika različnih raziskovalcev, bi izginil tudi napredek v znanosti.

Prav presenetljiva je kra-

tkovidnost povprečno razgledanega človeka, ki ne opazi, da je raznolikost ključ k napredku in da planetarna kultura v resnici ne teži k iskanju nekakšnega vsesplošnega ravnovesja ali celo kulturno-imperialističnega poenotenja mišljenja na planetarnem nivoju. Stvari gredo ravno v nasprotni smeri.

Osemdeseta leta so prinesla v človeško zavest nekaj izjemno pomembnega: zavedanje, da se svet ne vrti več samo okoli nekaterih glavnih točk med ZDA, Evropo in Japonsko, ampak da je pisana kulturna podoba tega planeta zaklad, ki ga je v informacijski dobi treba čuvati, da ne bi prišlo do popolnega mrtvila. Ravno množični mediji, ki imajo največ zaslug pri poenotenju planetarne kulture, so v določeni točki »opazili«, da je naš planet pisan in bogat, in ravno ključne pozicije informacijskih sistemov so postale

odprte do drugačnosti. Ekološka zavest je spoznanje o »tisočih cvetovih« narave prenesla tudi v zavest, ki neevropske kulture postavlja ob bok evropskim in ki drugačnost ceni bolj kot enotnost. Če kaj, potem so to točke, okoli katerih se bodo vrteli glavni konflikti v devetdesetih letih. Boj med poenotenjem in različnostjo bo zaznamoval desetletje, v katerega vstopamo s hipoteko nerazrešenega problema medetničnih mej v Evropi in Damoklejev meč politične geografije bo lebdel nad nami kot komaj viden znak temeljitih strukturnih sprememb v ustroju našega skupnega sveta.

Zaradi tega je omalovaževanje separatizma v tem trenutku nojevsko topoumljenje. Če kdaj, potem moramo biti separatisti prav zdaj, ko se moramo raznoliki svetovni skupnosti različnih kultur približati kot enakovreden član,

sicer bomo izginili z obličja tega planeta. Kulturna identifikacija ni malenkost, saj so z njo zaznamovana življenja vseh nas, izgubiti temelje pa pomeni izgubiti svoje človeško unikatnost.

Ne mislim sicer, da bi se morali obdati z bodočim žico, ali da bi morali graditi kakršenkoli zid med nami in sosedino, nujno pa bomo morali jasno in nedvoumno definirati svoje mesto v tem svetu. Etnične celote so pač skupnosti, ki učlovečajo, nikakor pa ni možno učlovečenje zunaj konkretne parcialne kulture. In vloga raznolikih kulturnih modusov je za našo vrsto praktično neprecenljivega pomena. Dialektika parcialnega in univerzalnega pač neizprosno govori, da univerzalno ravno tako ni mogoče parcialnega kot ni mogoče parcialnega brez univerzalnega. Svoj prostor v svetu si moramo poiskati in priboriti sami — nihče nam ne bo poklonil avtonomije za božično darilo — in če separatizem razumem kot drugačnost v planetarni enotnosti, me ni sram priznati, da sem separatist.

Rajko Muršič

FRANCE FORSTNERIČ

REGIONALIZEM IN NOVA SLOVENSKA RAZVOJNA PARADIGMA

Lahko bi zvenelo patetično, če bi Franceta Forstneriča označili za živ dokaz, da ne drži malomeščanska ljubljano-centrična krilatica, »da če se hoče kaj delat in narediti, je treba v Ljubljano«.

Iz Maribora in iz Haloz, v mračnih letih s peterico, kasneje sam, je vtisnil v slovensko zavest dejstvo, da je popek tam, kjer je telo. Z literarnim in esejističnim peresom in s trdo hrbtno besedo, je princ. In beseda s tem seveda ni konj, ker je konj žival. S Forstneričem se da čudovito pogovarjati, še posebej, ko beseda, ki ni konj, steče o odnosu med provincami. Provincialci pa smo vsi, mar ne?

Katedra: Dvajset let je tega, kar ste se s kolegi iz vse Slovenije, pisatelji in publicisti, odpravili na nekajdnevno ekskurzijo po Halozah. Takrat je nastal izvrsten zbornik Siti in lačni Slovenci, iz katerega je velo, da velja Slovenija toliko, kot njeni najšibkejši členi. Danes so Haloze kvečjemu še bolj ubožeane, bolj gole, bolj prazne. Procesi centralizacije v Sloveniji so se nadaljevali.

Forstnerič: Takrat je veljalo prepričanje, da se da doseči nerepresivno družbo, človeški politični sistem, dobro delujoče družbene in politične institucije z neko tretjo, našo jugoslovansko potjo. Bila je lažna, slepa, kot se je izkazalo. Vlada je Kavčič in njegova, za tiste čase dokaj liberalna garnitura. Ugotavljali so, kar znova ugotavljamo danes, in vsaj v tem je Marx imel prav, da se na določeni stopnji razvoja začne družbeni odnos upirati razvoju proizvodnih sil. Kavčič je ugotavljal, da se v Jugoslaviji to na veliko dogaja, ker se ni mogel sprostiti noben proces, ki bi vodil k večji družbeni dinamiki. Razumljivo, tudi samoupravni sistem je ohranjal eno partijo in »tržno-plansko« gospodarstvo, ki je, kot veste, do včeraj ostajalo direktivno; no, kljub temu je naša knjiga poskušala biti na neki način, kar

se morda sliši paradoksalno, podpora Kavčičevim zamislim. Podpora in pa publicistična tiste vrste, ki vodi smotrni, kritičen dialog z vlado. Kavčičevi garnituri smo takrat tako rekoč predlagali, in kar velja zame, predlagam to danes tudi novim oblastem, da naj upošteva, da je sodoben razvoj, gospodarska in družbena dinamika usodno odvisna od tega, kako je neka dežela strukturirana. S tem smo mislili na decentralizem, na policentričen ali regionalizem, kakor bi danes dejal kakšen zahodnjak, tudi na lokalno samopravo, kajpada.

Katedra: Kavčiča so takrat nesli, med drugim tudi z očitkom, da dela iz Slovencev narod strežajev, ker se je pač zavzemal za krepitev dejavnosti iz tretjega in četrtega sektorja. Se pravi prometa, trgovine, bančništva, turizma. Trde glave pa tukaj niso videle socialističnega delavca.

Forstnerič: To je bila trdo-stalinistična vera v industrijo, kot nosilni steber vsake stalinistične države. Regionalizem in policentričen kot negacija tega, pa je bilo za nas najlažje preizkusiti na problemu nerazvitih območij. Namreč, takrat smo dokazovali, da Slovenija na noben način ne more napredovati, če ima vodeno glavo v Ljubljani, nekaj subcentrov, kjer se prav tako

koncentrira kapital, na mnogo svojih delov pa pozablja. Takrat se je prvič začelo diskutirati, da sta meja in podeželje lahko samo živa, ali pa ju ni. Takrat se je meja zaradi socialno ekonomskih razlogov praznila in se prazni še danes, kar naj si tudi nova oblast zapiše za uho.

Takrat so ljubljanski načrtovalci razmišljali o Ljubljani s 500 tisoč in več prebivalci. V tiste stanovanjske silose, ki jih je današnja doba že zavrгла, bi zvelikli črede industrijskega proletariata, tretjino slovenskega prebivalstva in s tem bi izpraznili kar cele dele Slovenije. To je napačna pot, smo opozarjali že v Siti in lačnih Slovencih, resurse je treba obujati tam, kjer so locirani.

Katedra: Toda praznjenje se nadaljuje. Dobršen del Haloz, Kozjanskega, Kozjaka, Slovenskih goric, Tolminske je brez osnovne infrastrukture. Beseda o revitalizaciji ne more steči.

Forstnerič: Žal mi je, da imate več kot stooletno prav. Žal mi je, da paradigma vlemest in veleindustrij, torej dirigirana, centralistična koncentracija kapitala na Slovenskem še ni zlomljena. Najbolj bom prestrašen, če ni zlomljena tudi v glavah novih oblastnikov. Ta paradigma gradi na množicah, velikih količinah in koncentracijah, medtem, ko postmodernizem in postindustrializem gradita na manjših, specialnih kvalitetah. Na kvaliteti posameznika, na kvaliteti posamičnega okolja, na kvaliteti lokalne entitete, na kvaliteti lokalne samouprave, samoorganizacije, samostvarjanja... Takrat, ko smo pred dvajsetimi leti opozarjali na izpraznjeno in uničeno pokrajino Haloz, ekonomsko in socialno, smo opozorili tudi na totalno bedno kulturno identiteto. Siti in lačni Slovenci so bili transparent, namenjen Sloveniji, ki naj spremeni svojo razvojno paradigmo. Da je ni spreminila, popolnoma drži, zato danes transparenti v Celju, jutri morda na Primorskem, pa v Prekmurju, na Ptujju itd.

Mi smo v vsakem infrastrukturnem oziru na tleh. Na Švedskem imajo že vasi računalniško podprte informacijsko-komunikacijske centre. Kmet lahko dobesečno od doma ugotavlja, kaj potrebuje in to naroča.

Katedra: Pri nas pa marsikje še poštarja komaj kdaj vidi.

Forstnerič: Seveda. Toda preskok pri tem žal ni mogoč; komunikacijsko-informacijskega centra na nekem lokalnem območju ni mogoče oblikovati, ne da bi prej imeli telefone, asfaltne ceste itd.

Katedra: Mislite, da je vzpostavljane osnovne infrastrukturne mreže v pustih slovenskih krajih tudi za novo oblast preveč abstraktna figura?

Forstnerič: Ne vem, kaj se dogaja, ampak zgrožen sem, da so stranke in njihovi prvaki v predvolilnih programih o tem dali ničevno malo izjav in nobenih vizij in jasnih projektov.

Katedra: Prav tako so se izogibali zaposlovalne politike, ki je z razvojno organsko povezana.

Forstnerič: Z velikanskim strahom in radovednostjo čakamo, ali bodo nove oblasti res zlomile staro slovensko razvojno paradigmo in uveljavile novo, od česar bosta odvisna ves gospodarski in družbeni razvoj, z učinkovito regionalizacijo vred.

Katedra: Morda je zavora v fantomski teritorialni ureditvi?

Forstnerič: Zgradili smo kardeljsko občino po zgledu Pariške komune. To bi bila nekakšna samozadostna občina, ki vse ureja sama, v bistvu pa se je izkazalo, da je takšna kardeljska mega občina ljudem, njihovi ustvarjalnosti in njihovim interesom zelo daleč. Takšna struktura je pogodu manipulativnim oblastnikom: močno republiško središče, okrog njega pa mrgolenje samozadostnih, avtarkičnih in marsikdaj tudi lokalistično sprtih občin.

Katedra: Druga največja mesta evropskih držav so oblikovala konferenco. Očitno imajo veliko skupnega, tudi v odnosu do lastnih prestolnic. Gre za subcentre in njihove interese, ki jih skupno debatirajo. Barcelona, Zagreb, Milano, Lyon...

Kakšen je odnos med Mariborom in Ljubljano?

Forstnerič: Maribor je Ljubljani paracenter. To je treba upoštevati tudi pri nacionalno-regionalni funkciji Maribora. Gre za višje funkcije, ki že prehajajo v nacionalne. Vidite, da Univerzitetna knjižnica Maribor razvija informacijski sistem, od katerega se uči nacija. Mariborsko gledališče je z zadnjimi projekti naredilo tak prodor, kot ga je ljubljansko Mladinsko gledališče delalo kakšnih 20 let. V tem se kaže funkcija paracentra. Omogočanje prodora tam, kjerkoli se zanj pokaže priložnost. To pa ne pomeni, kot sem bil mnogokrat narobe razumljen, češ Forstnerič se zavzema, naj ima vsaka Kurja vas vse. Kot že pri Siti in lačnih Slovencih, se moramo tudi sedaj zavedati funkcionalnosti nekega okolja in regionalnega ali republiškega združevanja. Sistem mora biti tako in na takšen način decentraliziran, da maksimalno uveljavlja sposobnosti, ustvarjalnost in pobude določenega območja. To pa je lahko vas, krajevna skupnost, občina, več občin, npr. omobčje bivšega okraja oziroma regija, iz tega pa rase moč republike, ki pa je vzvratno obenem tudi pospeševalni vrh te logične piramide.

Katedra: Prioritete pa so različne.

Forstnerič: Prioritete so različne in gradirane po stopnjah. Regionalne in nacionalne, a dinamično povezane in torej soodvisne. Morda bo politični razvoj sam pokazal, da bomo morali spet vzpostaviti stare, manjše občine, dejanska občestva občanov, ker te velike kvazi države, sedanje komune, ne bodo ustrezale več. Morda bomo prišli do razmišljanja, ko bodo potrebni tudi nekdanji okrajni, mogoče drugače imenovani: medobčinsko ali regionalno povezovanje. Svobodno združevanje v smislu regij bo usodno potrebno tudi naprej. Te stvari morajo biti seveda naravno zaokrožene, tega ne

more narediti kak ceaucescujevski planer duš ali vsakršen planer, ki kroji in reže v republiškem kabinetu. Tam se krojijo samo sistemski okviri, ki omogočajo razvoj iz potreb in zmožnosti, iz pobud, ustvarjalnosti vsake sredine in to gre piramidasto navzgor. To, da imamo pri nas večino stvari sicer postavljenih na glavo, na konico, pa je itak splošno znano. In to je revolucija z vrha, ki je ne priznavamo več. V ljubljanskih kabinetih se grejo vse preveč nekega republiškega funkcionalizma, kot da se da iz enega možganskega trusta narediti vse. Za regionalizem sta torej potrebna svobodna družba, izhajajoča iz človeka, ne kolektiva, in svobodno gospodarstvo.

Katedra: Zunaj tega trusta pa so kvečjemu kakšni papirnati sovražniki, kakšni Conkini?

Forstnerič: Te stvari že sodijo v socialno psihologijo in tudi etnologijo. Denimo, kako neka vas sovraži drugo in kako se zdijo Mariborčanom močvirniki nemogoči, za te pa so Mariborčani nemogoči provincialci in tako naprej. To so etnografske stvari, kopica predsodkov, stereotipov, ki jih racionalen narod ne razrešuje z vsevednostjo kakšne partije, ampak z demokratičnimi dogovori, pri čemer mislim predvsem na parlament, tako na občinskem kakor tudi na republiškem nivoju.

Katedra: Več bi se lahko pogovarjali, če bi se več srečevali. Kajti Slovenija je tako majhen žep, s toliko prebivalci, kot jih ima kakšno predmestje vlemesta, a z onemogočeno komunikacijo. Iz ljubljane gledano, na severovzhod s Trojanami, proti morju pa s Črnim kalom. Z Evropo v srcu se vozimo po indijskih cestah.

Forstnerič: Ko sem daljnega leta 1956, kot študent, živel mesec dni v Švici sem ugotovil, da v Luzernu, Zürichu in Bernu igralka Schellova, ki je bila takrat na vrhuncu, hkrati nastopa v Čehova Treh sestrah. In sem vprašal nekega Švicarja, kako je to mogoče. »Preprosto«, je dejal. »Predstava je terminsko strogo planirana, kdaj in kje so reprize. Gospa sede po predtavi v naše hitre vlake, prebere žurnal in že je na naslednjem delovnem mestu.« In če bi imeli pri nas, več kot trideset let kasneje to urejeno, bi to pomenilo dvig kvalitete v mnogih panogah. Na primer, ljubljanskemu arhitektu ne bi bil problem prevzeti projekta v Lendavi, če bi bil lahko hitro tam. Da ne govorim o igralcih, univerzitetnih učiteljih itd. Zadnjič sem izračunal, da sem med Celjem in Ljubljano vozil s petdesetimi kilometri na uro, stalno v kolonah. Nam se ni treba preseljevati kot v ZDA, morali pa bi se po deželici več in hitreje premikati.

Katedra: Slovenci smo sicer intelektualističen narod. Naši duhovi znajo vse pojasniti, prepogosto pa se pri tem konča.

Forstnerič: Nas tepeta tu dve usodni stvari. Prva je, da smo res razumarski, vendar je tega razumništva zelo tanka plast. Za našo razvitost in način življenja smo zelo skromno izobraženi. Druga stvar, ki iz tega izhaja, pa je, da nimamo intelektualne ope-

rate, ki bi bila sposobna udeležati teorije v operativnih akcijah in načrtih. Kaj vem, ali je temu kriva šola, monocentrična partija, ki se je v vse preveč vmešavala in dirigirala, da so ljudje preprosto obupali. Kajti operavec rabi ob sebi tudi štab somišljenikov, ki so sposobni projektno delovati.

Katedra: To pa znova pomeni, da ne egocentrično.

Forstnerič: Bil sem nesrečen, pa se ni dalo nič narediti, ker v slovenskem predsedstvu ni nobenega Mariborčana. Oba sta nam izpadla, Gečeva in Križman. Sicer pa je Malešič podpredsednik vlade, ki jo gre še posebej posvariti, da mora Slovenija živeti od zadnjega zaselka na robu dežele pa do kabineta predsednika republike.

Katedra: Svarilo je gotovo na mestu, saj je slovenska politika izrazito ljubljansko strukturirana.

Forstnerič: In ljubljansko usmerjena. Celo najsijajnejši ljubljanski duhovi, ki so prišli v Maribor »pomagat«, Kmecl na primer, so do zdaj nanj gledali češ, dajmo temu ubogemu Mariboru tudi nekaj. Pravilno je ustvarjati iz Maribora. In ta trenutek to najbolj bleščeče počne Tomaž Pandur. Ugotovitev Bruna Hartmana, da je treba vzpostaviti med Ljubljano in Mariborom konvergenten odnos, se mi zdi natančna. To pa pomeni, da je v določenem obdobju na nekem področju spredaj Ljubljana, drugič pa lahko Maribor ali kdo drug.

Katedra: Beseda je tekla predvsem o sodelovanju in povezovanju regij znotraj Slovenije. Ali bi odcepljena Slovenija bila na boljšem v razmerjih z evropskimi sosedmi, bližnjimi in daljnimi?

Forstnerič: Regionalnost pozna svojo makro in mikro filozofijo ali algoritem. To pomeni, »Evropa regij« predpostavlja tudi notranjo regionalno razčlenjenost in dinamiko znotraj regij samih. Torej ne zadostuje nobeno enostransko ali le dvostransko integriranje in komuniciranje. Če bo torej Slovenija sama ali z Jugoslavijo, bomo, mislim, Evropi zanimivi toliko, kolikor bomo kot Slovenija sposobni biti obenem integrativni in komunikacijsko odprti do drugih okrog sebe, se razume, da tudi na jug in na vzhod. Regionalizem je, skratka, strup vsakršni avtarkični ob hkratnem spoštovanju posebnosti in njenih kvalitete, je torej za vzajemno oplajanje teh kvalitete v smislu pretoka ustvarjalnosti, ljudi, (za)misli, informacij, tudi kapitala in znanja, seveda. V logiki, filozofiji ali celo »psihologiji« v tem pogovoru izrečenih nazorov je spoznanje, da se kvalitete rojevajo tudi v kolektivni oziroma družbeni sferi le posamično, ne masovno, uveljavijo pa se skozi ustvarjalno interakcijo in komunikacijo. Gre torej za nov pogled na kolektiviteto in posamičnost in za razmerje med njima. To pa je pravzaprav isto, kot razmerje med sistemom in njegovimi deli, sestavinami. Ali ni ta odnos pravzaprav srž vsega današnjega duhovnega in tudi političnega dogajanja v svetu?

PREKMURJE — REPUBLIKA, MONARHIJA, KANTON?

OD RABE DO ADRIJE

Oj Ledava, matka naša ljubav! Ne teči več tako žalostno-počasno skozi našo slovensko krajino! Ali še ne veš, da so se v tvoji deželi zbudili grobovi narodnih mrtličev? Da, mrtvi so vstali, porajalo se je novo narodno življenje. Prej so bili tvoji sinovi narodno mrtvi. Toda niso bili v resnici mrtvi. Spali so le, kakor je spal kralj Matjaž s svojimi junaki. Kralj Matjaž se je zbudil, zarožljaj s svojo sabljo, in skočili so pokonci njegovi zvesti.

Res je, Ledava, žalostna je bila usoda tvojih otrok. Godilo se jim je kakor Ukrajincem, o katerih speva Taras Ševčenko:

Bila nekaj Hetmanščina, a se več ne vrne; nekaj smo mi panovali, a že več ne bomo! Ukrajina, Ukrajina mamka moja mila, kadar spomnim se na tebe, srce mi ovene.

V 9. in 10. stoletju so živeli od Dunaja proti jugu do Save panonski Slovenci. Svobodni so bili, svoje lastne kneze so imeli, Pribino in Kocelja. Nemila usoda zgodovine nas je tlačila stoletja in stoletja. Del panonskih Slovencev je prišel pod Štajersko, kjer so jih potujčevali Nemci. Med ogrske panonske Slovence so se vsiljevali Nemci in Madžari ter žrli naše meso in pili našo kri. Naše število se je krčilo in krčilo, naš narodni sovrag se nam je smejal in krohotal. Spravil nas je tako globoko, da naš človek ni več vedel, da je Slovenec. Ako bi kdo našega človeka pred nedavnim vprašal, ali je Slovenec ali Madžar, bi odgovoril, kakor pravi isti Ševčenko o Ukrajincih:

Dobro, brate! Kaj si torej? To pove naj Nemeč (Madžar), mi ne vemo.

Kako bi se naj tudi nahajala narodna zavednost pri našem ljudstvu, ko so pa Madžari delali nato, da so jo zatrli. Nobena šola ni bila slovenska, niti najmanjša ljudska šola ne. Noben izobraženejši človek, razun duhovnov, ni govoril slovenski. Madžarska je bila sodnija, pošta sploh vsi uradi. Vse javne službe razun duhovne so imeli Madžari ali Madžaroni. Slovenski jezik je veljal za nekulturni jezik, madžarski pa kot gosposki jezik, kot najlepši jezik na svetu.

Kdo se še naj potem zaveda svoje slovenske narodnosti? Lahko se reče o naši ogrsko-slovenski pokrajini: Oropane kot sirota zdaj ob Led'vi joče; težko je siroti, koje nihče zreti noče, le sovrag, ki se ji smeje. Krohotaj se, vraže! — A ne hudo, ker vse gine, slava ne izgine; ne izgine, vse razkaže sila zgodovine, čija pravda, čija krivda, čiji mi smo sin! Naša duma, naša pesem nikdar ne izgine...

To je, bratje, naša slava, slava pokrajine! Brez zlata in brez kamenja brez laži — orožja, toda glasna in pravična kot beseda božja. (Po Tarasovi Osnovnjanki)

Taki smo bili do jugoslovanske deklaracije. O tej seveda naši listi niso smeli veliko pisati, navduševati za njo še manj. Le redki, ki so imeli še občeslovenske časnike, so začeli gojiti tiho nado, da

je tudi za nas napočila ura rešitve. Toda sosed sosedu še ni upal tega povedati. Ko bi prišel k nam za Jugoslavijo agitirat, bi hodil kakor ob grobovih, ki ne čujejo, kaj jim govoriš. Gorje mu, kdor bi si to drznil. Madžarska vlada bi ga spremenila v solčni prah. Kljub temu se je širila ideja, zlasti po vojaki, ki so si izkusili svet. Da, naši vojaki! Vojška jih je napravila narodne. Videli so, kako jim je njihova slovenščina po vsem svetu dobro služila, dočim madžarščine ni govoril živ krst razun rojenih Madžarov. Spoznali so, kako malo velja madžarščina. Izvedeli pa so tudi v vojski o težnjah drugih narodov ter o zahtevah svojih bratov Slovencev, ki so se navduševali za Jugoslavijo. Vendar se je doma govorilo o tem le med štirimi stenami. Na zunanje se ni smelo pokazati. Da bi podpisovali deklaracijo, kakor so delali to drugi Slovenci, o tem še misliti ni bilo. In vendar se je zgodil čudež. Teden dni pozneje, ko je Avstro-Ogrska ponudila roko za mir na podlagi Wilsonovih zahtev, so začeli ljudje govoriti: Kralj je dovolil vsakemu narodu svoje pravice. Madžarov bo samo kakih 8 milijonov v eni državi; vsi drugi narodi napravijo svoje države. Mi Slovenci pridemo s Štajerski mi Slovenci skupaj v jugoslovansko državo. In če je še kateri možakar dvomil o tem, mu je rekel sosed: »Ve pa je tudi naš Ivan tako rekel, ki je prišel na dopust!«

Narodna zavednost se je vzbudila iz skoro tisočletnega spanja. Misel o Jugoslaviji je našla tudi pri nas rodovitna tla. Toda naš narod na Ogrskem je brez vsake organizacije, brez vsake narodne izobrazbe. Zato ne more za uveljavljanje jugoslovanskega načela mnogo storiti. Če bi tudi začel, bi ga še močnejši Madžar nadkrilil in še v zadnjem hipu poskusil, da mu stopi na tilnik in ga zatre na večno smrt.

Zato se obračamo na Vas, bratje onkraj Mure. Ne pozabite nas, svojih bratov med Rabo in Muro. Nekaj in zopet še ob avstrijskem manifestu se je govorilo o Jugoslaviji do Drave. Naši ožji bratje, panonski Slovenci na Štajerskem (ali Prleki), so spravil javnost do tega, da se govori o Jugoslaviji do Mure. Toda mi prekmurški Slovenci stanujemo onkraj Mure, od Ljutomerja ob štajerski meji navzgor do Rabe. Ob Rabi stoji naša močna trdnjava Rabska Slovenja vas (Rabatottfalu) pri sv. Gothardu. Jugoslavija sega torej do Rabe. Ne pozabite, rojaki, tega naglaševati. Nas je na Ogrskem okoli 100.000 Slovencev. Nas ne smete žrtvovati, če smo tudi majhen in najmanj zaveden, pa ne po lastni, ampak tuji krivdi, del jugoslovanskega naroda. Naobračam na brate konec Ševčenkove pesmi Do mrtvih in živih in še ne rojenih rojakov njihov:

Objemite bratje moji, najmanjšega brata, naj se mati še nasmehne, zaplakana mati! Blagoslovite svojo deco s trdimi rokami in umito poljubite s prostimi ustnami! In pozabi se sramotna davna zgodovina, oživi spet dobra slava naše pokrajine, in svit jasni, nevečerni tiho spet zasveti...

Prosim vas, rotim vas, bratje dajte se objeti!

Tu se besedilo porumenelega in zaprašena dokumenta konča; gre namreč za dokument brez naslova, datuma, podpisa in žiga, pisan v stari prekmurščini in madžarski ortografiji, ki se je spletom okoliščin pred tedni znašel v rokah enega iz štaba iniciativnega odbora za ustanovitev prekmurske rojalistične stranke, kjer še vedno pilijo nadrobnejši manifest in pripravljajo ustanovno skupščino. (Iz zaupnih virov nam je bilo namignjeno, da se je lista »izgubila« med praznjenjem udbinih arhivov v njeni tukajšnji lokalni izpostavi!) Kot smo v našem časniku že poročali (Katedra, št. 11, junij 1989, Rojalistični manifest prekmurske etnije, Za »slobodno rejč« na popku Evrope) naj bi na tleh ob tromejniki prišlo do nastavkov za monarhistično ureditev, če že ni bilo mogoče oklicati republike. Pri tem se računa tudi s prekmursko diasporo — več deset tisoč je Krajincev oz. Prekmurcev, zlasti v Severni Ameriki (Bridgeport in Fairfield v državi Connecticut, Bethlehem, Pennsylvania, Cleveland, Ohio, Chicago, Illinois), Kanadi (London, Hamilton, Toronto v provinci Ontario in Montreal, Quebec, Edmonton, Calgary, Winnipeg), Južni Ameriki (največ v Argentini oz. Buenos Airesu in Urugvaju) in Avstraliji. Pravzaprav so že bili navezani stiki z eminentnejšimi posamezniki in skupinami, ki koketirajo s profili, kakršni so se v revolucionarni Franciji šteli med pristaše Burbonov — v nasprotju z republikanci in bonapartisti. Iz doslejšnje korespondence je razvidno zanimanje enih in drugih za nekdanje zemljiške gospode v Prekmurju: Bánffy je iz Lendave, Szécsy je in Batthyányje z Grada, Nádasdyje s Petanjec, Zhichyje iz Beltinec. Zanimajo jih propadajoči gradovi, možnosti za apanažo, postopki za pridobivanje naslovov. Pričujoči dokument je rojalistične namere dodobra zaobrnil, saj je še neustoličeni šef stranke oz. štaba vzneseno kilnikl: »Ne bodimo separatisti! Bodimo lojalni! Zame je poslej privlačen osnutek kantona Južnih Slovanov imenovan Prekmurje. Sem za avtonomijo s kantonalno vlado in parlamentom po švicarskem zgledu. Začnimo na tem delati!«

Dobili so se na Vnebohodu Gospodov z nalogo, da evidentirajo kandidate za kantonalnega predsednika, kantonalno vlado in kantonalni dvodomni parlament. Tukaj je lista evidentiranih možnih kandidatov:

ERNEST TANACEK, predsednik kantona Prekmurje, nadstrankarski kandidat, Goričko;

FERI VLAJ, predsednik kantonalne vlade Prekmurje, rojalist, Sobota;

BELA SAPAČ, podpredsednik kantonalne vlade za gospodarstvo, bonapartist, Dolinsko;

REGINA SRAKA, podpredsednica kantonalne vlade za družbene dejavnosti, neodvisen kandidat, Ravensko;

ŠTEFAN CELEC, kantonalni minister za finance, obrtniška stranka, Sobota;

VLADIMIR MILOŠEVIČ, kantonalni minister za ljudsko obrambo, nadstrankarski

kandidat, Monošter, Porabje; BELA BANFI, kantonalni minister za notranje zadeve, neodvisen kandidat, Sobota;

JANKO HALB, kantonalni minister za stike z Ljubljano, kmečka stranka, Goričko;

DR. FERI BUKVIČ, kantonalni minister za pravosodje in upravo, doktor pravnih znanosti, ta čas še v ZDA, Bethlehem;

EVGEN UMRI, kantonalni minister za obrambo pred točo, marksist, Suij Vrej;

GEZA FARKAŠ, kantonalni minister za brezposelne, rojalist, Beltinci;

KATARINA HIRNÖK, kantonalna ministrica za stike z Madžarsko, nadstrankarski kandidat, Slovenska vas, Porabje;

DR. LEOPOLD GOMBOCZ, kantonalni minister za stike z Avstrijo, bonapartist, Cankova;

IRMA ŠIFTAR, kantonalna ministrica za informiranje, marksist, Lendava;

GEZA BAČIČ, kantonalni minister za madžarsko manjšino, rojalist, Grad;

SLAVKO ŠVENDA, kantonalni minister za kmetijstvo, državljanska lista, Sodišinci;

JANOŠ OBAL, kantonalni minister za kulturo, bonapartist, Sobota;

ŠTEFAN SMEJ, kantonalni minister za gradnjo murske verige elektrarn, ekološka stranka, Bistrica;

GUSTI ŠADL, kantonalni minister za tekstilno industrijo, nadstrankarski kandidat, Sobota;

FERKO VIDA, kantonalni minister za nafto, plin in geotermijo, delavska stranka, Lendava;

DR. ŠTEFAN ŠPILAK, kantonalni minister za stike z zdomci, sezonce in izseljenci, neodvisen kandidat, Polana.

Faza evidentiranja seveda še ni končana. Treba se bo namreč odločiti za vodenje dvodomnega kantonalnega parlamenta in za protikandidate že evidentiranih kandidatov. Hkrati ni izključen še kakšen resor v okviru kantonalne vlade.

Pobudniki gibanja za kanton Prekmurje v okvir jugoslovanske države so v svoj manifest med drugim priobčili: »Potrta leži na tleh nemška in madžarska gizdavost. Visoko je letala, podjarmiti si je hotela svet, vse narode spraviti za svoje usluge. Obetala je Germanom in Madžarom dan, Slovanom noč, zasramoval in zatiral je vse, kar ni bilo

madžarskega ali nemškega vira. Prišla je ura zaslužene kaštige. Narodi otresajo nezgodni jarem in si hočejo po svojem urediti svoj dom. Tudi vam ogrski Slovincem vstaja solnce zlate svobode, da postanete gospodarji na lastni zemlji. Tisoč let vam je gospodaril ošabni Madžar, pokorno ste mu služili, v zahvalo vas je tlačil in zasramoval. Samo grof in židov je kaj veljal. Vaši dečici so pošiljali trde Madžare za učitelje, ki niso razumeli dece, deca pa ne njih. Pri občini, pri sodniji, pri županiji samo madžarski jezik; če si dobil kako pismo, si moral iskati še tolmača. Temu mora biti konec. Slovenec je ravno tako človek kakor Madžar ali Nemeč, slovenski jezik je ravno tako lep kakor drugi in še več velja. Vojaki so si izkusili, s katerim jezikom se dalje pride, z madžarskim ali slovenskim. Če je ogrski Slovenec prišel na Kranjsko, na Primorsko, na Hrvaško, v Srbijo, na Češko, na Poljsko, na Rusko, v Bolgarijo, povsodi je s svojim jezikom leži izhajal kakor z madžarskim, ki ga nihče na svetu ne razume. A madžarska gizdavost se še ni spametovala, obdržati hoče v svojih krepkih lepe kraje ogrskih Slovencev, Slovenske gorice in Mursko polje. Ogrski Slovenci, varujte se Madžara, ki vas bo skušal dobiti v svoje mreže. Ne verujte njegovim obljubam, dati vam ne more drugega kot dolgove in sužne verige. Ne bojte se njegovih groženj, njegova moč je strta, njegovo strahovanje samo papirnato. Ne dajte se odtrgati od rodnih bratov Slovencev in Hrvatov... Jugoslaviji se bo prizaneslo, ker ni zakrivila vojske. Nasprotno, naši jugoslovanski rojaki v Ameriki so že zdaj nabrali 720 milijonov frankov v zlatu za novo jugoslovansko državo. Nam bo po vojski odprt široki svet čez Trst, Reko, na Balkan, v grško morje. Pri nas bo dovolj kruha in dela. Premoga bomo imeli sami dovolj, stroje in druge industrijalne izdelke lahko dobimo iz bogate in napredne Češke. Od Nemcev in Madžarov ne potrebujemo nič. Madžarskemu ljudstvu nočemo delati krivice. Madžari naj bodo za sebe, mi za sebe. Zakaj bi eden drugega tlačil. Če oni ljubijo in spoštujejo svoj jezik, mi tudi, če oni hočejo v šoli, pri uradih, v cerkvi svoj jezik, mi tudi. Kako veselje bo, ko bomo Slovenci vsi skupaj in bo naš materni jezik

Razglednica iz bodočega prekmurskega kantona

imel povsodi poštenje. Mojzes je rekel pri izhodu Izraelcev iz Egipta, da Egipčanom, svojim tlačiteljem, ne pustijo niti paizla. Niti paizla! To bodi naš odgovor na madžarske poskuse, da nam odtrgajo kos naše zemlje.»

Tako se torej konča manifest pobudnikov gibanja za kanton Prekmurje v okviru jugoslovanske države, pri čemer še vedno ni jasno, kako in kaj naj se zgodi z belo reakcijo na Madžarskem in madžarsko gospodo v Prekmurju, ki so vsa leta med vojnama govorili proti Jugoslaviji v duhu revizionističnih gesel:

Nem, nem soha! In Mindent vissza! NE, NE NIKOLI! VSE NAZAJ! Bo kanton vzdržal!

BRANKO ŽUNEC

ISTRANI SMO ZA EVROPO REGIJ

Kmalu se bo v slovenski skupščini začel postopek za spremembo republiške ustave. Z novo ustavo si bomo državljani Slovenije krojili novo državo, ki bo terjala tudi novo obliko povezovanja (ali razvezovanja) z drugimi jugoslovanskimi federalnimi enotami. Vse slovenske stranke soglašajo glede potrebe po konfederalizaciji jugoslovanskega federalnega relakta ter popolne suverenosti sedanjih republik. Podobnega mnenja je tudi nova politična večina na Hrvaškem; vendar nihče še ni odgovoril na nekatera bistvena vprašanja, ki zadevajo prihodnost teh malih držav na stičišču med Balkanom in Srednjo Evropo. Na primer: bodo Slovenija, Hrvaška itd. priznale lastno regionalno pluralnost, ali se bodo na relaciji prestolnica — periferija ravnale še bolj centralistično, kot so, denimo, očitali Beogradu? Vprašanje ni odvečno, dilema je med **moderno nacionalno državo in postmoderno državo lokalnih (regionalnih) avtonomij med monocentrizmom in policentrizmom**; vseslovensko (vsehhrvaško, vsesrbsko itd.) homogenizacijo in priznanjem kultur-

ne pluralnosti in polne enakopravnosti Slovencev in drugih tu živečih. In kar je najpomembnejše, med centraliziranjem kapitala; informacij, znanosti, tehnologije, kulture in omogočanjem sleherni sredini, da svobodno oblikuje svoj razvoj v funkcionalnem povezovanju sosednjimi okolji, tudi mimo dosedanjih politično-administrativnih meja.

Vsa ta vprašanja bodo v hipu postala pomembna, ko se bomo nove republiške ustave končno lotili resno. Žal imamo občutek, da za preregionalne pobude v novih političnih večinah ni veliko poslušala. **Franjo Tuđman** je na Hrvaškem že večkrat napovedal zatiranje vsakršne težnje po večji regionalni avtonomiji ter sistematično **pohrvačenje** »premalih hrvaških območij« (npr. Istra). Tudi v Sloveniji je čutili sum in nezaupanje do regionalnih teženj, češ bi se z oživljanjem regij »mala Slovenija« hitro razdelila po lokalnih interesih. Takšen strah izhaja neposredno iz sindroma majhnosti, dežele, ki hoče, a ne more biti država. Večina še ni dojela, da je prav **regionalizacija eden od konstitutivnih dejavnikov državnosti**. Razmeroma majhna Avstrija je, na primer, primer učinkovitega delovanja države, ki temelji na ohlapnih deželnih avtonomijah.

V Sloveniji so regije že obstajale in funkcionirale kot administrativno-politične enote.

Lokalna avtonomija, policentrična distribucija funkcij in razvojnih oportunitet so najboljši garant državne stabilnosti. Centralizem pa se prej ali slej maščuje v obratni smeri; primerov je veliko, tako na zahodu kot na vzhodu.

Pri tem gre opozarjati še na poseben položaj dveh nacionalno mešanih območij, **Istre in Prekmurja**. Gre namreč za območja tisočletnega prepletanja več avtohtonih etničnih krogov (slovenskega — italijanskega — hrvaškega, oziroma slovenskega — madžarskega — romskega), kjer je politična dominanca le ene od naštetih nacij vedno škodovala realnim interesom ljudi v teh regijah. Glede Istre bo zelo pomembno, kako se bosta do nje ravnala nova politična partnerja, ki se srečujeta na Otočcu. Ali bosta dovolila pristojevo povezovanje Istranov v spoštovanju njihove kulturno-bivalne afinitete in želje po skupnem in skladnem regionalnem razvoju, usmerjenem k Evropi kljub republiški meji na Dragonji in Čičariji ter državni meji z Italijo? Ali bosta to hipotezo takoj izničila s projektom pospešenega poslovanja, oziroma pohrvačenja, istrskih »separatističnih« logov?

Dosedanja namigovanja s strani HDZ niso spodbudna; govori se o načrtovanem preseljevanju »pravih Hrvatov« iz Romunije in drugih krajev v prazna istrska naselja, od kod se je po vojni odselilo zaradi političnih, nacionalnih in gospodarskih vzrokov skoraj dvesto tisoč prebivalcev.

Prav tako je občutljivost za marginalne in drugačne regije tudi v Sloveniji nikakršna.

Zgovoren je v tem pogledu »osnutek nove slovenske ustave«, ki ga v razpravo ponuja DEMOS. V novi samostojni Sloveniji, po tako koncipirani državnosti, ni prostora za regionalizem, manjšine pa izgubijo tudi tiste garancije, ki so jih v zadnjih letih končno pridobili tudi v slovenski ustavi.

En mesec pred volitvami na Hrvaškem je v Istri nastalo politično gibanje, ki se izrecno zavzema za priznanje regionalne posebnosti polotoka in oživljanje njegove plurietnične podobe z vsemi prednostmi, ki bi to pomenilo v sodelovanju in povezovanju z drugimi evropski regijami.

Istrski demokratični zbor (Istarski demokratični sabor, Dieta Democratica Istriana) je stranka, ki bi na volitvah v Istri verjetno dobila vsaj relativno večino, seveda če bi se volitev udeležila. Vendar tega ni storila, ker je smatrala, da v enem mesecu težkega življenja se ni mogoče resno pripraviti za prevzem oblasti. Tako je Istra glasovala za komuniste, za »najmanjše zlo« (za zlo, ki, ga vsaj dobro pozna).

Alternativa je bila šahovska, enonacionalna prihodnost Franja Tuđmana. Istrani pa se bolj kot nacija počutijo državljani **evropske regije**.

ISTRA Z OTOKI V EVROPSKEM DOMU

Istrska demokratična skupščina je avtohtoni izraz več vekov potreb in stremeljenj nacionalno mešanega prebivalstva Istre z otoki na tleh, kjer so se več vekov mešali trije etnični oceani Evrope: romanski, germanski in slovenski. Istra z otoki je bila in je geografsko, zgodovinsko, kulturno, mentalno in gospodarsko v srcu Evrope, njeno mesto pa je v evropskem domu. Pri tem ne pozabljamo, temveč poudarjamo da je ona del Hrvatske in Slovenije ter Jugoslavije kot državno pravne celote. V Evropi, ki je vedno manj skupnost narodov in vedno bolj skupnost regij ima Istra z otoki že svoje mesto, ki ji je bilo z napačnim razvojem republike in države permanentno odvzeto. Prepričanje IDS-ja je, da Istra z otoki že gotov model preko katerega si lahko svoje mesto v Evropski skupščini zagotovijo Hrvatska, Slovenija in Jugoslavija v celoti.

IDS je samostojna in samorodna politična stranka ustanovljena na percepciji in obnovi pozitivnih tradicij parlamentarne demokracije na prostoru Istre in njenih otokov. Utemeljena je na esencialnih načelih etike in evropskega humanizma in liberalizma. Nastala je iz potrebe aktivnega in enakovrednega vključevanja prebivalstva v tekoče in obstoječe gospodarske, duhovne in politične spremembe v tem prostoru kakor tudi v prostoru Hrvatske, Slovenije in Jugoslavije kot državno pravne celote, ter obstoječih inklinacij narodne zavesti k vseživljajočemu odpiranju in združevanju z naprednimi in demokratičnimi subjekti evropske in svetovne civilizacije.

Cilj ji je delovanje v sklopu večstrankarskega demokratičnega sistema in sodelovanje v upravi, dosegati in razvijati s svojim delovanjem vse posebnosti tega prostora, stkanega in oblikovanega posebno na etnični sestavi posebnosti gospodarstva in kulture.

IDS kot samostojna politična stranka zbira v svoje članstvo vse prebivalce Istre z otoki, prvenstveno po načelu domovinske pristojnosti, kakor tudi vse druge prebivalce SFRJ in širše, kateri so pripravljene sprejeti njen program iz plemenitih pobud, spoštovanja in razvijanja vseh posebnosti tega prostora z izključnim ciljem njegovega gospodarskega in kulturnega napredka. Stranka se brezrezervno zavzema proti vsem pojavom nacionalne, verske, rasne, spolne ali katerekoli druge diskriminacije med prebivalci tega prostora, kot temeljnega principa, katerega ne more zapostavljati ali uničiti nobena sila v družbi. IDS ni nadnacionalna, transnacionalna, ampak večnacionalna stranka, ki združuje ljudi dobre volje v njihovi duhovni in materialni produkciji za dobrobit vsakega posameznika, njegove družine in družbe v celoti. Tako zavzemanje IDS je posledica težke zgodovinske izkušnje prebivalcev Istre in otokov ki so bili v preteklosti izpostavljeni etničnim pretresom in eksodusu. Vsako versko razlikovanje prebivalcev tega prostora je neodpuščljivo in v nasprotju z ljudsko digniteto. Zavzemamo se za enakopravnost vseh veroljupcev prebivalcev Istre in otokov, v cilju gojenja in razvijanja narodnostne enakopravnosti prebivalcev tega prostora in nenazadnje njihovih jezikov in kultur se IDS zavzema za dvojezičnost v javnem življenju in smatra da poleg hrvaškega, slovenskega jezika obvezno učenje italijanskega jezika v vseh šolah v katerih se odvija pouk v slovenskem ali hrvaškem jeziku, kot materinem jeziku.

Za razvijanje narodnega gospodarstva se IDS zavzema za enakopravnost vseh oblik lastnine, svobodnega tržišča blaga, dela kapitala in idej, ter pravnega zagotovila privatnega podjetništva. V tej smeri se zavzema za dokončanje izgradnje infrastrukturnih projektov v Istri in na otokih, za favoriziranje razvoja prodornih dejavnosti kot so turizem in drobno gospodarstvo z večjim procentom privatnih podjetij, zaradi česa se bo razvila konkurenca, kvalitetnejše blago in usluge ob nižjih cenah. Spodbujajoč gospodarski razvoj Istre in otokov bo stranka ustanovitelj lastnih in mešanih delniških podjetij katerih delničarji bodo ljudje iz domovine in tujine kakor tudi naši izseljenci v inozemstvu.

IDS se zavzema za zaščito naravnih dobrin od uničenja in vodenja takšne razvojne politike, ki ne bo odstopala od omejenih načel.

IDS se dalje zavzema za realizacijo sprejete demokracije skozi obliko realizacije pravne države, katere naloga bo absolutno spoštovanje na demokratičen način dobljenih zakonov, ki jih bo izvajala izvršna oblast pod kontrolo neodvisnega in emancipiranega javnega mnenja.

Zavzema se za tako pravno državo, ki bo jamstvo temeljnih svobod človeka in se s tem v zvezi zavzema za abolicijo političnih zapornikov in ustavitve krivičnih postopkov in procesov.

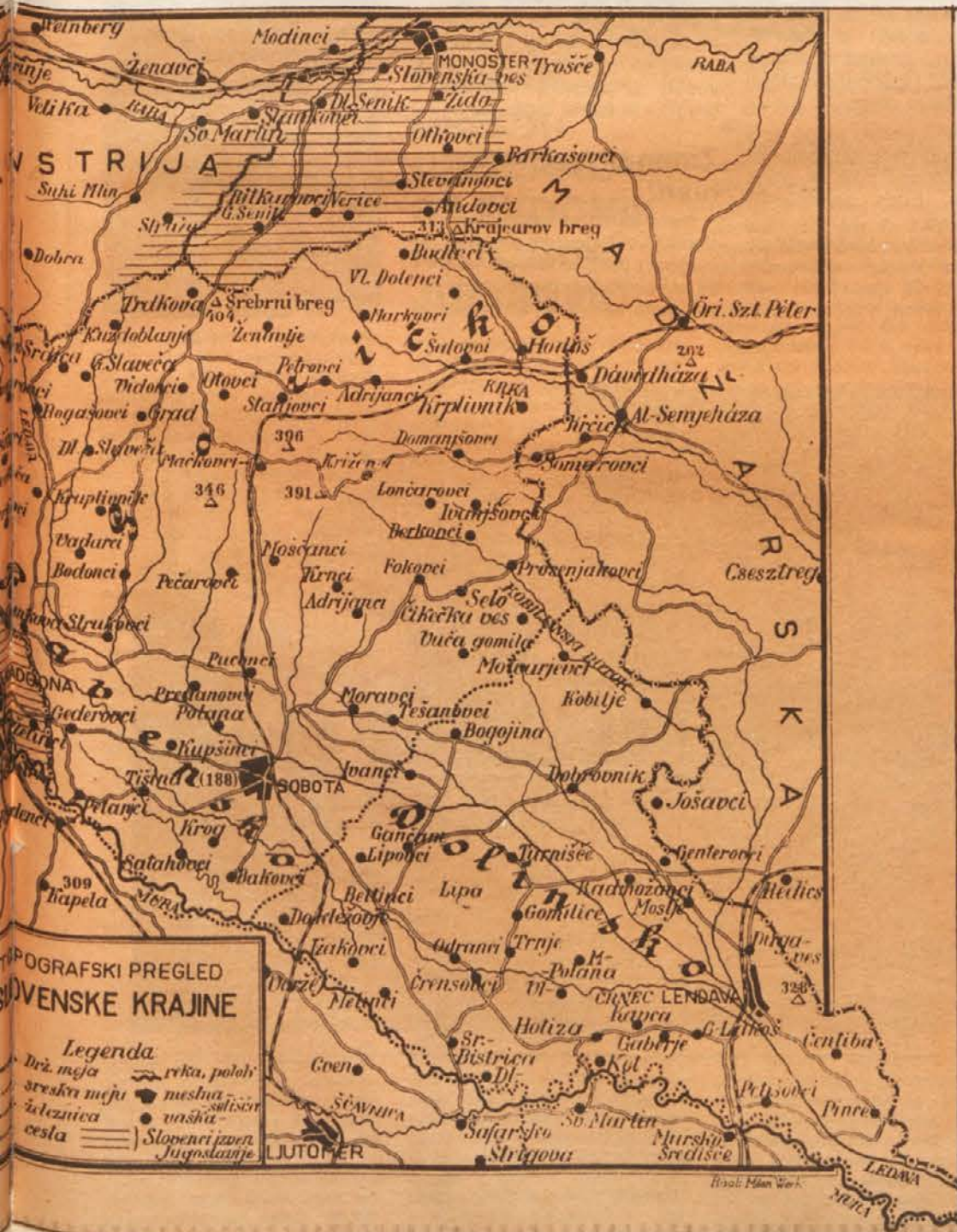
Posebno se zavzema za številne ekonomske in politične izseljence iz Istre in otokov in njihovo aktivno vključevanje in sodelovanje v gospodarsko in kulturno prosperiteto tega prostora.

IDS zahteva da se vsakemu izseljencu brez obzira na njegov profil in sedanjí idejno politični izbor zajamči možnost njegovega prihoda in naselitve v njegovi domovini.

IDS se zavzema za boljše in produktivnejše veze Istre in otokov s Hrvatsko za boljše in drugačne veze s Slovenijo za pristnejše in neposrednejše veze s Furlanijo in Juljsko krajino in Avstrijo katere so pogojevale zgodovinsko preteklost teh krajev.

IDS se zavzema za konstitucijo SFRJ kot demokratične skupnosti prebivalcev federalnih enot z ustavno zagotovljeno suverenostjo in pravico za samoopredelitev s pravico do odcepitve ali nove združitve ki dopušča možnost sestava Jugoslavije kot konfederacije. V okviru takega koncepta se IDS posebno zavzema za poudarjen status regije znotraj federalnih enot, v prvi vrsti po merilu celovitosti gospodarskega in kulturnega razvoja. IDS je proti vsakemu revanšizmu in neproduktivnemu kritičnemu oziranju na napake storjene v preteklosti, popolnoma je usmerjena v prihodnost ocenjujoč, da ni drugo izhodišče za njo od trenutno obstoječega.

Upajmo, da je na zemljevidu nekdanje Slovenske krajine in današnjega Prekmurja dovolj razvidno ozemlje, ki naj bi ga pokrival bodoči prekmurški kanton v okviru jugoslovanske države.

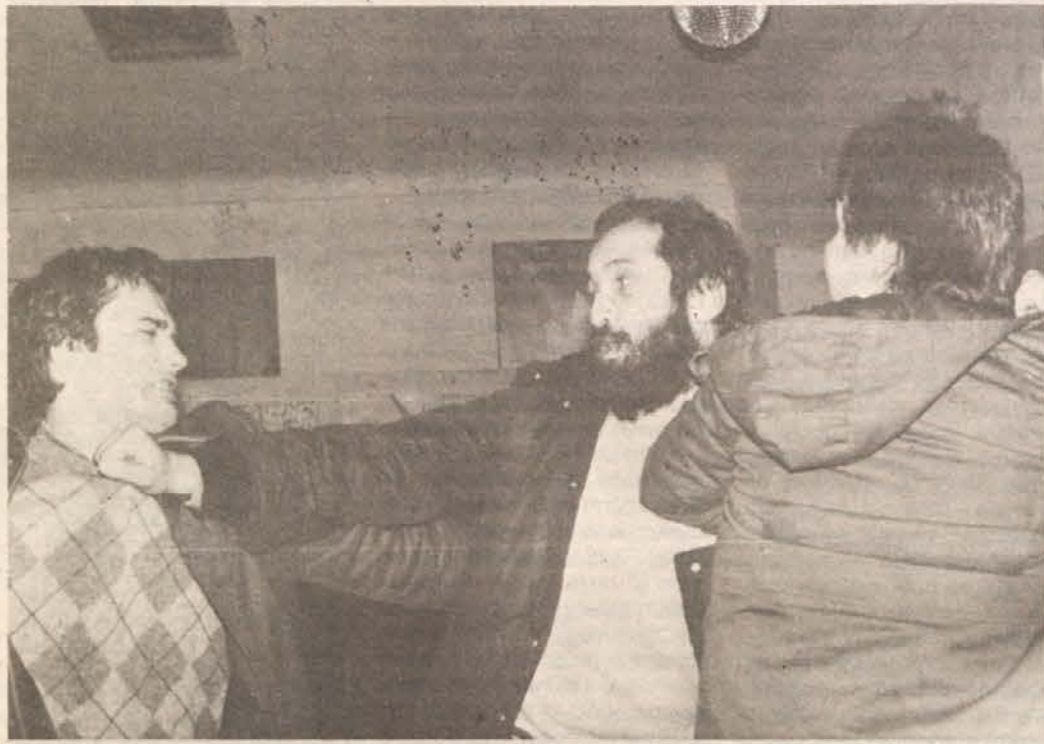
PESNICA, V KATERI SO TRATE, SE JE ODCEPILA ZARADI UŽALJENOSTI SEPARATISTI NA ROBU MARIBORA

MARIBORSKI PRIMER SEPARATIZMA BI LAHKO BIL UČBENIK ZA VSE,
KI SE PRIPRAVLJAJO NA ODCEPITEV

mariborskih komunistov in takrat (bojda pa tudi v Demosovem času) predsednik občinske vlade, ne, ne Vlado Pivec, zdajšnji sekretar liberalcev, ne Jurij Kurečič, sekretar borcev, tudi sekretar sindikata Vlado Černič ne. Ob vseh teh poklicnih politikih so povsem nedolžne tudi vse njihove tajnice in delavci številnih (vključno s tistimi, ki so postavljeni za ljudsko obrambo in delegatski sistem) komitejev. Vsi ti niso spodbujali procesov, ki so pripeljali do ločitve — do separatističnega dejanja brez primere.

Tudi vse tisto, kar je Jožeta Nekrepa, električarja iz Sladkega Vrha lani novembra prisililo, da je Zoranu Lešniku in njegovim svetoval, naj pred morebitnimi bodočimi referendummi na svoje plakate napiše besedilo: »Spoštovani občani in delovni ljudje, pozivamo vas, da se referendumu ne udeležite, ker odločali tako ne boste o ničemer!« je posledica tistega, kar ni bilo videti in zanj ne slišati, Lešnik in njegovi pa ga niso mogli obvladovati — ker zanj niso vedeli. Pesnica se je odcepila zaradi užaljenosti. Mariborsko podeželje — včasih bi rekli žitnica, ali vinograd in sadovnjak mesta, zdaj pa lepše zveni sladkorna njiva mesta na severu ob državni meji — je uresničilo svoje separatistične tendence zaradi sladkorne pese.

Prav nič ni šlo za nejevoljo, ker morajo pesniški delegati na sejah »obravnavati številne probleme, ki jih ne zadevajo« (tako Dragomir Peklar, predsednik pesniške SZDL, tudi za prakso »večnega podrejanja nečemu skupnemu« (tako Stanko Hadner) ni šlo. Tudi Nekrepovo sklicevanje na Zakon o volitvah, ki v 21. členu definira pogoj za uspel referendum (50 odstotkov + en glas) razumljivo ni moglo prepričati nikogar o ničemer. Šlo je za užaljenost in kljubovalnost pesniške politične vrhuške. Zakuhalo so jo sicer njihovi mladinci, a na pesniške

Po kriku: Živel separatizem! se je v klubu na Tratah razvila živahna razprava

njive z sladkorno peso ni bilo Mariborčanov in to je tisto, kar niso mogli preboleti.

Lešnik in njegovi pulijo peso

Poskusite samo zlepti sliko njive s sladkorno peso, ki jo pulijo Zoran Lešnik in njegovi zaradi mladinske odločitve, omenjene na začetku teksta, s sliko mariborskih srednješolcev, ki z dolgočasno in brezdelno igravo v zakajenem prostoru biljard. Tako ne gre! In sploh ne stolčki, za katere naj bi se po mnenju nekaterih borili ter morebitni specifični interesi obmejnega hribovitega območja, ki naj bi jih (tako so javno tudi pravili) pomagali pri tistih, ki imajo denar, poskušali predstavljati kot vitalne za vso državo Slovenijo, niso krivi za kulminacijo separatizma med pesniškimi funkcionarji, za vztrajanje, ki je že izgubljeno tekmo (referendum) spremenilo v zmago (skupščinska odločitev). Krivi

so leni mariborski srednješolci in osnovnošolci in vsi tisti, ki podpirajo njihovo lenobo.

Pesniškim politikom je le zameriti, da so kljub vsemu dopustili veliko politiziranje, ki se je povsem ignorantsko izogibalo bistvenih stvari — torej sladkorne pese —, da so dovolili dopisovanje Oskarja Mezgeca iz Šentilja s svojim sokrajanom Ernestom Vodopivcem v Večer in vzklikanje Adija Njivarja iz Šentilja: »Zgodilo se je ljudstvo, zmagala je delegacija!« v prav istem časniku, objavljane protiborovske pisma štiridesetih podpisnikov iz Palome, sklicevanje protestnih zborov proti občini v Spodnji Kungoti in Šentilju in drugo.

Pesniški politiki pa so se v pred in poreferendumskih nastopih izkazali tudi za prave pesnike. Eden najvnetejših separatistov v tistem delu mesta Maribor, Mirč Pestiček, je pred edinim referendumom, ki je doslej pri nas uspel z izidom manjšim od 50

odstotkov »za« (za samostojno občino Pesnica je glasovalo 46,32 odstotka, proti pa 40,53 volilcev), izrazil prepričanje, »da bi bila ponovna združitev vseh mariborskih občin (tudi Pesnice) v veliko enotno veliko občino obžalovanja vreden korak nazaj« in si prislužil nagrado za najboljšo izrečeno predreferendumsko parolo. V kregarijah po priborjeni samostojnosti pa se je izkazalo, da bije pod njegovim trdim, trdnim, aktivistično vnetim komunističnim oklepom prav mehko demokratsko srce. »Dokler bom politično dejaven, se bom boril za pošten dialog z argumenti, kar (morda preveč navno?) pričakujem tudi od drugih,« je takrat zapisal.

Zmagali so komunisti!

Ne! Tudi Zoran Lešnik (ki ni demantiral Kajevega pisanja o njegovih petih dobljenih letih za penzijo, kljub prvotni zamisli, pa na volitvah ni bil prvov-

vršeni na občinski ZK in SZ listi, in ponovno kandidat za župana), ki je ob skupščinski odločitvi za samostojno občino pozival k vihanju rokavov, ni razumel tistega, čemur je rekel: »Toliko nizkih udarcev, kot v tem kratkem času, v vsej dolgi družbenopolitični karieri nisem doživel!« Moral bi namreč vedeti, da »predati se igri ni kakor igrati se!« Dovolj se lahko naigra samo, če se predaš igri; toda tedaj tisto, s čimer se igraš, ni več odločilno. Odločilna je igra sama. »Da je njegova resnica »uprizorjena resnica« (ker če ni uprizorjena, potem ni njegova), je pričala njegova preprosta ljudska drža in slikovito razpravljanje »po domače«. Izgubljal pa je pri resnični razliki med videzom in navideznostjo. Zvočno sevanje njegovih besed se je zlahka nevtalziralo. In namesto, da bi s svojimi resnično šel pulit peso, je izgubljal živce (in točke) pri manjvrednem delu.

V Pesnici so na volitvah kljub vsemu zmagali njegovi in Pestičkovi in Hadnerjevi in Peklarjevi, čeprav so največ glasov v strankarskem zboru dobili krščanski demokrati. A ob štirih »črnih«: Martinu Hanžiču, Klavdiju Kordežu, Gabrielu Plateisu in Francu Donku, štirih kmetih: Jožetu Vogrinu, Marini Meier, Stanislavu Šantlu in Srečku Krajncu, ki še ne vedo, kaj so postali, treh liberalcih: Sonji Vidmar, Alenki Leber in Vladu Pivcu, bodo v najpomembnejšem občinskem zboru sedeli tudi Dragomir Peklar, dve leti predsednik Socialistične zveze, Ernest Tancer, pred Peklarjem predsednik SZDL, funkcionar iz prejšnjih časov Bogdan Truntič in direktor mariborskega Vodnogospodarskega podjetja Bogomir Mesner, ki sta jih predlagali ZKS in SZDL. Seveda je velikokrat koristna kontinuiteta, a ko boste to brali, bo že gotovo (stavite?) povsem jasno, da so v občini, kjer so krščanski demokrati in kmetje dobili na volitvah največ glasov, ponovno zmagali komunisti.

In kaj imajo pri vsem tem Trate? Kljub temu, da se namerava Slovenija združiti z Avstrijo, sem tam pred dvema dnevoma slišal nekoga zakričati: »Živel separatizem!«

foto: unitarist

Trate (od našega posebnega dopisnika) — V tukajšnjih dobro obveščenih krogih je bilo v zadnjih letih o Mariboru, katerega del so bile tudi Trate, slišati veliko slabega. Odcepitev od Maribora, ki se je tudi formalno zgodila v letošnjem aprilu, ko je mesto Maribor prenehalo obstajati, in je občina Pesnica, v kateri so Trate, nenadoma ostala sama s seboj in sama zase, je tako posledica slabih odnosov, ki so se dolgo kuhali. Ali pa je vzroke za separatistično pesniško dejanje mogoče iskati še kje?

Nekateri menijo, da se je začelo že prej, a (resnici na ljubo preverite v Delu, ki je pred dvema letoma izšlo z datumom 2. februar) skoraj zagotovo je zdajšnje stanje posledica odločitve mladih Pesničarjev z dne 1. februarja 1988 o spravi sladkorne pese s pesniških njih.

Tega dne je vodstvo (sekretar je bil Zdravko Lipovž) mladincev občine Maribor Pesnica sklenilo, »da mariborski srednješolci in osnovnošolci ne bodo več pomagali pospravljati sladkorno peso na družbenih in zasebnih poljih v njihovi občini«. Kot je znano, so v Mariboru s to obliko mladinske pomoči pričeli jeseni 1980 (takrat se je tudi Maribor razdelil na šest občin), ko je vse pridelovalce sladkorne pese presenetil zgodnji sneg, vendar so z njo nadaljevali vse do tiste jeseni ne glede na vremenske razmere. Mladinci so sicer menili, da je bilo tako mladinsko delo najbrž zelo zanimivo, vendar ga niso hoteli več ponavljati, ker bi radi tudi po tej poti prisilili vse pristojne k resnemu premisleku o razvojnih možnostih pesniške občine. Čeprav so njeni največji razvojni potenciali v kmetijstvu, je, vsaj po mnenju mladine, bilo nesmiselno, da so na hribovitem območju na začetku osemdesetih let organizirali množične kampanje sajenja sladkorne pese.

In prav v tem je kavelj

Popkovine Pesnice in s tem Trate od Maribora niso prerezali niti novinar Zoran Lešnik, ljudski župan občine, ne novinar Mirč Pestiček, sekretar komunistov, ne sekretar socialistične mreže Ernest Vodopivec, tudi učitelj Stanko Hadner, bivši sekretar

Separatizem je mogoče ugnati s smučmi, ko ni snega! ali ni suverenosti brez lastne vojske!

Študentski servis p.o.,
maribor
skupna 1961 priložnost

TEMELJNE SMERNICE RAZBIJANJA TERITORIALNIH IN SOCIALNIH SKUPNOSTI

1. Vsako poenotenje privede do potlačitve razlik, kar rezultira kot vse večja pogostnost psihopatoloških pojavov pri »poenotenih«.
2. Da preprečimo psihopatološke pojave, je treba razlike potencirati, da bi se lahko izživele, zato je treba prepovedati vsako poenotenje in razbiti že obstoječa.
3. Razpustiti je treba politične, gospodarske, vojaške in druge zveze držav na čelu z OZN, ker težijo k poenotenju svojih članic.
4. Razbiti je treba posamezne države, ker so sestavljene iz različnih regij, pokrajin, kultur itd.
5. Enotnost regij je neumnost, saj vsako sestavlja več naselij, ki prav tako ne morejo imeti povsem enakih interesov.
6. In tako dalje do
7. družine, ki jo prav tako sestavljajo različni osebki, torej ne bi smela delovati kot enotna celica.
8. Ker je tudi vsak posameznik sestavljen iz različnih organov, ga je treba raztelesiti.
9. Posamezni organi so sestavljeni iz celic, te iz jedra, citoplazme in ovojnice, vse to iz molekul, te iz atomov, ti iz subatomarnih delcev itd.
10. *Filozofi so svet različno razlagali, gre pa za to, da ga razčefukamo!*
K samostojnemu delovanju vas poziva
Razveza za razbijanje skupnosti
(naslova ne moremo sporočiti, ker smo ga razsuli na prafaktorje)

Imate težave s sosedi? Pa z družbo nasploh? Vam gre kdorkoli ali karkoli na živce ali vam kako drugače greni življenje?

Če ste na katerega od naštetih vprašanj odgovorili z DA, pomeni to, da potrebujete naše usluge!

PUČ

PODJETJE ZA UNIČEVANJE ČLOVEŠTVA

delniška družba z neomejeno neodgovornostjo.

Z dolgega spiska naših uslug vam predstavljamo le nekatere: posamične in skupinske likvidacije s hladnim, strelnim, nuklearnim, biološkim in kemičnim orožjem, uničevanje predmetov poljubne velikosti, mučenja, ustrahovanja in druge vrste organiziranega nasilja, zamenjevanje oblasti, consulting, usposabljanje in uveževanje strank za samostojno delovanje in še mnogo drugega.

Za naročila in podrobnejše informacije se obrnite na naslov: PUČ, Podjetje za uničevanje človeštva, d. d. n. n., Roška 2, 61002 Ljubljana, tel. (061) 311-422.

MILITARISTIČNI KOTIČEK

PIŠE IN UREJA: GENERAL- RAZVODNIK RATOBOR JURIŠEVIČ

Ze v prejšnjem, sedmome po redu iz naše i vaše nove in sodobne serije *Militarističnih koticov* nagovestil sem sadržaj tega, osmega po redu iz naše nove in sodobne serije, napisaviši, da on bo izšel posle volitva v Sloveniji, pa bo določenim delom posvečen prav njima. Letošnje volitve, deklarirane kao prve demokratske, tajne in pluralističke (mada to ni istina, ker tajne in pluralističke bile so že dosedajšnje volitve, posebno one 1946. leta, s svojo neposredno demokracijsko večina povojnih volitva bila je demokracijska od tih poslednjih), karakterizira konfuzija vsakega prelaznega razdobja, kar lahko razumemo, ali pošto ta konfuzija, celo kaotični pojavi kot nekaj opštega, lahko mogu dovesti do brezpravlja in čak anarhije, treba biti pripravljen da se temu svim sredstvima suprostavimo, pri čemu najvažnjo ulogo ima narodna armija. Ona je to vlogo v predizbornem in izbornem razdoblju uspešno opravljala, mada ponekad biva radi tega kritikovana od svih mogućih stranka. Armija vsekakor ni se mešala v predvolilne aktivnosti, ampak je samo opozoravala, kako ne velja delovati, po drugoj strani pa je svojo pripravnost in visoko borbeno in moralno-političko trdnostjo garantirala mir, red, disciplinu in sigurnost, in samim tim pomirava-juče vplivala na raspoloženje volilaca in potek izborov, ki so pred vsem njenom zaslugom potekale tako mirno in regularno.

Kar zabrinjava, a to ne samo v Sloveniji, nego v enakoj meri tudi v Hrvatski in vseh ostalih republikama in pokrajinama, in kjer je narodna armija takoreči edina iz-

varovalke, koja treba da prepreči kaos, ako bi tudi v dnevnoj politici emocije prevladale nad razumom.

Eden temeljnih problema so vztrajni in česti poskusi dezintegracije SFRJ, bilo s pretnjami otcepljenja posameznih delov naše zemlje, bilo v osporavanju nekijh temeljnih kompetencija federacije kao suverene zajedničke platforme, v okviru koje suverenitet posameznih delov nikako ni vprašljiv, ampak čak pojačan podrejevanjem delov celini v zajedničkom interesu. Progresivne sile na čelu z armijom ne bodo nikako dopustile dezintegraciju Jugoslavije odnosno njeno prekomerno konfederaciju, ali ne radi svoje tvrdoglavosti, kar jim v svojim propagandnim floskulama predbacuju nekatere najreakcionarnije grupacije, nego zaradi zaštitne objektivnih interesa naroda, kateremu svesno in predano služijo, in kateri je vsekakor ispred in iznad vsake vlasti in dnevnih političkih tendencij. Že samom tom činjenicom dokazano je, da je zapravo JNA, a ne neke samozvane demokratske partije, skupaj z narodom in progresivnim snagama, resnični nosilac demokracije in optimalnega društvenega razvoja in napredka.

Namesto navodila za samostalno ponavljanje in uveževanje do naslednjic nalažem vam, da temeljito preispitate, kako najpametnije in najučinkovitije delovati na individualnem in kolektivnem planu za pospeševanje onih resničnih in objektivno demokratskih sprememb, katere je nujno čim hitreje sprovesti, ali hkrati suprostavljati se razbijanju in zanikanju resničnih pridobitva naše poslevojne izgradnje in onih tendencija, ki pot plaščem demokracije krijejo v sebi nevarne reakcionarne in kontrarevolucionarne tendencije. Pošto sledeći, deveti po redu iz naše nove in savremenije serije *Militarističnih koticov* najbrž bo zadnji pred počitnice, v njemu bo izmed ostaloga razmatrano, na kaj na počitnicama velja obrniti pažnju, s posebnim obzirom na sigurnost vsakega pojedinca in naše skupnosti v celini.

ITALIJANSKA NAGRADNA KRIŽANKA

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														
11														

VODORAVNO:

1. Bistven element komunistične sociale in ekonomske politike. (0)
2. Vzdevek Daret Meška. Franc. tenisar (Yanick). Avstrija.
3. Gora v Sviči. Danska. Zunanost. (2)
4. Ostanek pri delitvi kart. Singular. Polmer. (2)
5. Mesti na Kaliforniji in Washingtonu. Pivski vzklík. Italija. (2)
6. Sladkovodna riba. Inicialki pravega imena pesnika Aleksandrova. Veznik. Arabski žrebec. (3)
7. Mesti na Krfu (... Korakiana) in Kreti (... Arkanai). Tantal. Mesto v južni Italiji. 10. črka. (4)
8. Plaz. Igralka West. Vohalni organ. (3)
9. Rimski I. Vodna žival. Kisik. Grško podzemlje. (6)
10. Franc. moško ime. Del pravega imena franc. pensika Apollinaira (Wilhelm... von Kostrowitzky). (1)
11. Judovski nagovor boga. Žensko ime. (1)

Rešitev uganke iz prejšnje številke:

1. kvadrat: *srab, remi, Amur, biro*; 2. kvadrat: *Jovo, ožar, Vane, oreh*; 3. kvadrat: *nivo, Isar, vaja, oral*; 4. kvadrat: *Anka, Nysa, Ksar, Aare*; 5. kvadrat: *Urava, rotor, Atila, volan, Arany*.

NAVPIČNO:

- A: Pretirana uporaba besed s seksualnim pomenom v govoru. (0)
 B: Žensko ime. Predlog. (1)
 C: Skandij. Tat. Predpona pred irskimi priimki. (3)
 D: Ital. mesto. Azijska država (prijateljska in neuvrščena). (1)
 E: Reamur. Mesto v hrv. primorju. Parolov. (2)
 F: Os. zaimek. Liter. Zdad oz. naslednji trenutek (3)
 G: Vojaški ukazi. 13. črka. (3)
 H: Lahek cirkuški voz. Tišina, odsotnost govora. (1)
 I: Kraj pri Ljubljani, znan po smradu in prašičji farmi. Reka v Franciji. Izvršni svet. (3)
 J: 1. črka. Pionir fotografije (Joseph). Nikalnica. (2)
 K: Slov. pisatelj in teolog (Stanko). Orientalsko gostišče. (1)
 L: 3. samoglasnik. Organizacija amer. držav. Finsko jezero. (2)
 M: Pravo. Amper. Mržnja, odbojnost. (3)
 N: Vnetje sklepov. Nacistična polvojaška organizacija. (1)

Rešeno križanko izrežite in pošljite na naš naslov do 14 dni po izidu te številke. Ne pozabite pripisati svojega naslova! Izžrebali bomo 3 nagrade.

ČISTO RESNA HUMORESKA

EUREKA! JAMO GROBARJEM!

Da, dragi moji, vsaka stvar je za nekaj dobra. Tako tudi tale, zdaj že znamenita mariborska jama pri Slaviji ni po svoje nič tragičnega, dasiravno je po mnenju mnogih usode polna za nadaljnjo držo mesta. Le izkoristiti jo je potrebno znati! Ne verjamate? Tudi sam nisem, dokler me ni obsijala sama božja previdnost!

Oni dan me je namreč prešinila genialna ideja. No, ja, bilo je kar pozno zvečer in še nedelja je bila povrh. Da se je pripetilo ravno na ta dan, je zares srečno naključje, saj sicer ne bi bil niti slučajno v Slaviji. Da ne natezam. To nedeljsko večer sem ravno skončal svojo »zgodovinsko razgled« Krambergerja, nesojenega očeta naroda na sončni strani Alp, in opravljeno delo je bilo treba seveda primerno zaliti. Osamljen črviček sem se vsedel v klub Slavije, si nevsiljivo ogledoval žensko ponudbo in sklepanje sumljivih poslov, ter si lajšal utrujenost pira. Urce so minevale, kot se za umirajoč nedeljski večer spodobi, ljudje so prihajali in odhajali, sam pa sem vztrajal, prepričan, da sem si teh nekaj požirkov po dnevih tlake presneto zaslužil. Še preden sem uspel storiti zadnjega, pa me je presunil tisti znani gostilniški »fajrunt«!, in kot pohleven gost sem jo pobrisal ven, ne da bi prej kulturno opravil vsaj malo potrebo.

Da mi pošteno pritiska na mehur, sem se zavedel šele z unaj, s hladnim pišem odmikajočega se pomladnega večera. In kaj sem mogel ubožček? Segel sem za šilic in usmeril moškost kar tjavdan, v tisto veliko jamo, prej pa se sevé iz navade še malce ozrl naokoli in čez rame, če mi morda kdo ne dela družbo. In ko je scainina tekla curkoma nekam daleč dol in tam spodaj doneč odmevala, me je preblisnilo — eureka!

Dajmo jamo — grobarjem!

Ker pa imam z genialnimi idejami, ne samo lastnimi, ampak tudi s takšnimi in podobnimi odkritji drugih, bolj slabe izkušnje, sem naslednji dan vse še enkrat trezno, preudarno in počasi pretuhtal. Že v kali odrivač misel o morebitnem delirij tremensu (belih miši po domače) je v meni prevladal čut za pravičnost — dajmo zaslužnim tisto, kar so si svojimi deli zaslužili! Zatorej po dolgem premisleku in z vrhano mero odgovornosti pravično predlagam, namenimo to globoko in široko zevajočo luknjo tik ob Slaviji — mariborskim grobarjem!

Ideja je v bistvu preprosta, kot so vse zares genialne. Kaj ima naše mesto ponuditi gostom in kolonom se mimo valečih potnikov po prav tako znameniti hitri cesti skozi mesto? Ta jama, ta enkratna kulturno-zgodovinska umetnina, delo domače pameti in pridnih rok, pa bi jih gotovo zadržala. Gre namreč za unikatni dosežek modernega človeka, za mojstrovino, s katero se ne more primerjati niti Postojnska jama. Kaj bi kapniki in podzemni hodniki, saj ni imel pfi njihovem ustvarjanju človek ničesar, ampak le priroda, mariborska jama pa je plod načrtne politike ljudi! Če niso uspeli prvič (kako so sploh dovolili, da zdaj tam stoji tam kapitalistično usmerjena banka?), bodo brez dvoma tokrat.

Zatorej mora ta že znamenita jama dobiti samo še ustrezno vsebino. Nič preprostejšega od tega. Še enkrat ponavljam in tokrat zares zadnjič, sodbo pa bo tako pisala zgodovina, dajmo jamo mariborskim grobarjem! Katerim? Vsem, ki imajo nepozabne, večne ali vsaj daljnosežne zasluge za razvoj in miselni prepih našega mesta. O, kar precej je takšnih! Da ne bi bil do koga krivičen, predlagam, da se o njih

razjasnimo na vsemestnem referendumu. Sam pa predlagam le tiste, ki so v dosegu mojega časa, torej se zavzemam, da postavimo v jami doprsne kipe Florjančiču in kateremu izmed njegovih izvrševalcev in nekaterim drugim, ki so mu sledili in se trudili, da so naredili naposled Maribor tipično »mariborski«. In seveda nikakor ne prezirimo Smoleta, Bohlove in ostalih velemož Rotovža, katerim bi se morali v bistvu pokloniti, kot so se rimski plebejci klanjali pred cesarji, za to globokomno idejo, iz katere je zrasla zgodovinska jama. Kakšen bo razpored doprsnih kipov zaslužnih Mariborčanov, je seveda stvar široke javne razprave. Morebiti bi koga kazalo umestiti v za to priločne lože in galerije, ki jih lahko le z malce domiselnosti, truda in skoraj nič denarja namestimo ob straneh velike jame. Sam bi jih sortiral kar po zaslužnosti, pionirje spodaj, njihove zveste naslednike pa v vrste nad njimi. In ker je to mesto še polno ljudi bogatega duha in ambicij, bi kazalo par vrst pustiti še za nedokazane hčere in sinove Maribora.

In tako bi ubili najmanj dve muhi na mah. Gostje bi si trumoma ogledovali to čudežno jamo, ki bi sčasoma brez dvoma prerasla v pravo romarsko središče, meščani bi imeli slednjič možnost, da sami zavladajo v mestu, prikrajšani pa ne bi bili tudi mariborski očetje in matere. Kajti če Mariborčanom niso znali ponuditi oziroma zagotoviti kruha, jim bodo lahko ponudili vsaj iger. S tem ko bi jih meščani brez sramu in z velikim užitkom »zalivali«, bi ti še naprej strumno in veselo bdeli nad vsem, kar se v mestu dogaja.

Kaj menite? Premislite in se odločite. Sam sem seveda za!

VLADO PAVEO

PAPALAGI

Papalagi je zbirka govorov, ki jih je napisal južnopacifiški poglavar Tuiaivii Tiavejski. V nemškem prevodu njegovega prijatelja Ericha Scheurmanna so prvič izšli v Nemčiji v zgodnjih dvajsetih letih tega stoletja.

Papalagi so kritična in antropološko orientirana študija, katere namen je opisati belce in njihov način življenja. Ob branju teh govorov velja upoštevati, da so namenjeni domorodcem južnopacifiških otokov, ki so imeli do tedaj le malo ali nič stikov s civilizacijo belcev.

Pozorno me poslušajte, moji razumnejši bratje in bode hvaljezni, da ne poznate grehov in grozot, ki jih počnejo belci. Vsi ste priče, da je misionar rek: »Bog je ljubezen.« Dober kristjan mora imeti podobo ljubezni neprestano pred očmi. In po njegovem je to razlog, zakaj belci molijo k Velikemu Bogu. Bratje, prevarani smo, kajti lagal nam je; Papalagi so ga podkupili, da bi nas zapeljal z besedami Velikega Duha. Papalagi namreč častijo kot Boga le težak papir in okroglo kovino, kar imenujejo denar.

Ko Evropejcu pripovedujete o Bogu ljubezni, se nasmehe in dobi čuden izraz na obrazu. Smeje se vaši neumnosti. Kakor pa mu pokažete kos svetleče okrogle kovine ali kos težkega papirja, se mu zasvetijo oči in pocedi sline. Denar je njegova edina ljubezen, njegov Bog. To je stvar, o kateri premišlujejo vsi belci tudi takrat, ko spijo.

Zaradi neprestanega hlastanja po denarju so se nekatere roke skrivencele in postale podobne nogam termitov. Potem so tudi taki, ki so za denar zamenjali svoje veselje, smeh, čast, dušo, srečo, celo svojo ženo in otroke. Skoraj vsi pa zato, da bi imeli denar, dajo svoje zdravje. Naokrog ga prenašajo v svojih plaščih med dvema tršima kožama.

Ponoči ga dajo pod rogoznic, da jim ga ne bi mogel kdo vzeti. O denarju premišlujejo ponoči in podnevi, vsako uro in minuto. Vsakdo! Tudi otroci!

Sicer pa imajo to zmeraj pred očmi — vidijo lahko pri očetu in materi. Ko potujete po Siamanisu¹, povsod vzklikajo: *marka!* In čez trenutek ponovno: *marka!* Povsod slišite ta vzklik. To je lokalno ime za okroglo kovino in težak denar. V Fafaliji² se imenuje frank, v Pelataniji³ šiling in v Italiji lira. Marka, frank, šiling, lira — med njimi ni bistvene razlike — vsa ta imena pomenijo le denar. Denar je edini pravi Bog Papalagov, če naj bi bil Bog tisto, kar najbolj ljubite.

Tako se v deželi belcev dogaja, da ne morete shajati brez denarja. Med zoro in mrakom ne morete biti niti za hip brez denarja. Kajti potem ne bi mogli potešiti svoje žeje in lakote, kaj šele najti rogoznic za čez noč. Zaprl bi vas v svojo najbolj temno pušpui⁴. Da, zaprl bi vas in onečastili vaše ime v šopu papirja⁵, ker pač nimate denarja.

Morate namreč plačati, plačati za mesto, na katerem stojite, za tla, na katerih želite postaviti kočjo. Tudi če želite uloviti goloba ali se umiti v potoku, morate plačati. Prav tako morate plačati, če želite obiskati prostor, kjer se ljudje zabavajo — pojejo in plešejo, enako, če želite svojega brata vprašati za nasvet. Plačati morate za veliko okrogle kovine in težkega papirja. Vse, kar obstaja. Povsod stoji vaš brat z iztegnjeno roko. Zaničeval vas bo, če jo pustite prazno. Opravičujoč nasme ali prijazen pogled ne bo omehčal njegovega srca. Namesto tega bo odprl svoja usta in zakričal na vas. »*Lopov! Lenuh! Berač!*«, kar vse pomeni isto in velja za težko obtožbo. Plačati je treba tudi za to, da se rodite. Prav tako tudi, ko umrete, saj mora vaš aiga⁶ dobiti dovoljenje, da lahko vaše telo položi v zemljo in za velik kamen, ki ga potem položijo na vrh groba kot spomin.

Našel sem le eno stvar, za katero ne zahtevajo denarja, in si je lahko vsak vzame, kolikor hoče: zrak. Domnevam, da je to zgolj ušlo njihovim pozornosti in če bi to slišal kdo iz Evrope, bi najbrž kar hitro zahtevali denar tudi za zrak.

Kajti vsak Evropejec se venomer ogleduje za razlogom, kako bi zahteval še več denarja. Biti v Evropi brez denarja, je kakor biti brez glave ali udov, nič. Denar enostavno morate imeti. Potrebujete ga kakor potrebujete pljačo, hrano in spanje. Več ko ga imate, lažje vam je življenje.

Če imate denar, si lahko kupite tobak, prstane ali lepe obleke. Kupujete lahko kolikor hočete — dokler imate denar. Če imate veliko denarja, lahko kupite veliko stvari.

Zato vsakdo hoče veliko denarja. In vsak hoče več, kot imajo drugi. To je razlog, zakaj se vsi ženejo za denarjem, zakaj so oči vsakogar na lovu za denarjem celj ljubi dan.

Če naprimer vržete kos okrogle kovine v pesek, se bodo otroci pognali za njim in se borili zanj; tisti, ki mu ga uspe obdržati, je zmagovalec in srečnež — vendar denarja običajno ne mečejo na tla. Od kod prihaja denar? Kako lahko dobite večjo količino denarja? Oh, na vse mogoče načine — lahke in težke. Če na primer režete lase vašemu bratu, če odnašate smeti izpred njegove kočje, če veslate s kanujem preko vode ali če imate močne misli. Da,

resnici na ljubo je treba povedati, da ne samo da zahtevajo denar za skoraj vse, tudi dobite ga za vsakovrstno početje. Edino, kar morate ob tem vedeti, je, da izvajate akcijo, ki ji v Evropi pravijo »delo«.

Obče pravilo v Evropi je: »*Delaj, in imel boš denar.*«

Vendar pa Papalagi ob tem prezrejo veliko krivico, še več, o njej ne želijo niti razmišljati, saj bi to pomenilo priznati njen obstoj. Ne drži, da vsi tisti, ki imajo mnogo denarja, tudi dosti delajo (seveda bi vsakdo rad imel veliko denarja, ne da bi zanj garal).

Tako gre to; kakor hitro ima belec dovolj denarja za hrano, kočjo in rogoznic in mu še nekaj ostane, za tisto, kar ostane, preskrbi delo svojemu bratu. Najprej mu prepusti delo, ki maže njegove roke. Da mu odnašati umazano, ki jo je sam naredil. Če je to ženska, najame dekle, da dela namesto nje. To dekle mora potem čistiti umazane rjuhe, jedilni pribor in čevlje.

Pokrpati mora raztrgane obleke. Ne sme pa narediti nič takega, kar ne bi ugajalo ali koristilo njeni gospodarici. Na tak način on ali ona pridobita čas za opravljanje večjega, pomembnejšega, ali prijetnejšega dela, za katero dobi tudi več denarja, si ne rabi mazati rok ali napejati mišic. Če je to moški na primer izdelovalec čolnov, potem mu morajo fantje pomagati pri gradnji čolnov. Od denarja, ki ga je dobil z delom drugega, denarja, ki bi po pravici pripadel temu človeku, si vzame proč večji del, in kakor hitro more, si najame še enega človeka, da dela zanj, in potem še drugega; tako mu vedno več ljudi gradi čolne, včasih tudi več kot sto. Vse dokler sam ne počne ničesar drugega, kot da leži na rogoznici, pije evropsko kavo in žge kadeče se palice. Razdeljuje čolne, ko so gotovi in prejema okroglo kovino in težak papir, ki so mu ga prislužili drugi. Potem ljudje zanj rečejo, da je bo-

gat. Vsakdo mu zavida in laska ter govori z njim na prijazen način. Kajti v deželi belcev človek ni čaščen po svoji dobroti ali pogumu, pač pa po količini denarja, ki ga ima; po tem, koliko lahko zasluži na dan, ali koliko lahko zbere v svoji železni škatli, ki je ne uniči niti potres.

Obstajajo belci, ki shranijo ves denar, ki ga drugi zaslužijo zanje, in ga potem nesejo tja, kjer je dobro spravljeno.

Tja nosijo vedno večje količine denarja, dokler niti ne potrebujejo več drugih, da bi delali zanje, ker denar to opravi sam od sebe. Kako je to mogoče brez kakšne čarovnije, mi nikdar ni postalo povsem jasno, toda drži, da denar prinaša denar, kakor listi rastejo na drevesu — tak človek postaja zmeraj bogatejši, celo kadar spi.

Tako nekdo, čeprav ima veliko denarja, veliko več kot večina drugih, tako veliko, da bi si z njim sto ali celo tisoč delavcev olajšalo svoje breme, ne bo dal ničesar proč.

Roke ovija okrog okrogle kovine in sedi na težkem papirju, pohlep in sla pa sijeta iz njegovih oči. In ko ga vprašate, kaj kani narediti z vsem tem denarjem, vedoč da na tej zemlji ni moči narediti veliko več, kot se obleči in zadovoljiti svojo lakoto in žejo, ne ve in reče le: »*Hočem še več denarja, vedno več in več.*«

Potem vam bo kmalu jasno, da ga je denar naredil bolnega, da mu je zdrava pamet pobegnila pred denarno mrzlico.

Bolan in obseden je, ker je postala njegova duša odvisna od okrogle kovine in težkega papirja in ne bo nikdar prenehal grabiti kar se le da. Ni več sposoben razmišljati takole: *ta svet želim zapustiti, ne da bi storil zlo in obtežen z balastom, kajti takega me je Veliki Duh poslal na svet, brez okrogle kovine in težkega papirja.*

Tega dejstva se zaveda le malokdo med njimi. Večina jih

ostane bolnih za vedno, niso zmožni spet ozdraviti svojih src in uživajo le v moči, ki jo dajejo velike količine denarja.

Sijejo od ponosa, kot tropsko sadje po dežju.

S privoščljivostjo pustijo svojim bratom, da opravljajo težka dela, medtem ko se sami redijo in debelljo. To počno, ne da bi jih pekla vest.

Ponosno gledajo na svoje čiste prste, ki ne bodo nikdar več umazani. Misel, da drugim kradejo moč, da bi jo dodali svoji, jih ne moti in jim ponoči ne krađe spanca. Ne pade jim na pamet, da bi ta denar delili z drugimi in jim olajšali breme.

Zaradi tega sta v Evropi dve vrsti ljudi: ena mora trdo delati in opravljati umazana dela, druga pa dela le malo ali nič. Ena skupina nima nikoli časa, da bi sedela na soncu, medtem ko druga ne počne nič drugega. Papalagi pravijo: *vsil pač ne morejo imeti toliko kot drugi ali sedeti ves dan na soncu.*

Na tem Papalagi gradi svojo pravico biti krut, ko ravna z denarjem. Njegovo srce je kot kamen in njegova kri je mrzla. Da, hili in pripoveduje laži in zmeraj je nepošten in nevaren, kadar njegove roke segajo po denarju. Pogosto se dogaja, da en Papalagi ubije drugega zaradi denarja.

Ali ga ubije s strupom svojih besed, ali pa ga omami, da ga lahko oropa. Ponavadi je to tudi razlog, da drug drugemu ne zaupajo — poznajo pač slabosti drug drugega. Zato tudi ni moč ugotoviti, ali je človek z veliko denarja tudi dober po srcu. Možno je, da je zelo slab. Nikoli ne morete ugotoviti, kako in kje je nako-pičil svoje bogastvo.

Iz istega razloga bogataš nikdar ne ve, ali čast, ki so mu jo izkazali, velja njemu ali njegovi okrogli kovini. Ponavadi velja njegovi okrogli kovini. Zato tudi ne razumem, zakaj se ljudje, ki nimajo okrogle kovine in težkega papirja, tega sramujejo in zavidajo drugim, namesto da bi raje pustili, da le-ti zavidajo njim.

Kajti ni niti častno niti dobro imeti obešenih preveč školjk na ogrlicah. Tako tudi ni dobro biti obdarjen s preveč denarja — ljudem skrajša sapo in jih ovira pri naravnem gibanju telesa.

Toda nihče izmed Papalagov si ne drzne zaničevati denarja. Tiste, ki ga ne ljubijo,

zasmehujejo in veljajo za valeda⁷. Bogastvo jim pomeni: *imeti veliko denarja, biti srečen.* Tako pravijo Papalagi. In še: *najbogatejša dežela je najsrečnejša.*

Moji brezskrbni bratje, mi smo vsi revni. Izmed vseh dežel pod soncem je naša najrevnejša. Okrogle kovine in težkega papirja nimamo dovolj niti za eno skrinjo. Po mnenju Papalagov smo prezirani vredni berači. A če vaše oči primerjam z očmi bogatih gospodov, vidim, da so njihove tope, utrujene in medle, medtem ko vaše sijejo kot velika luč in izžarevajo žarke sreče, moči, življenja in zdravja. Take oči, kot so vaše, sem videl le pri otrocih Papalagov, preden začnejo govoriti. Takrat namreč še ne vedo za denar. Velika je milost Velikega Duha, da nas je obdaroval pred tem aitu-jem⁸. Denar je aitu, ker je vse, kar povzroči, slabo in vsakogar naredi slabega. Uroči vas, če se ga samo dotaknete, potem pa mu morate služiti do konca življenja in mu žrtvovati vso svojo moč. Ljubimo raje svoj žlahaten način življenja in preziramo človeka, ki zahteva alofa⁹ za svoje gostoljubje. Častimo raje naš način, ki ne dovoljuje niti imeti enemu veliko več, kot ima drugi, ali da ima nekdo veliko, drugi pa nič. Tako se bomo obvarovali, da bi v srcih postali taki kot Papalagi, in ne bomo srečni in veseli, če bo brat zraven nas žalosten in nesrečen.

Predvsem pa se obvarujmo denarja. Papalagi so bingljali z okroglo kovino in težkim papirjem tudi pred našimi očmi, da bi nam vzbudili pohlep. Trdijo, da nas bo naredil bogatejše in srečnejše. Mnoge izmed nas se je že dotaknila in oslepila ta strašna bolezen.

Toda, če verjamete besedam svojega ponižnega brata in veste, da vam govorim resnico, ko pravim, da denar nikoli ne naredi koga boljšega in srečnejšega, marveč pahne srce v nepopisno zmedo, da z denarjem človeku nikoli zares ne pomagate, da vas nikoli ne bo napravil bolj vesele, močnejše ali bolj srečne, boste sovražili okroglo kovino in težak papir, kakor sovražite svojega najhujšega sovražnika.

prevod IRENA HRAST

- ¹ Nemčija.
- ² Francija.
- ³ Anglija.
- ⁴ Ječa.
- ⁵ Časopisi.
- ⁶ Družina.
- ⁷ Neumno.
- ⁸ Zlobni duh.
- ⁹ Nagrada ali darilo.

CICIBAN, CICIBAN, DOBER DAN!

Najbrž ne prebirate Cicibana. Seveda, to je revija, ki naj uči in zabava otroke. Pa vam ga vseeno toplo priporočam v branje. Morda se boste tudi vi kaj »naučili« (kako naši politiki vadijo vloge očetov, na primer) in morda se boste ob tem tudi »zabavali« (zlasti če ste ljubitelji karakterne komike).

Cicibanom se v njihovi reviji predstavljajo znani Slovenci in Slovenke. V tem šolskem letu so bili to (razen Mateje Svet) ljudje iz naše politične scene. Od lanskega oktobra so se zvrstili takole: Jože Smole, Janez Drnovšek, Janez Stanovnik, Ciril Zlobec, Vika Potočnik, Milan Kučan in Jože Pučnik (v isti številki) ter Ivan Oman.

Začetki njihovih pisem so stereotipni: da bi cicibanom omogočili lažje vživetje, nikoli ne pozabijo omeniti, da so bili

tudi sami nekdo otroci, da so rastle ob Cicibanu, ali pa — da imajo tudi sami otroke ali celo vnuke. Nadaljujejo različno:

J. Smole: »... Želim si, dragi mladi prijatelji, da bi se mi izpolnila velika želja! Rad bi, da bi bili vaši dnevi čimbolj prijazni z vami, da bi živeli mirno in srečno otroštvo in mladost. Vsi, ki vas imamo radi, se bomo potrudili, da vam bo lepo in boste brezskrbno odraščali...«

J. Drnovšek: »... Bremen sodobnega časa pa ne bomo pustili vam, najmlajšim; mi odrasli, zlasti jaz kot predsednik, bomo poskušali storiti vse, da bi uresničili čim boljše možnosti za delo, življenje, da ne bo treba tudi vam popravljal napak vaših staršev...«

J. Stanovnik: »... Na pragu novega leta ne glejte na-

zaj, ampak vedno samo naprej. Še desetletje in dočakali boste novo tisočletje. Naj bo to tisočletje vaših sanj in sanj vsega človeštva...«

M. Kučan: »... Tudi zdaj je naša dolžnost — mislim na nas starejše, da branimo in utrjujemo mir, da vztrajno iščemo poti do njega... Če bo mir, bo vaša mladost lepa. Vaši starši vam bodo lahko izpolnili mnogo vaših lepih želja...«

J. Pučnik: »... Vi (cicibani) uredite svojo sobo, jaz pa bom s sodelavci uredil državo. Imali bomo red in bomo lahko hitreje in boljše vse naredili. Živeli bomo varno, lepo in bogato...«

I. Oman: »... Prav je, da vsi mladi in stari ljubimo svojo lepo slovensko deželo...«
Kljub različnim pristopom znane Slovence družji (in izdaja) stil; takšno patetiko najde-

mo le še v delih največjih slovenskih klasikov. Samo za informacijo: patetičnost gradi svoj stil iz afektivno-emozivnih prvin, ki morajo dosegati vtis afektivne napetosti z močnimi vrhovi; ton in ritem morata biti ves čas enakomerno privzdignjena... Patetične tvorbe se opirajo večidel na idejno-racionalne sestavine, redkeje pa na prvine snovne materialnosti... (povzeto po J. Kosu).

In, ali je sploh mogoče najti kaj, kar bi patetičnemu stilu ustrezalo bolj kot nauki, želje in obljube?

Najbrž si nihče od navedenih več ne bi upal objaviti česa podobnega v kakšnem »časopisu za odrasle«. »Odrasla« slovenska javnost se je znašla na stopnji najstnika, ki se potrjuje v dvomljenju o vsem in o vseh. Nauki, obljube in pobožne želje iz

prednajstniške dobe dedkov mrazov ne zadostujejo več. Prijemi očetov so se morali prilagoditi, postati so morali formalni ravni bolj sofisticirani, na vsebinski pa konkretniji. To je seveda težko in zahteva nemalo truda. Sploh če se je potrebno takšne spretnosti učiti šele v zrelih letih.

Na srečo pa imamo še vedno nekaj cicibanov, ki omogočajo očetom lažji, manj sunkovit prehod in nostalgčno vračanje v minule čase. Morda bodo otroci res poskušali ljubiti svojo deželo — slovensko naravo in družbo (Stanovnik, Oman), morda bodo poskušali to ljubezen razširiti tudi na svojo širšo domovino (Drnovšek). Morda bodo prebirali knjigo Dva kapitana (kot je to naredil Kučan), kjer menda piše: »Boriti se in iskati, najti in se ne vdati«.

Morda bodo celo bolj pridno pospravljali svoje sobe (Pučnik). Kaj pa če tisti, ki si srčno želijo, da bi bili dnevi cicibanom prijazni (Smole) in da bi živeli kot svobodni ljudje (Kučan), ne bodo izpolnili svojih obljub — ne bodo pospravili države, na primer? (Očitno se tudi Pučnik kljub drugačni preteklosti težko upira omamnemu šarmu obljubljanja.)

Samo še nekaj o mojih izkušnjah z dedkom mrazom. Kar hitro sem ugotovila, da dedek mraz ni čisto takšen, kot so mi o njem govorili. A sem bila kar lepo tiho. Dokler sem, seveda, dobivala darila. Nauk te zgodbi? Lahko bi bil takšen: otroci niso tako naivni, kot mislijo očetje. Ali pa — otroci so, na srečo, praktična bitja.

PETRA VIDALI

BORISLAV VUJČIĆ, HRVATSKI SLAVČEK

„Živim kot kreativna osebnost. Vse, kar počnem, počnem v službi te kreacije.“

U Opcoj povijesti samoće, negdje na izmaku trideset i treće knjige luksuzno opremljene enciklopedije, između bilješke koja govori o stablu Kalba i bilješke koja govori o ptici Kš'uti, nalazi se rodoslovlje tajanstvene dinastije Kovača. Pored te dvije nesvakidašnje bizarnosti (: stablo Kalba, starije od sjećanja, svake prijestupne godine radja plodove u drugoj boji, a tijekom ostalih godina plodove bez boja, okusa i mirisa; ptica Kš'uti — bezglava i krilooka ptica koja opojno pjeva pjesmu propeća svijeta u četiri stavka: sjever/istok/zapad/Jug, i koju so vidjeli bosonogi spavači i sanjari rosne mahnē, a i neki bezrezervni putnici Gospodnjeg labirinta u bezimenim sutonima nenamirive znatiželje kao svoju opomenu), pa pored nekih manje-više raspoznatljivih sudionika sklada kaosa iz inventara flore i faune, i nekih povijesnih ostataka arheologije biča s sprudovima povijesne matice, dakle, u tom skoro literarnom mozaiku činjenica nalazi se, rukom anonimusa zapisana bilješka o dinastiji koju je službena povijest a/ ili ignorirala; b/ ili čvrstom logikom pobjednika bacila na marginu, odnosno u zaborav, i c/ ili nije bila svjesna značenja pa ju je, kao i niz drugih značenja tijekom, pripisala bezazlenoj naravi slučajnosti. Pisana rukom u kojoj je strujala krv osvjetnika, ali vješto i umno, bilješka o dinastiji Kovača — zbog ušifriranih tajni i uprisutnjene magle koja se kao tijesto uskovitlala ponad kalendara i činjenica, a i zbog poetske kratkoće (dakle, nerazgovijetnosti!) — mnogim čitateljima **Opće povijesti samoće** ne znači (sudeći po referencama) više od puke poetske intervencije u enciklopedijsko tekstualno tkivo. Čuo sam kako i najstrpljiviji istraživači govore da je dinastija Kovača greška u enciklopediji, da je riječ o prijeveri i neozbiljnoj gesti priredjivača. Odmor od činjenica koje se, s razlogom, uzajamno nadmeću — napisao je neki istraživač, očito nezadovoljan lirskim umetnikom u enciklopedijsko štivo lišeno šarma mašte i razigranosti duha. A taj umetak, ta rapsodija paralelizma zvaničnog tijeka povijesne matice, u meni je našla sugovornika, lako je, nažalost, moj dodir sa štivom isposredovan i instrumentalne je naravi.

Opću povijest samoće, primjerak okovan kaljenim čelikom, dobio sam kao referentnu literaturu iz ruku kapetana Leha, čovjeka koji me je, iritirajući praznine u mojim pjesničkim sanjarijama, naveo na prozu, zapravo **kroniku** o ulici u kojoj eto, igrom sudbine, i ja živim. Taj, u kaljeni čelik okovani primjerak, kapetan Leh je zaplijenio u nekom od svojih mnogobrojnih ratnih pohoda, a vlasnik mu bijaše grof u čijim je žilama tekla krv kurjaka. Njegova žena, nakon što je grof postao poslušniji i od posljednjeg kučeta u vlastitim dvorima, i nakon što se iz ljubomore pretvorio u opasnog kurjaka, živu zlobu i okrutnu pakost, naslijedila je spomenuti primjerak i njime je interesno varirala na aukcijama, balovima i intelektualnim seansama sve do onog trenutka dok se nije pojavio kapetan Leh i od grofice, bez pardona, tražio famozni primjerak riječima: **Daj mi knjigu, kurvo!** Grofica, nasmiješivši se širokom gestom otmjene dobrodošlice, lijeno je podignula glavu i netremice gledala u isukano sječivo, a nakon odmjeravanja Lehova nauma i navlastita položaja, tiho, gotovo sanjivim glasom je rekla: **Uzmi! Uzmi knjigu, bezmu-di!**

V nas vseh obstaja elementarna zahteva, zahteva za ravnotežje. Naše prekletstvo je v tem, da intenzivno čutimo, da smo fragment, da smo iverje, močogče polence, ki plove na morju. In nenadoma nam prodre v zavest, da smo nekoč

Moje poante življenja so takrat, ko vsak večer spiš z ženo, ki jo ljubiš, ko sedež za pisalni stroj in pišeš, ko piješ vino, ki ga imaš rad in mu ne vidiš dna ...

bili velika ladja, da smo imeli jadra, jamborje ter zastave. Posedovali smo sidra, ki so nam omogočala varna bivanja v zalivih. To je spopad v katerem se soočajo različne estetike celote, subjekta in fragmenta ter zavesti, ki vse to kontrolira in podzavesti, katera nas na vse to nagovarja. Vse to je težko opredeliti. Ta nedoumljivost odpira prostor za umetniško dejanje. Obstajajo trdni, ledeni, logični sistemi kot so psihologija, filozofija, religija, vrste kot je politika v teh ali onih variantah, vse pa kontrolirajo našo celovitost in fragmentarnost. Le umetnost nam pušča široko polje, kjer lahko ustvarjamo celovitost bitja. Umetnik si želi ravnotežja, opravičila za vsa razpotjja, ki ga duše.

Izpovedujem svoje lastno prekletstvo in verjamem, da je to ta sreča, katero lahko posredujem.

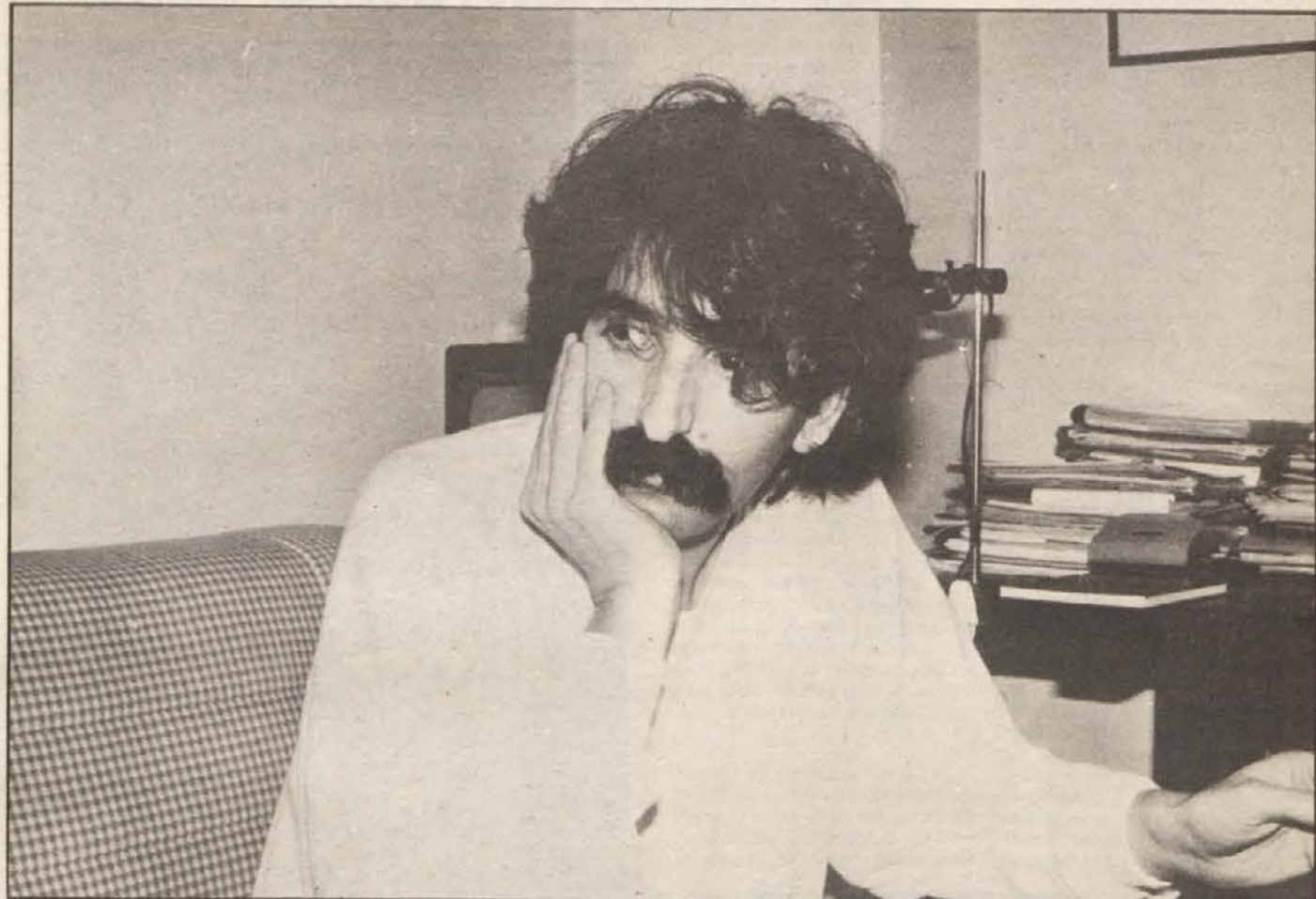
Od vseh filozofij, katere sem spoznal, imam najraje stoično. Ta je edina, s katero kot človek lahko funkcioniram v vseh bizarnostih, banalnostih, ogabnostih in v vseh lepotah.

Živim kot brezdomec kot nomad, ki se seli iz kvarta v kvart. Edino kar imam, je moja miza, svetilka in pisalni stroj. Ne potrebujem posebne opreme, da bi mogel delati. Lahko pišem na kolenih ... lahko pišem v parku ... v teatru na fasciklu ...

Ne posedujem evforij kot velikih radosti niti velikih žalosti.

Verjamem, da mnogi ljudje, ko govore o prehodih iz ene situacije v drugo, posežejo po ideologiji, religiji, mitologiji, nekateri za alkoholom, mamilii, igro ... vse to so oblike bega. Mi bežimo že toliko in toliko let, begamo od samih sebe in v tem je problem ... rojeni smo v tej situaciji in njeni smo sužnji ...

Mark Avrelij je kot imperator pokazal neverjetno predržnost s svojimi dejanji in dokazal, da lahko človek kot car

LENKA JEMERŠIĆ

popolnoma spremeni svoje filozofske smernice. Ni menjaval attribute osebnosti, kot to počnemo danes.

Nas sta kultura in civilizacija pohabili. Pogosto ljubimo s tehniko, na žalost, katero

Ne bavim se z nikakršnimi klikami ... nisem član nobenega uredništva ... nisem v nobeni stranki ... unijl ... zvezl ... moja marginalnost je za me križ in moja svetost. To je moja pot.

smo nekje videli, izgovarjamo besede, katere smo nekje slišali. Tako malo tega izvira iz nas samih. Zatorej, ker smo podedovali trajno prekletstvo evropskega načina mišljenja, ki kot tak ni vreden niti gnilega boba. Uničil je celi svet v njegovi izvornosti, v njegovih osnovi. Evropsko mišljenje, ki je bilo spočeto na plemeniti način, v Sredozemlju, v razli-

Rojen sem v vasici, ki ni premožla papirja ... eventualno kakšen dokument ... knjige prav gotovo ni bilo nobene.

Menim, da nisem rojen v situaciji intelektualnega miljeja, kjer je človek obkrožen z knjižnico, klavirjem in podobnimi darovi civilizacije. Zaradi takšnega okolja, iz katerega sem prišel, nikoli nisem imel zadržkov. Zaradi vsega tega sem spoznal niz stvari ... naravnih ... ki mi lahko samo koristijo.

čnih variantah, je preko kršćanske vere postalo nekakšno izvršno telo vlad. Potem so nas poslali, da smo pobili Maje, Inke; odhajali osvobajat neobstojeće grobove, kot je Kristosov ... takšna krvava oblika mišljenja ne prinaša rešitev.

Ko pišem in govorim, želim svoje zamisli nekomu posredovati. Heraklit je dejal, da so

Imam srečo, da sem spoznal dekle, ki ima dovolj norosti v sebi, da me finančno vzdržuje z vsem mojim celotnim nemirrom, ki ga posedujem ter življenjsko neznajdljivostjo. To je šifra, na kateri eksistiram kot pisec.

oči in ušesa zle priče za barske duše. Živimo v času takih ali drugačnih variant barbarov. Barbarstvo ni nikoli

Poljub v čelo XX. stoletja (proza), »Brezimena« (poezija), »Krik regruta« (eksperimentalni roman), »Prosta soba« (radi-drame), »Vmes za Damask« (postavil sceno), »Hrvatski slavček« — drama vezanih likov in neporavnanih zavesti (drama) ...

zapustilo ljudskega Ega. V njem je intenzivno prisotna. V nas je ta zavest atavistična.

Kar se tiče sorazmerja med politiko in umetnostjo, nas je življenje podučilo o vsem tem, da mi kot aktivni soudeleženci izredno spolitiziranega časa (posebej v našem prostoru) in z umetniškim odporom naspram te politizacije, nikoli ne moremo razgraditi v kateri meri mislimo estetsko in v kateri meri je to naš odpor naspram političnemu napadu na nas same. Moje osebno stališče je, da vsaka meja bilokatero države ustvarja taborišče za umetnika. Tudi moja drama »Hrvatski slavček« je v narekovajih. Žalostno je, da takšen projekt, ki je izviren v svoji osnovi, mora imeti že vnaprej mehke ščite, ki ga varujejo. Celomesto čaka to predstavu na

Za dramo »Hrvatski slavček« — drama vezanih likov in neporavnanih zavesti, ki je sedaj na repertoarju v »Gavelli« v Zagrebu, sem dobio zelo bizarno vsoto — 7500 din. 3500 din sem dobio takoj, ostali denar pa po premieri. Toliko stane en rekvizit v naši predstavi. Za to ceno sem pripravljaj »Hrvatskega slavčka« leto dni, prebil dneve v knjižnici in iskal podatke o Miroslavu Krležu ter njegovem bivanju v sanatoriju med drugo svetovno vojno. Niti scenograf niti koreograf, prav tako ne Rade Šerbedžija kot režiser, ki je za potrebe te predstave že vnaprej napravil tri svoje honorarje, niso bili bolje plačani za svoje delo.

»nož« (to besedo moram ponovno dati v narekovaje, da bi se ogradi). Govorim o občutljivi temi, ki je bila štirideset let po (ponovno narekovaji) »osvoboditvi« ali »okupaciji« zamočana. Govorim in pišem o skrivnostnem bivanju Miroslava Krleže v obdobju med vojno. Podatki govore, da je

Izdajateljska hiša »LOGOS« je smatrala, da s tiskanjem knjige »Poljub v čelo XX. stoletja«, ki je bila izbrana kot najboljša na njihovem javnem konkurzu za mlade avtorje 1986 leta, meni poravnava honorar. Da bi lahko podaril svoje delo prijateljem, sem knjigo moral kupiti. Ne izgovarjam tega kot krik, molitev ali jok. Odložil sem se tako živeti. Vsaka oblika življenja ima svoje trpljenje in svojo žalost. Mislim, da mi, ki delamo in želimo tako delati, moramo plačati svojo ceno. Drugače ne bi mogli tako razmišljati.

ta čas preživel v psihiatrični kliniki. Sramežljivo se postavljajo vprašanja, zakaj ni sodeloval s partizani in ali je on

vseeno na ta ali oni način potih korespondiral z ustaši. Ta tema je v meni prebudila interes odnosa umetnika in ideologije. Načeli smo to temo na zelo hraber način. Ta drama je biografska. Ona je predvsem drama o meni in o nizu ljudi, ki živijo na marginah. Mlad sodoben pisec se ne razlikuje od Miroslava Krleže. Situacija je popolnoma enaka. Iste skušnjave nas obkoljujejo. Usodo nam krojijo »mali« politikanti, ki ne priznavajo resnice, življenjskih načel, ohranjajo le kreirane dogme, na katerih so gradili in gradijo svojo prihodnost.

Borislav Vujčić (1957), Vrgorac-Orah. Piše in objavlja poezijo, prozo in dramske tekste. Živi in dela na delih skrite notranjosti v Zagrebu.

Ne verjamem, da lahko politika ustvari idealen politični sistem. Politični koncepti ne morejo rešiti usode človeštva. Ljudje bodo morali sprejeti nekatere druge oblike razmišljanja in vzpostaviti drugačna razmerja za organiziranost človeštva. Ali bo to nekakšen hibrid religije, politike, estetike ali pa zadnja rezerva, ki jo posameznik in generacija hranita v sebi. Politika je dovolj izkoristila svoje adute norosti, da je prepričala človeštvo, da je dovolj absurdna, da ona kot takšna od človeka ne more več nič pričakovati.

LENKA JEMERŠIĆ
EDMUND TÜRK

Ker nisva profesionalna prevajalca, objavljava izsek iz zbirke zgodb »Kovček«, »Ornament« — FRESKA, Vujčićevega še neobjavljenega dela v originalu. Verjameva, da laičen prevod ne koristi niti Katedri niti avtorju, bralcu pa odvzame vso lepoto izvirnega razkošja besednega zaklada!

BIROSTROJ
zrcalo sedanjosti... vizija prihodnosti

JOHN ZORN & THE NAKED CITY

PEKLENSKA EKSPLOZIJA HARDCORE JAZZA

1. aprila smo v Gradcu doživeli enega od koncertov, ki je za stanje v sodobnem jazzu kar se le da signifikanten, saj je **John Zorn** po desetletju eklektičnega inovativnega izvajalsko skladateljskega dela v lanskem letu postal prva medijska zvezda v sodobni godbi, ki izhaja iz jazza. Jazz sam se je v prejšnjem desetletju umaknil na margino (saj se je iztekla skoraj dvajsetletna linija free jazza in evropske improvizirane godbe), množična godbena produkcija pa se je soočila z izzivom novih (digitalnih) tehnologij, ki so s svojimi zvočnimi izzivi posegle v sam temelj godbeniške dejavnosti.

John Zorn sam je ves čas izhajal iz vseh temeljnih značilnosti glasbe tega stoletja (od trivialne glasbe, ki je pomenila le kuliso pri filmu, preko pop, rock glasbe in preostankov ljudske godbe, vse do najbolj izzivalnih zvočnih projektov tega stoletja) in kot tak je vse zvočne svetove združil v svojega lastnega, ki dandanes ne predstavlja več zgolj eklektične variante nekega partikularnega pogleda na (zvočni) svet. In v trenutku, ko začnejo o **Johnu Zornu** in njegovi glasbi pisati tudi časopisi, z največjimi nakladami, se fant loteva dveh sicer povsem mibožnih glasbenih svetov: filmske glasbe (tiste, ki se veže na jazzovske standarde blizu spevnim popevkam) in brezkompromisnega hardcorea. (ki v svojih nekaj desetsekundnih strdkih invertira vso glasbo kot tako). Najbolj

hečno pri vsem skupaj je, da hardkorovci **Johna Zorna** ne poslušajo, jazzovskim fanom, vajenim večdesetminutnim komadom pa ob nekajsekundnem ropotanju blago rečeno ni nič jasno. In prav ta zadrega je porodila neskončne salve smeha na koncertu skupine **Naked City** v Gradcu.

Saksofonist **John Zorn** je tokrat poskrbel za zares izbrano ekipo glasbenikov, ki sicer vsak po sebi predstavljajo zgodbo zase (predvsem pa igrajo tako raznorodno glasbo, da jih v isti zvočni štalcu lahko kroti samo takšen »diktator«, kot je **John Zorn**), v projektu **Naked City** pa igrajo, tako kot da bi vsi skupaj želeli že od nekdaj igrati prav to. Edina prava oznaka **Zornove** tokratne glasbe je polistilizem in zato ni prav nobeno presenečenje, da se lahko v eni sami skladbi, ki traja bori štirideset sekund, zvrsti kar neverjetnih dvaintrideset različnih stilov. S temi stvarmi bi se lahko igračkali kak veseljak, ki bi rezljal in lepil magnetofonske trakove, ampak če to izvede skupina petih glasbenikov v živo, stvar že meji na neverjetno.

Skozi cel večer so se strahotno disciplinirano (vse skladbe so bile prav do potankosti notirane — vključno s škrto odmerjenim prostorom za improvizacije) iz-

menjavale priredbe znanih filmskih komadov (**Manzini, Morricone** etc.) s kratkimi in udarnimi hardkorovskimi soničnimi eksplozijami (kar se je končalo s tem, da so bile pogosto pavze med komadi daljše od komadov samih), pri čemer pa je treba reči, da priredbe zvesto sledijo originalom, hardkorovski strdki pa le na trenutke dosegajo spontano eksplozivnost kakšnih **Napalm Death**, ki so **Zornova** stalna referenca. In vendarle: koncertna ponudba skupine **Naked City** je na zavirljivem *mojstrskem nivoju*, saj takšnim glasbenikom kot je **Fred Frith** (ki je tokrat igral zamotano sinkopirano bas kitaro), **Wayne Horvitz** (klaviaturist, ki pozna vse možnosti sodobne elektronike in jih zna tudi nevsiljivo uporabiti, obenem pa je odlični jazz pianist), **Bill Frisell** (ki sicer igra izrazito mehko zvonečo električno kitaro in snema za **ECM**, je tokrat znal iz kitare stisniti tudi kaj pošteno hrupnega) in **Joey Baron** (bobnar, ki sicer igra v jazz zasedbi **Tima Bernea**, se je priučil tudi hardkorovskega »spediranja«), ne more spodsneti tam, kjer nadsajajo diletantski glasbeniki.

John Zorn se torej še naprej odziva na kreativne impulze iz svojega okolja — s tem, da je njegovo okolje pravzaprav plane-

tarna (ne zgolj zvočna) kultura in ravno v tem je ključ njegove popularnosti. *Duh časa je namreč prav sedaj usmerjen k multikulturnemu zlivanju raznorodnih form*, predvsem pa je, vsaj kar se glasbe tiče, sedaj aktualno dojetje *glasbe kot organske celote*, ki ne prenese več stilskih razkosavanja glasbenega sveta. Skupina **Naked City** sicer po eni strani funkcionira kot jazzovska zasedba, obenem lahko zveni kot katerakoli rockovska skupina, pri svojem nastopu pa uporablja note tako kot katerakoli komorna zasedba. Ampak vse to je zgolj videz. Bistvena je namreč godba, ki lahko vsakemu razvajanemu ušesu nekaj ponudi — in ne samo nekaj, ampak predvsem »nekaj več«!

Zorn se pri svojem dojetju glasbe sploh ne more ustaviti na nobeni trendovski prižnici, iz katere bi sejal večne resnice tega zvočnega sveta, ampak nasprotno, v danem zvočnem svetu zmeraj najdeva tiste zvočne elemente, ki jih je mogoče skozi parcialni pogled povezati v organsko celoto, katere »raison d'être« je najbolj žlahten nekonformizem.

Ampak ne nihilistični nekonformizem, temveč nekonformizem tiste vrste, ki pravzaprav za seboj ničesar ne ruši, ampak iz danega (razsutega) materiala gradi povsem na novo.

RAJKO MURŠIČ

THE KNITTING FACTORY

PONESREČEN NADOMESTEK LJUBLJANSKEGA JAZZ FESTIVALA

Cankarjev dom je po prvem neuspelem poskusu selitve Jazz festivala v prostore kulturnega hrama ponovil napako, saj je Jazz festival zopet preselil v Cankarjev dom, obenem pa ga je razbil na prirejanje več koncertov skozi daljše časovno obdobje.

Tako je prvi del jazzovskega dogajanja v letu 1990 že za nami in rezultati so vse prej kot ohrabrujoči. Najprej je nastopila »zvezdnica« **Betty Carter** s svojim triom, potem je bil dvodnevni mini festival **The Knitting Factory**, na koncu pa še **Steve Coleman** s svojim kvintetom ter **Miladojka Youneed** v novi postavi. Ker ostalih koncertov nismo spremljali, in ker nas še najbolj zanima aktualno dogajanje na njujorški sceni, se posvetimo dvodnevni dogajanju v okviru **The Knitting Factory**.

V celoti vzeto smo od nastopajočih pričakovali več, saj je ravno njujorški polistilizem v največji meri zaznamoval dogajanje v okviru postjazzovske godbe, ki združuje najraznovrstnejše elemente zvočnega brkljanja z vseh časovnih obdobjih in z vsej meridianov tega planeta. Tokratna ponudba njujorške godbe je bila preveč zavezana tradiciji

neproduktivnega jazz rocka, da bi lahko bili s ponujenim vsaj zadovoljni.

Edina svetla točka dvodnevnega dogajanja so bili eksperimentalni rockerji **Miracle Room**, ki so predvsem z uporabo različnih (tudi doma narejenih) glasbil razbili zvočno monotonijo siceršnje godbeniške ponudbe. **Miracle Room** prihajajo iz Teksasa in so doslej izdali le en EP s štirimi komadi, vodi pa jih legendarni bobnar in tolkalist **Rock Savage**, ki je ob normalnem bobnarskem kompleksu tolkel tudi na najrazličnejšo ropotijo, še najbolj efektno pa je uporabil različne plastične zabojnike in kanistre. Z izredno lucidno izbiro zvočnih možnosti je sicer klasični rock trio pokazal, da strukturalnih eksperimentov na področju rocka s kakšnimi **Sonic Youth** ali **Einstürzende Neubauten** še zdaleč ni konec. Poleg vizualno učinkovitih zvočnih izzivov (z izbiro glasbil in zvočil) so **Miracle Room** v pravi meri poskrbeli tudi za koncertno dinamiko in raznolikost ponujenega materiala, ki je bil v nekaterih temeljnih elementih zavezan zlati blugrassovski tradiciji.

Zelo vzpodbuden nastop je izvedla doslej precej neznan

pianistka iz New Yorka, **Myra Melford** s svojim triom (v katerem žal ni bilo napovedanega bobnarja **Phaerona Aklafafa**). Sicer standardne free-jazzovske sheme je **Myra Melford** spretno prepletala z občasnimi liričnimi trenutki, ki so se potem včasih sprevrgli v komaj obrzdano ekspresijo. Kljub temu pa je **Triu** v tistem trenutku, ko bi moral primerno zaključiti svoj nastop, spodrsnilo ob raztegnjeno votlih solajah in lep uvodni vtis je šel rakom žvižgat. Čeprav **Myra Melford** ne odkriva Amerike, pa nadaljuje razpoznavno linijo najbolj prodornega klavirskega jazziranja, ki vleče linijo od **Cecila Taylorja** in se primerno nadaljuje v muziciranju **Marilyn Crispell**.

The Jazz Passengers smo poznali kot **The Lounge Lizards** brez bratov **Lurie**, dobili pa smo precej manj. Septet je deloval kot tolpa izgubljenih jazzistov, ki bi rada razsute koščke jazzovske godbe spet skrpala skupaj, da bi bilo vse tkako kot nekoč. Čas pa se spreminja in neskončnega solističnega onaniranja (pa naj bo še tako virtuozno) uho današnjega časa ne prenese več. Če je le pet ali šest minut, ko so **The Jazz Passengers** igrali kot kompaktna skupina, vse, kar

zmorejo, potem naj tega, za božjo voljo ne prodajajo pod etiketo nove godbe iz New Yorka!

Še bolj pa nas je razočarala skupina, ki smo jo pred nekaj leti že videli pri nas, **Curlew**. To je (bila) ena od tistih skupin, ki je s svojim lastnim zvočnim pristopom nekaj let predstavljal natanko tisto, kar je post jazzovska godba osemdesetih let prinesla novega: sintetičen zvočni pristop, ki je združeval izkušnjo jazzovske in rockovske godbe zadnjih desetletjih na nivoju, ustreznem zahtevam post-avantgardističnega časa.

Zvočne izzivalnosti, ki nas je presenetila pred leti, tokrat niso znali ponovno obuditi, kljub temu, da v zasedbi še zmeraj igra tako izjemen glasbenik kot je čelist **Tom Cora**.

Curlew so se tokrat povsem izgubili v predimenzioniranih solacijah, svoje melodično zasnovane komade pa so tokrat odigrali brez trohice inventivnega duha in brez sebi lastnega stila. Če je ključni člen v spremembi kompaktne zvočenja skupine odhod prefinjenega klaviaturista **Wayne Horvitz** (ki smo ga tik pred tem videli v zasedbi **Naked City**), potem je bolj, da se **Curlew** sploh ne bi več

reaktivirali. Sedaj so preveč podobni smrdečemu mrtvaku.

Po posnetkih sodeč je tudi skupina **Bosho** obetala to, kar žlahtnega ponuja njujorška off off scena, pa smo se ušeli. Tudi etnično mešana zasedba ni mogla prebiti okovov konformističnega jazz rocka. Skupino **Bosho** sicer vodi japonska plesalka, tolkalistka in vokalistka **Kumiko Kimoto**, ki je na koncertu pravzaprav pokazala, da ni niti posebej dobra vokalistka, niti nima najmanjšega pojma o tem, kako bi naj zvenel ritmično udaren jazz rock. V zasedbi **Bosho** sta namreč nastopila odlični basist **Chulo Gatewood** (ki je igral petstrunsko bas kitaro) in kot metronom zanesljiv bobnar **Yuval Dabay**, vse pa je pokvaril kitarist **Hahn Rove**, ki sicer s svojjo kitaro utruja pri bendu **Hugo Largo**.

Edine prave zvezde mini festivala so bili **Sonny Sharrock Band** z legendarnim jazzovskim kitaristom. **Sonny Sharrock** bi lahko igral tudi bolje, pa je vseeno s svojim brezkompromisnim muzikantskim razdajanjem prepričal poslušalstvo, da je električna kitaro lahko tudi solistični jazzovski instrument in da ni problem v sami formi jazz rocka kot ta-

kega, ampak v tem, kdo ga igra. **Sonny Sharrock** je rutiniran glasbenik (kljub večletnim pavzam v svoji karieri), ki ima predvsem izreden občutek za pravo mero. Njegova skupina ne more zaiti v izgubljačo se solacije, ne more pa tudi igrati brez dinamike in občasnih zvočnih eksplozij, ki s katarzično funkcijo zapolnjujejo praznino čistih zvočnih form.

Cankarjev dom za organizacijo **The Knitting Factory** festivala ni niti pomagal s prstom, saj je šlo le za eno od postaj na evropski turneji teh skupin, ki so v dveh mesecih igrale v prav vseh pomembnejših evropskih mestih. Problem je le v tem, da organizatorji, ki delajo v tej instituciji, nimajo pojma, kaj se dogaja okoli njih in da nas z mrtvilom čez celo sezono pošteno vlečejo za nos. Jazz festival je stvar tradicije, ki lahko živi le v Križankah ne glede na to, kar se sicer z jazzom kot takim dogaja (stanje pa vendarle ni tako katastrofalno, da ne bi privabljal stalnih gostov). Cankarjev dom pa bi moral med letom poskrbeti za tekoče koncertno dogajanje, tako da ne bi bili **Johna Zorna** primorani gledati v Gradcu.

RAJKO MURŠIČ

TRIJE PRIMERI RAZBURLJIVEGA HARDKORA SNUFF, D. I. in NO MEANS NO

Če kaj, potem je najbolj zlahka koncertna ponudba na Slovenskem v tem trenutku tista, ki jo zaznamuje entuziazem (sedaj že rahlo opešane) hardkora. Prej Ljubljanski hardcore kolektiv, sedaj HC Buba osebno, so poskrbeli, da smo tudi v letošnji pomladanski sezoni doživeli nekaj koncertov reprezentativne rockovske godbe, ki je še zmeraj pravi antipod raznim trendovskim angleškimi in ameriškim muham, ki nas hočejo dokončno zastrupiti z rockizmom najslabše (glitter) sorte.

Najprej so nas razveselili angleški Snuff, ki so po dolgih letih koncertnega nastopanja šele v lanskem letu izdali svoj prvi LP. Dolgoletno nastopanje je fantom prineslo rutino, s katero lahko na odru prepričajo še tako skeptičnega poslušalca, saj se prav zahtevnih glasbenih rešitev lotevajo z izredno lahkoto. Vsi boljši hardcore bendi dokazujejo, da njihova godba ni nikakršno banalno razbijanje ob dveh ali treh akordih, ampak da gre za skrbno preiščen glasbeni izraz, ki največkrat zvočno presega siceršnjo diletantsko trivialnost zgodnjega punka. Snuff vlečejo korenine prav iz zgodnjega neobrzdanega punka (zvenijo kot pospešeni Stiff Little Fingers), vendar hardkorovsko ostrino in hitrost krasno dopolnjujejo z značilnim otoškim večglasnim melodičnim petjem, ki je prava alternativa preveč pogostemu dretju naših garažnih hardkorovcev.

Koncertni nastop legendarnih losendželskih D. I. je pokazal, da lahko kljub precej povprečni glasbeni ponudbi koncert ob primernem vzdušju tudi hudičevo dobro vžge.

K temu seveda največ pripomore frazen ambient, ki ga ponuja dvorana KUD-a France Prešeren. Kljub temu, da so D. I. na nek način izpeti, k nam niso prišli prepozno, saj so nas znova spomnili na to, da brez razvoja ameriškega hardkora ne bi prišlo do takšne revitalizacije (sredinskega) rocka. D. I. so (le) odlična koncertna atrakcija, saj se gibljejo v svetu elementarnih riffov, ritmov in rockerskega električnega naboja. Ob peklenskem stopnjevanju nastopa so za zaključek zaigrali tudi nekaj rockerskih zimzeleznov, ko so nas opozorili na

korenine vsega tega, kar počne dandanašnja mularija, ki prijemlje v roke električne kitare. Sproščeni in neposredno prepričljivi glasbeniki so nas skupaj s frontmenom prepričali, da se tudi na obrobju rockerskega dogajanja počne marsikaj dobrega.

Povsem drugačen pristop pa imajo h glasbi No Means No, ki smo jih v Ljubljani videli že tretjič (in ni hudič, da jih ne bi še četrtič, saj so trenutno prav gotovo ena najboljših rock skupin sploh). Kanadčani izvajajo izredno dinamičen hardcore, ki ga prav z ničemer ne omejujejo, ampak venomer znova nadgrajujejo z zvočnimi rešitvami, ki so v nekem trenutku ne samo aktualne, ampak tudi povedne. Izvr-

stni glasbeniki z lahkoto obvladajo še tako vratolomne ritmične preskoke (so eni redkih rockerjev, ki neprestano uporabljajo tudi neparni metrum), na odru pa kljub svojim letom delujejo tako mladostno, da se pred njimi lahko skrije marsikateri besni srednješolski bend. No Means No igrajo prav peklenski rock in zaradi te peklenskosti se verjetno ne bodo nikoli prebili na MTV. In hvala bogu, da je tako: prav No Means No s svojim početjem dokazujejo, kakšna neumnost je predvajanje glasbe preko televizije. Sploh si ne morete predstavljati, kakšen greh bi bil, če bi jih zamudili še četrtič!

RAJKO

SNUFF

D. I.

NEODVISNI VINILČKI — MADE IN YU

THE RESIDENTS: KING AND EYE, STRELNIKOFF: ON 45, PHONEBOX VANDALS: DAMNED DIE HARD in RETURN OF YUGOSLAVIA

Spremembe v ekonomskem ustroju te države so prinesle tudi dolgo pričakovan razcvet neodvisnega glasbenega založništva, tako da je sedaj že pravzaprav težko imeti pregled nad vsemi izdajami plošč, ki izhajajo zunaj okrilja »družbenih« založb (kasetne produkcije pa že itak nekaj časa ni več bilo mogoče spremljati). Edina senčna plat te zadeve je seveda distribucija plošč, ki je bolj kot na zahodu, vezana na etabrirane distributerje, ki so pri nas pravzaprav agenti založb. Neodvisne plošče so namenjene povsem specifični populaciji, ki je večinoma sredinska produkcija državnih firm sploh ne zanima.

Založba FV je ena od najstarejših tovrstnih založb pri nas in se lahko pohvali s prav zajetnim spiskom svojih izdaj, ki jim je v tem letu dodala še dve izjemno zanimivi plošči.

Najprej so po lanskoletnem nastopu neulovljivih The Residents izdali njihov zadnji album *The King And Eye*, potem pa so se potrudili tudi s celjskimi eksplozivneži *Strelnikoff*.

King And Eye je ne glede na to, da gre že za štiriindvajseti album kulture skupine iz San Francisca, odlična plošča, na kateri najdemo predelave znanih hitov, ki jih je pred več kot tridesetimi leti pel kralj rock'n'rolla, *Elvis Presley*. Ne gre pa samo za to, ampak za zadnji člen v verigi izredno inovativne glasbe ameriških kreativcev *The Residents*. Vsekakor plošča, ki jo je greh zamuditi!

Strelnikoff so hardkorovska zasedba, ki izhaja iz korenin najbolj radikalnega ameriškega hardkora (*Big Black*), vendar je našla povsem samosvoji izraz, ki predstavlja izredno erupcijo energije, hrupnosti, hitrosti, divjanja in katarzičnosti. Na odru so fantje povsem neobvladljivi, ravno tako surovo na prvi pogled zveni tudi njihova glasba, vendar pa je to le videz, saj gre za izredno preiščeno uporabo elektronskih toikal (v pravi HC maniri), kitare, saksofona in vokalov. Erupcije najbolj prvinske rockovske energije so fantje doslej že uspeli artikulirati v povsem razpoznavno strelnikovsko zvočnost, ki je našla pravo materializacijo tudi na EP-ju, na katerem najdemo njihove starejše skladbe, ki so se jih na tak način hoteli znebiti, da bi se lahko posvetili novostim.

Še ena skupina iz Celja je izdala ploščo, *Phonebox Vandals*. Njihov mini LP *Damned Die Hard* je izšel pri zagrebški založbi *Blind Dog Records* in prinaša glasbo nekje med hardkorom in popom. Vinilni zapis sicer zaradi slabšega producentnega dela ni tako prepričljiv kot njihovi nastopi, kljub temu pa zasedba z dvema basoma in dodatnimi toikali ponuja veliko. Fantje se bodo še morali odločiti, če bodo zavili v pop, ali pa bodo ostali zvesti svoji hardkorovski preteklosti. Raznoliki komadi in zavidljivo obvladovane instrumentov so garant, da *Phonebox Vandals* v svojih rokavih skrivajo še nekaj adutov.

V Zagrebu je izšla še ena zanimiva kompilacijska plošča, ki pokriva mlajšo slovensko in hrvaško hardkorovsko sceno. *Return Of Yugoslavia* nadaljuje niz pomembnih kompilacijskih plošč, ki so utirale pot kasnejšim zvezdnim skupinam in prinaša posnetke hrvaških bendov *Motus*, *Loše ponašanje*, *Euforija*, *Pulferdrivers*, *Zenevski dekret* in *ZG Noice Forces* ter slovenski *Volik* in *7. kozliček*, *Phonebox Vandals* in *Strelnikoff*. Plošča ima predvsem dokumentarno vrednost, saj se na njej lahko prvič srečamo z zagrebškim rockovskim »podzemljem«, medtem ko je glasba precej rudimentarna in (z redkimi izjemami) začetniško trivialna.

Če slučajno ne veste, kje bi lahko dobili te plošče, se oglasite v Galeriji 88 ali pa pišete na naslove:

Street Tuff Records (za *Return Of Yugoslavia*)
Maslinska 9
41040 Zagreb

ŠKUC — Forum (Založba FV) (za *Residents* in *Strelnikoff*)
Kersnikova 4
61000 Ljubljana

Blind Dog Records (za *Phonebox Vandals*)
P. P. 60
41020 N. Zagreb

DRUGA GODBA 90 V ZNAMENJU ETNIČNIH GODB

»World Music«, glasba svetov, je bila na prireditvah v okviru Druge godbe zmeraj prisotna, vendar pa se je ravno letos umestila v samo jedno tokratne drugogodbene produkcije.

Najprej bodo godli v soboto, 26. maja godci iz madžarske pod imenom VUJIČIĆ. Gre za mlajše godbenike, ki izvajajo glasbo srbske in hrvaške manjšine na Madžarskem, kar je za naše uho še prav posebej intrigantno, če vemo, da se tega početja lotevajo na najbolj možen avtentičen način. Isti večer bo v poletnem gledališču Križank zaključilo presenečenje iz Bolgarije: TRIO BULGARKA s spremljevalnimi godci. Verjetno je dovolj, če omenimo, da pevke Janka Rupkina, Stojanka Boneva in Eva Georgijeva pojejo pri znanem zborčku Le mystere des voix Bulgares kot solistke.

Edini improvizatorski nastop bo tokrat prispeval SAKIS PAPANIMITROU z bobnarjem, ponedeljek, 28. maja.

Dan za tem bo v Preddverju Križank nastopila BORGHE-SIA.

Naslednji etnično zveneč nastop bo najverjetneje najbolj zanimiva stvar letošnje druge godbe: angleški trio LIGHTS IN A FAT CITY, ki igra sodobno glasbo, oplemenitenost z zvočnimi elementi z vseh vetrov, predvsem pa s prastarim avstralskim glasbilom didžeridujem. Gre za neverjetno uspešno zlitje sodobnega (digitalna elektronika) in arhaičnega (tolkala s praktično vseh delov sveta). Glede na to, da bo koncert v Klubu K 4 v četrtek, 31. maja, lahko pričakujemo intimno komorno vzdušje za glasbene sladokusce.

Slovensko ljudsko godbo bodo tokrat zastopali godci in pevci z Notranjskega — pravi naturščiki, ki bodo v Preddverju Križank v petek, 1. junija verjetno nastopali prvič pred širšim avditorijem. Poleg njih bodo godli tudi TRINAJSTO PRASE z gosti — ena redkih slovenskih zasedb, ki

se loteva pozabljenih viž na sebi lasten »folk« način.

Drugo godbo bo zopet zaključil veliki afro koncert. Tokrat bo nastopal PAPA WEMBA s svojim desetčlanskim orkestrom, ki igra moderno verzijo zairskega soukusa, nekakšne zmesi karibske rumbe, sodobnega rocka, funka in disca ter afriške tradicije. PAPA WEMBA je velik zvezdnik, ki s svojim nastopom zmeraj »vžge«, saj igra ravno pravšnje lahkotno glasbo, ki podkuri pod nogami še tako zavrtim Evropejcem.

Kot poseben dodatek pa lahko omenimo spremljevalno prireditev, na kateri bo nastopil njujorški trio FISH AND ROSES, ki združuje njujorško off izkušnjo s tradicijo evropskega rocka v opoziciji. Njihova sofisticirana, a izredno prepričljiva komorna rock glasba spada v tisto marginalno strujo, ki zaradi svoje nesporne glasbene kvalitete ne more nikoli postati osladno tržno blago! FISH AND ROSES bodo nastopili v klubu K 4 30. maja.

»STEIERMARK ÜBER ALLES!«

Če je ta hip kaj modno v političnem jeziku, je pravgotovo modno govoriti o separatizmu, odcepitvi, samostojnosti, izkoriščanju šibkih s strani močnih itd. Tako se samo po sebi pojavi vprašanje ali lahko taki »novi« politični pojmi padejo na plodna tla tudi na štajerskem. Ob predvolilnih bojih tudi mariborski politiki niso mogli mimo separatistično-avtonomaških besed: »Maribor je izkoriščen«, »štajerska je prometno odrezana od Ljubljane«, »Maribor mora zahtevati nazaj, kar so mu drugi vzeli«, »Maribor zahteva pospešeno vlaganje slovenskega kapitala«, »Maribor se mora ekonomsko osamosvojiti«, »V slovenski skupščini se bomo odločno zavzemali za policentrični razvoj« itd. Ustanovitev štajerske ekonomske zveze in besede: »Ko so v Ljubljani še hodili po blatu, je v Maribor pripeljal že prvi vlak«, kažejo, da prebujanje narodov ne bo šlo mimo štajerske.

Da bi ocenili, koliko so separatistično-avtonomske težnje prisotne pri štajercih in kako mnenje o tem imajo ljubljanci, smo pri SPEM, Studiu za politični in ekonomski marketig Maribor, izvedli javno-mnenjsko sondažo (13. in 14. 5. 1990) na slučajnem, stratificiranem vzorcu 410 telefonskih naročnikov, v katerem je bilo zajetih 140 ljubljancov, 131 mariborčanov in 139 prebivalcev iz okolice Maribora oz. v procentih:

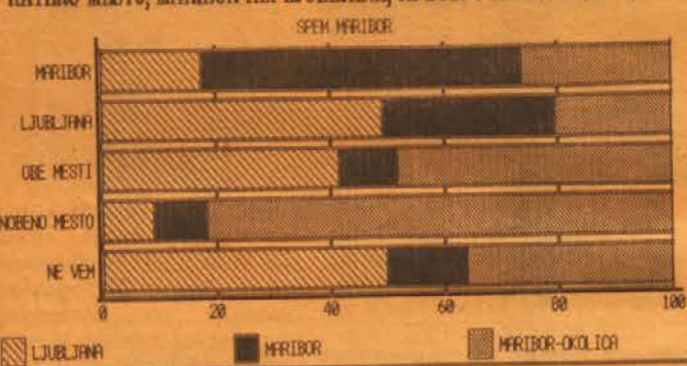
34.1	1 — LJUBLJANA
32.0	2 — MARIBOR
33.9	3 — OKOLICA MARIBORA
100.0	

Anketirancem smo zastavili naslednja štiri vprašanja in zabeležili odgovore:

I. ZA POVOJNO SLOVENIJO JE ZNAČILNO RIVALSTVO MED DVEMA NAJVEČJIMA SLOVENSKIMA MESTOMA (LJUBLJANA IN MARIBOR). KDO JE PO VAŠEM MNENJU S SVOJIM ODREKANJEM BOLJ PRIPOMOGEL K RAZVOJU REPUBLIKE?

%	
38.8	1 — MARIBOR
17.8	2 — LJUBLJANA
24.6	3 — OBE MESTI
2.7	4 — NOBENO OD TEH MEST
16.1	5 — NE VEM
100.0	

KATERO MESTO, MARIBOR ALI LJUBLJANA, JE BOLJ PRISP. K RAZV. SLOV

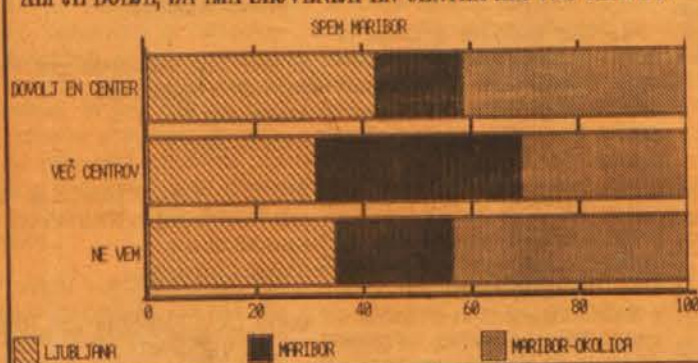

Deleži kažejo precej razdeljeno sliko — nespornega favorita ni.

II. ALI MENITE, DA JE ZA SLOVENIJO DOVOLJ, DA IMA SAMO EN CENTER T. J. LJUBLJANO, ALI BI BIL BOLJE, ČE BI IMELA VEČ CENTROV (NPR. KOPER ZA PRIMORSKO, MARIBOR ZA ŠTAJERSKO ITD.)

%	
22.9	1 — DOVOLJ JE SAMO EN CENTER, LJUBLJANA
71.5	2 — BILO BI BOLJE, ČE BI BIL VEČ CENTROV
5.6	3 — NE VEM
100.0	

ALI JE BOLJE, DA IMA SLOVENIJA EN CENTER ALI VEČ CENTROV

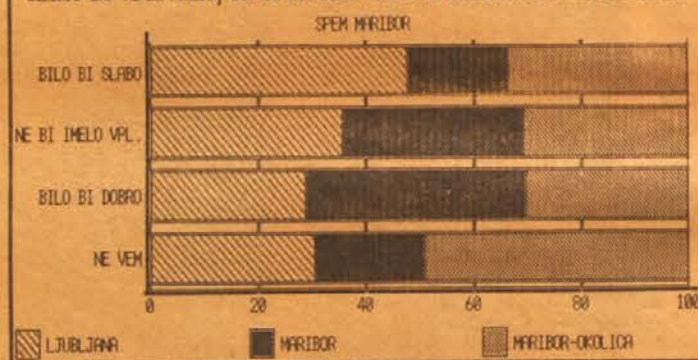

Anketiranci so z veliko večino izrekli za policentrični razvoj. Naslednje vprašanje pa nam pokaže še bolj izostreno sliko te usmeritve, saj policentristično lociranje republiških institucij sicer ima večinsko podporo, vendar je le ta na tem konkretnem vprašanju manjša kot pri prejšnjem, ki je na deklarativni ravni.

III. KAKŠEN BI BIL PO VAŠEM MNENJU VPLIV, ČE BI NEKATERE REPUBLIŠKE INŠTITUCIJE PRESELILI IZ LJUBLJANE?

%	
22.4	1 — SLABO ZA SLOVENIJO, INŠTITUCIJE NE BI MOGLE DELOVATI
10.2	2 — NE BI VPLIVALO NITI NA SLOVENIJO, NITI NA DELO INŠTITUCIJ
52.9	3 — BILO BI DOBRO ZA SLOVENIJO, INŠTITUCIJE BI LAŽJE DELOVALE
14.5	4 — NE VEM NEODLOČEN
100.0	

KAKO BI VPLIVALO, ČE BI SE REP. INŠT. PRESELILE IZ LJUBLJANE

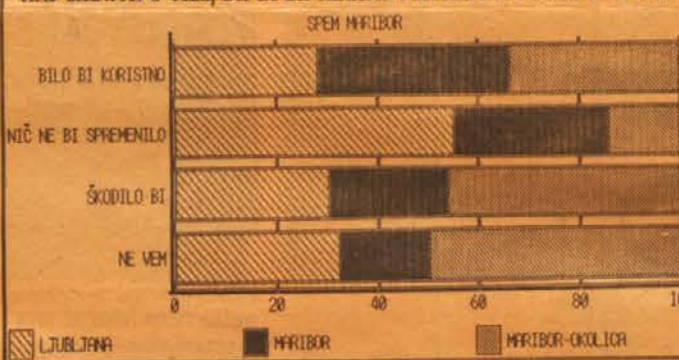

Naslednje vprašanje pa zelo previdno tipa po separatističnih interesih anketirancev:

IV. KAJ MENITE O TEM, DA BI SE NEKATERE SLOVENSKE REGIJE (ŠTAJERSKA) BOLJ VEZALE NA SOSEDNJE DRŽAVE, KOT NA SLOVENIJO?

%	
54.9	1 — BILO BI KORISTNO ZA SLOVENIJO
18.5	2 — NE BI PRINAŠALO NOBENE KORISTI SLOVENIJI
16.8	3 — ŠKODILO BI SLOVENIJI
9.8	4 — NE VEM
100.0	

KAJ MENITE O TEM, DA BI SE REGIJE VEZALE NA SOSED. DRŽAVE

Večina anketirancev meni, da bi tesnejša navezava regij na sosednje države bila koristna ne samo za regije ampak tudi za celotno Slovenijo. Kaže, da se pri anketirancih topi strah pred zunanjo nevarnostjo in da je manjša potreba po varnem »obzidju« ob naših mejah — regionalna odprtost postaja splošna usmeritev.

Analiza odgovorov na vsebinska vprašanja glede na demografske podatke kaže, da nekoliko bolj za zgornjo usmeritvijo stojijo bolj izobraženi anketiranci. Zelo močno pa so vsi zgornji odgovori determinirani glede na regijsko pripadnost anketirancev, zato si pogledajmo dvo-dimenzionalne tabele:

KATERO MESTO, MARIBOR ALI LJUBLJANA, JE BOLJ PRISPEVALO K RAZVOJU SLOVENIJE

REGIJA	»LJUBLJANA«	»MARIBOR«	»MARIBOR OKOLICA«
»MARIBOR«	17.60	56.00	26.40
»LJUBLJANA«	49.30	30.10	20.60
»OBE MESTI«	41.60	9.90	48.50
»NOBENO MESTO«	9.10	9.10	81.80
»NE VEM«	50.00	13.60	36.40
	34.10	32.00	33.90

Odgovori kažejo na egocentričnost tako pri mariborčanih kot tudi pri ljubljancih, le da slednji bolj priznavajo prispevek obeh mest k razvoju Slovenije. Podobno se obnašajo tudi anketiranci iz okolice, ki ob tem menijo, da nobeno od mest ni kaj posebno prispevalo k razvoju Slovenije.

ALI JE BOLJE, DA IMA SLOVENIJA EN CENTER ALI VEČ CENTROV

REGIJA	»LJUBLJANA«	»MARIBOR«	»MARIBOR OKOLICA«
»DOVOLJ EN CENTER«	42.50	16.00	41.50
»VEČ CENTROV«	31.40	37.90	30.70
»NE VEM«	34.80	21.70	43.50
	34.10	32.00	33.90

Policentrizem je močnejši pri mariborčanih kot pri ostalih dveh skupinah anketirancev.

KAKO BI VPLIVALO, ČE BI SE REPUBLIŠKE INŠTITUCIJE PRESELILE IZ LJUBLJANE

REGIJA	»LJUBLJANA«	»MARIBOR«	»MARIBOR OKOLICA«
»BILO BI SLABO«	47.80	18.50	33.70
»NE BI IMELO VPL.«	35.70	33.50	31.00
»BILO BI DOBRO«	29.00	40.60	30.40
»NE VEM«	30.50	20.30	49.20
	34.10	32.00	33.90

Podobno kot pri prejšnjem vprašanju tudi tu mariborski anketiranci bolj kot ostali zagovarjajo alokacijo republiških institucij.

KAJ MENITE O TEM, DA BI SE REGIJE VEZALE NA SOSEDNJE DRŽAVE

REGIJA	LJUBLJANA«	»MARIBOR«	»MARIBOR OKOLICA«
»BILO BI KORISTNO«	28.40	37.80	33.80
»NIČ NE BI SPREMEMILO«	55.30	30.30	14.40
»ŠKODILO BI«	30.40	23.20	46.40
»NE VEM«	32.50	17.50	50.00
	34.10	32.00	33.90

Tudi tu zasledimo podobno mnenje anketirancev kot zgoraj, kar v celoti kaže, da regija kar determinira odnos do policentriзма in separatizma. Zanimivo je odgovarjanje anketirancev iz okolice Maribora, ki ne podpirajo policentriзма niti separatizma.

Zaključek vsemu temu bi lahko bil naslednji: Slovenija navznoter še kako regionalno razslojena, čeravno se od center-periferija ne vzpostavlja samo v relaciji Ljubljana — gibalni centri, ampak se pojavlja tudi v relaciji regionalni centri — t. i. periferije.

Predvidevamo pa lahko, da bo regionalna razslojenost povišala kvaliteto za Slovenijo in most do sosedov, kot pa osnova za cepitve. Zato: »Naj živi Štajerska!« SPEM Maribor

